

AEMS

Applied Economics, Management and Social Sciences
Vol .2 No.1 (January - April 2025)

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2568)

ISSN 3027-8449 (Online)

Editor-in-chief

Assoc. Prof. Dr. Dusanee Kesavayuth, Kasetsart University, Thailand

Associate Editor

Prof. Dr. Poomthan Rangakulnuwat, Kasetsart University, Thailand

Asst. Prof. Dr. Nopasom Sinphurmsukskul, Kasetsart University, Thailand

Asst. Prof. Dr. Thanaporn Athipanyakul, Kasetsart University, Thailand

Editorial Team

Asst. Prof. Dr. Prayoon Saengsai, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst. Prof. Dr. Sukit Kanjina, Chiang Mai University

Asst. Prof. Dr. Keeratiporn Jutaviriya, Khon Kaen University

Asst. Prof. Dr. Ong-art Chanprasitchai, Mahasarakham University

Assoc. Prof. Dr. Kietisak Suklueang, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst. Prof. Dr. Krittaya Na Nongkhai, Kasetsart University

Dr. Wuttinun Kaewjungate, Kasetsart University

Dr. Nattanicha Chairassamee, Kasetsart University

Asst. Prof. Dr. Phimporn Sowawattanaku, Kasetsart University

Assoc. Prof. Dr. Kulapa Kuldilok, Kasetsart University

Applied Economics, Management and Social Sciences

Center for Applied Economics Research, Faculty of Economics,
Kasetsart University, Bangkok, 10900, Thailand

Email: aems.eco@ku.th

Website: Applied Economics, Management and Social Sciences

บทบรรณาธิการ

Applied Economics, Management and Social Science (AEMS) ได้จัดพิมพ์ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการ ผลงานวิจัย และแลกเปลี่ยนแนวคิด ความรู้ ความก้าวหน้าใหม่ ด้านเศรษฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ และสังคมศาสตร์ ในการนี้วารสารหวังจะเพิ่มพื้นที่ให้กับ นิสิต นักศึกษา นักวิชาการ และนักคิด วิเคราะห์ทั้งภาครัฐ และเอกชน ได้มีพื้นที่เผยแพร่องค์ความรู้ และแนวคิดใหม่ ในสายสังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และบริหารธุรกิจ โดยบทความได้ผ่านการพิจารณากรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องจากหลายสถาบันการศึกษา

สำหรับฉบับที่หนึ่ง มกราคม – เมษายน 2568 (Vol.2, Issue 1) มีบทความที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ เผยแพร่รวมทั้งสิ้น 5 บทความ โดยมีทั้งบทความวิจัยและบทความวิชาการจากหลากหลายสาขาวิชา ซึ่งบทความทั้งหมดนี้สะท้อนถึงความหลากหลายทางวิชาการและประเด็นปัญหาที่สำคัญในยุคปัจจุบันจากหลากหลายสาขาวิชา ดังนี้:

- 1) การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ศาลปกครอง จำกัด
- 2) การเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ของการเพาะเลี้ยงผ้าในบ่อเพาะเลี้ยงผ้าเชิงพาณิชย์ในประเทศไทย
- 3) คุณลักษณะการจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการของเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรี
- 4) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2
- 5) ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนการเพื่อป้องกันปัญหาเด็กออกกลางคัน:

กรณีศึกษาโรงเรียนพรตพิทยพยัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

กองบรรณาธิการวารสาร AEMS จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารฉบับนี้จะเป็นเวทีทางวิชาการ ที่จะกระตุ้นความคิดและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักวิจัย นักวิชาการและผู้อ่านทุกท่าน ทั้งนี้เพื่อการมีส่วนร่วมในสร้างสรรค์ความคิดหรือต่อยอดความคิด เผยแพร่องค์ความรู้ และนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถก้าวทันโลกและทันความเปลี่ยนแปลง กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เขียนบทความทุกท่าน และผู้อ่าน ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของวารสาร AEMS ต่อไป

พบกันใหม่ฉบับหน้า

รองศาสตราจารย์ ดร.ดุชนี เกศวายุธ
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทบรรณาธิการ	i
สารบัญ	ii
การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ศาลปกครอง จำกัด กัญญา ปรภาสโนบล, อรปภา เผาะสูงเนิน	1-18
การเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ของการเพาะเลี้ยงกุ้ง ในบ่อเพาะเลี้ยงกุ้งเชิงพาณิชย์ในประเทศไทย พรรณกมล วัชพงศ์, สันติ แสงเลิศไสว, อาริยา โอปิเตียวกุล, นภสม สิ้นเพิ่มสุขสกุล	19-30
คุณลักษณะการจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการของเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าว ในจังหวัดสุพรรณบุรี กนกวรรณ นุชาญรัมย์, อัมมียาห์ หมัดเด, ทิชากร ชันเงิน	31-42
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์	43-52
ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อการป้องกันปัญหาเด็กออกกลางคัน : กรณีศึกษา โรงเรียนพรตพิทยพยัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์	53-64
นโยบายของวารสาร (Journal Policies)	

Factors Affecting the Participation of Members in the Administrative Court Savings Cooperative

Kanya Prapassanobon^{1*} and Onphapa Pohsungnoen¹

¹Bachelor of Economics (Cooperatives Economics), Department of Cooperative Economics,
Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand

*Corresponding author: kanya.sanobon@gmail.com

Abstract

This study aims to (1) compare the level of participation in business operations among members of the Administrative Court Savings Cooperative based on demographic factors, (2) examine the impact of service quality and member motivation on participation in the cooperative's business operations, and (3) analyze the effects of these factors on member involvement. The research instrument was a questionnaire, with data collected via an online form (Google Forms). The sample consisted of members of the Administrative Court Savings Cooperative, selected through convenience sampling. Descriptive statistics were used for data analysis, including the frequency distribution, percentage, and mean. Hypothesis testing was conducted using one-way analysis of variance and multiple regression analysis. The findings revealed that demographic factors—namely gender, marital status, average monthly income, and membership duration—significantly influenced member participation in business operations. Gender differences were found in operational aspects, marital status differences in benefits received, average monthly income differences in both operations and benefits, and membership duration differences in decision-making and benefits received. Regarding service quality, the cooperative's physical characteristics positively affected decision-making, operations, and evaluation, while member confidence negatively influenced decision-making and evaluation. In terms of motivational factors, returns and a sense of ownership positively affected the benefits received and evaluation, respectively. Conversely, cooperative stability negatively impacted decision-making and evaluation, and training opportunities negatively affected the benefits received.

Keywords: Member Participation, Service Quality, Member Motivation, Demographic Factors, Cooperative Business Operations

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ศาลปกครอง จำกัด

กัญญา ประภาสโนบล^{1*} และ อรปภา เเพาะสูงเนิน¹

¹เศรษฐศาสตรบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์สหกรณ์) ภาควิชาสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

*Corresponding author: kanya.sanobon@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ศาลปกครอง จำกัด จำแนกตามปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ (2) ศึกษาผลกระทบของปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการของสหกรณ์และแรงจูงใจของสมาชิกที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ และ (3) วิเคราะห์ผลของปัจจัยดังกล่าวที่มีต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบฟอร์มออนไลน์ (Google FORM) กลุ่มตัวอย่างคือสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ศาลปกครอง จำกัด โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย รวมถึงการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาการเป็นสมาชิก มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิก โดยเพศมีความแตกต่างในด้านการดำเนินงาน สถานภาพสมรสมีความแตกต่างในด้านการได้รับผลประโยชน์ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความแตกต่างทั้งในด้านการดำเนินงานและการได้รับผลประโยชน์ และระยะเวลาการเป็นสมาชิกมีความแตกต่างในด้านการตัดสินใจและการได้รับผลประโยชน์ ในส่วนของปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการ พบว่า ลักษณะทางกายภาพของสหกรณ์ส่งผลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผล ขณะที่ความเชื่อมั่นของสมาชิกส่งผลในเชิงลบต่อการตัดสินใจและการประเมินผล สำหรับปัจจัยด้านแรงจูงใจ พบว่า ผลตอบแทน และความรู้สึกเป็นเจ้าของ ส่งผลในเชิงบวกต่อการได้รับผลประโยชน์และการประเมินผลตามลำดับ ในทางกลับกัน ความมั่นคงของสหกรณ์ส่งผลในเชิงลบต่อการตัดสินใจและการประเมินผล ขณะที่โอกาสในการเข้ารับการอบรมส่งผลในเชิงลบต่อการได้รับผลประโยชน์

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของสมาชิก, คุณภาพการให้บริการ, แรงจูงใจของสมาชิก, ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์, การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์

© 2025 A-EMS: Applied Economics, Management and Social Sciences

บทนำ

สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความมั่นคงทางการเงินของสมาชิก ผ่านการส่งเสริมการออม การให้สินเชื่อในอัตราดอกเบี้ยต่ำ และการให้บริการทางการเงินที่เอื้อต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิก จากข้อมูลของกรมส่งเสริมสหกรณ์ (2567) ณ สิ้นปี 2566 ประเทศไทยมีสหกรณ์ออมทรัพย์กว่า 1,300 แห่ง และมีสมาชิกกว่า 4.9 ล้านคน คิดเป็นทรัพย์สินรวมกว่า 3.6 ล้านล้านบาท สหกรณ์ออมทรัพย์ศาลปกครอง จำกัด เป็นหนึ่งในองค์กรที่มีลักษณะเฉพาะ เนื่องจากสมาชิกเป็นข้าราชการตุลาการและบุคลากรในศาลปกครอง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในกระบวนการยุติธรรม อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของสหกรณ์ยังเผชิญความท้าทายหลายด้าน โดยเฉพาะการกระจายตัวของสมาชิกทั่วประเทศ ซึ่งส่งผลต่อการสื่อสาร การเข้าร่วมกิจกรรม และพฤติกรรมการใช้บริการที่แตกต่างกัน จากรายงานประจำปี 2566 ปัจจุบันสหกรณ์มีสมาชิก 3,407 คน คณะกรรมการดำเนินการ 15 คน และมีทุนดำเนินงาน 2,349,880,389.91 บาท แม้ว่าสหกรณ์จะสามารถดำเนิน

ธุรกิจได้อย่างต่อเนื่องและทำกำไรสุทธิ 99,488,970.58 บาท แต่ปัจจัยด้านสหกรณ์ เช่น คุณภาพส่งผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร งานวิจัยนี้จึงมีเป้าหมายในการศึกษาผลกระทบของปัจจัยเหล่านี้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสหกรณ์ออมทรัพย์ศาลปกครอง จำกัด ในอนาคต

จากงานวิจัย Silintowe, Y. B. R., & Pasharibu, Y. (2020) ศึกษาผลกระทบของคุณภาพการบริการของพนักงานต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสหกรณ์ ผลการศึกษาพบว่าคุณภาพการบริการของพนักงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่ส่งผลการมีส่วนร่วมของสมาชิกมากที่สุด คือ ความเอาใจใส่ และการตอบสนองต่อบริการ ในขณะที่ความน่าเชื่อถือมีผลกระทบน้อยที่สุด งานวิจัยดังกล่าวมุ่งวิเคราะห์เฉพาะปัจจัยด้านคุณภาพการบริการของพนักงาน โดยขาดการพิจารณาปัจจัยด้านอื่นร่วมด้วย โดยงานวิจัยที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยแรงจูงใจควบคู่กับคุณภาพการบริการและปัจจัยประชากรศาสตร์ของสหกรณ์ออมทรัพย์ศาลปกครอง จำกัด จะช่วยให้ได้ภาพรวมที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสหกรณ์ โดยผลกระทบแรงจูงใจของสมาชิก เช่น ความต้องการพื้นฐาน ความปลอดภัย ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง หรือการได้รับการยอมรับ อาจมีบทบาทสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในระยะยาว ซึ่งประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ คือ 1) พัฒนากลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งการเข้าใจทั้งแรงจูงใจ และคุณภาพการบริการช่วยให้สหกรณ์สามารถพัฒนากลยุทธ์ที่ครอบคลุมและตอบโจทย์ความต้องการของสมาชิกในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริการหรือการตอบสนองต่อแรงจูงใจของสมาชิก 2) การตอบสนองต่อแรงจูงใจพื้นฐาน เช่น ความปลอดภัยและการได้รับการยอมรับ รวมถึงการพัฒนาคุณภาพการบริการที่มีประสิทธิภาพ มีส่วนช่วยยกระดับความพึงพอใจของสมาชิก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การสร้าง ความผูกพันระหว่างสมาชิกกับสหกรณ์ในระยะยาว 3) การเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกมีผลโดยตรงต่อความมั่นคงทางการเงินของสหกรณ์ พร้อมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ อันส่งผลให้สหกรณ์มีความน่าเชื่อถือในสายตาสมาชิกและผู้เกี่ยวข้อง และสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืน 4) การวิจัยช่วยให้สหกรณ์ได้รับข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับจุดแข็งและจุดที่ควรปรับปรุงในด้านคุณภาพการบริการ ซึ่งสามารถนำไปใช้พัฒนาการให้บริการให้ตรงกับความต้องการและความคาดหวังของสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5) การศึกษาเชิงบูรณาการทั้งในด้านคุณภาพการบริการและแรงจูงใจของสมาชิกช่วยให้สหกรณ์สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาที่สมดุลและครอบคลุม โดยแนวทางดังกล่าวเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการสร้างองค์กรที่มีความมั่นคง มีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ออมทรัพย์ปกครอง จำกัด จำแนกตามปัจจัยประชากรศาสตร์
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของปัจจัยคุณภาพการบริการและแรงจูงใจของสมาชิกที่ส่งผลการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ออมทรัพย์ศาลปกครอง จำกัด

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ คือ สมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์ศาลปกครอง จำกัด จำนวน 3,407 คน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงและมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของสหกรณ์ โดยกำหนดขนาดตัวอย่างจากสูตร Taro Yamane (Yamane, T., 1973) กำหนดค่าระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ร้อยละ 5 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience

Sampling) โดยคำนึงถึงความสะดวกในการเก็บข้อมูล และเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มตัวอย่างและรวบรวมข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมคือ 368 คน แต่เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลา ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ตัวอย่างจำนวน 73 คน

2. สมมติฐานการวิจัย

2.1 สมาชิกสหกรณ์ที่มีปัจจัยประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิกไม่เท่ากัน

2.2 ปัจจัยคุณภาพการบริการและปัจจัยแรงจูงใจของสมาชิกส่งผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิก

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์

งานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยการตอบสอบถามจาก Google Form ทางคณะผู้จัดทำจัดส่งแบบสอบถามให้แก่สหกรณ์และขอความร่วมมือให้ทางสหกรณ์จัดส่งให้แก่สมาชิกภายในสหกรณ์ โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ปัจจัยคุณภาพการบริการที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจ ส่วนที่ 3 ปัจจัยแรงจูงใจของสมาชิกที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสหกรณ์ในการดำเนินธุรกิจ ส่วนที่ 4 ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจ โดยส่วนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และทดสอบสมมติฐานด้วย One – Way ANOVA ในส่วนที่ 2 - 4 สำหรับงานวิจัยนี้มีคำถามทั้งหมด 43 ข้อ โดยแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ทสเกล (Likert Scale) คำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในส่วนที่ 2 - 3 แปรผลตามเกณฑ์ของเบสและคาห์น (Best & Kahn, 1993) ดังนี้

ระดับคะแนน 4.51 – 5.00 หมายถึง ระดับความสำคัญมากที่สุด

ระดับคะแนน 3.51 – 4.50 หมายถึง ระดับความสำคัญมาก

ระดับคะแนน 2.51 – 3.50 หมายถึง ระดับความสำคัญปานกลาง

ระดับคะแนน 1.51 – 2.50 หมายถึง ระดับความสำคัญน้อย

ระดับคะแนน 1.00 – 1.50 หมายถึง ระดับความสำคัญน้อยมาก

ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามส่วนที่ 4 ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การแปลผลโดยใช้ค่าเฉลี่ย 3 ระดับ ดังนี้

ระดับคะแนน 3.67 - 5.00 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับมาก

ระดับคะแนน 2.34 - 3.66 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

ระดับคะแนน 1.00 - 2.33 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับน้อย

จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิกด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินการ ด้านการรับประโยชน์ และด้านการประเมินผลตามลำดับ ของสหกรณ์ออมทรัพย์ศาลปกครอง ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ดังต่อไปนี้

$$Y_1 = \alpha_0 + \alpha_1 X_1 + \alpha_2 X_2 + \alpha_3 X_3 + \alpha_4 X_4 + \alpha_5 X_5 + \alpha_6 X_6 + \alpha_7 X_7 + \alpha_8 X_8 + \alpha_9 X_9 + \alpha_{10} X_{10} + u_1 \quad (1)$$

$$Y_2 = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + \beta_6 X_6 + \beta_7 X_7 + \beta_8 X_8 + \beta_9 X_9 + \beta_{10} X_{10} + u_2 \quad (2)$$

$$Y_3 = \lambda_0 + \lambda_1 X_1 + \lambda_2 X_2 + \lambda_3 X_3 + \lambda_4 X_4 + \lambda_5 X_5 + \lambda_6 X_6 + \lambda_7 X_7 + \lambda_8 X_8 + \lambda_9 X_9 + \lambda_{10} X_{10} + u_3 \quad (3)$$

$$Y_4 = \gamma_0 + \gamma_1 X_1 + \gamma_2 X_2 + \gamma_3 X_3 + \gamma_4 X_4 + \gamma_5 X_5 + \gamma_6 X_6 + \gamma_7 X_7 + \gamma_8 X_8 + \gamma_9 X_9 + \gamma_{10} X_{10} + u_4 \quad (4)$$

โดยที่ Y_1, Y_2, Y_3 และ Y_4 คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิกด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินการ ด้านการรับประโยชน์ และด้านการประเมินผลตามลำดับ และ $X_1, X_2, X_3, X_4, X_5, X_6, X_7, X_8, X_9$, และ X_{10} คือ ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิกในด้านปัจจัยลักษณะทางกายภาพ ปัจจัยความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ ปัจจัยการตอบสนองของเจ้าหน้าที่ ปัจจัยความมั่นใจของสมาชิก ปัจจัยความเข้าใจของสมาชิก ปัจจัยความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ ปัจจัยผลตอบแทน ปัจจัยความมั่นคง ปัจจัยความสัมพันธ์ในกลุ่มสมาชิก ปัจจัยความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของสหกรณ์ และปัจจัยโอกาสในการเข้ารับอบรม ตามลำดับ และ μ คือ ตัวแปรสุ่มคลาดเคลื่อน

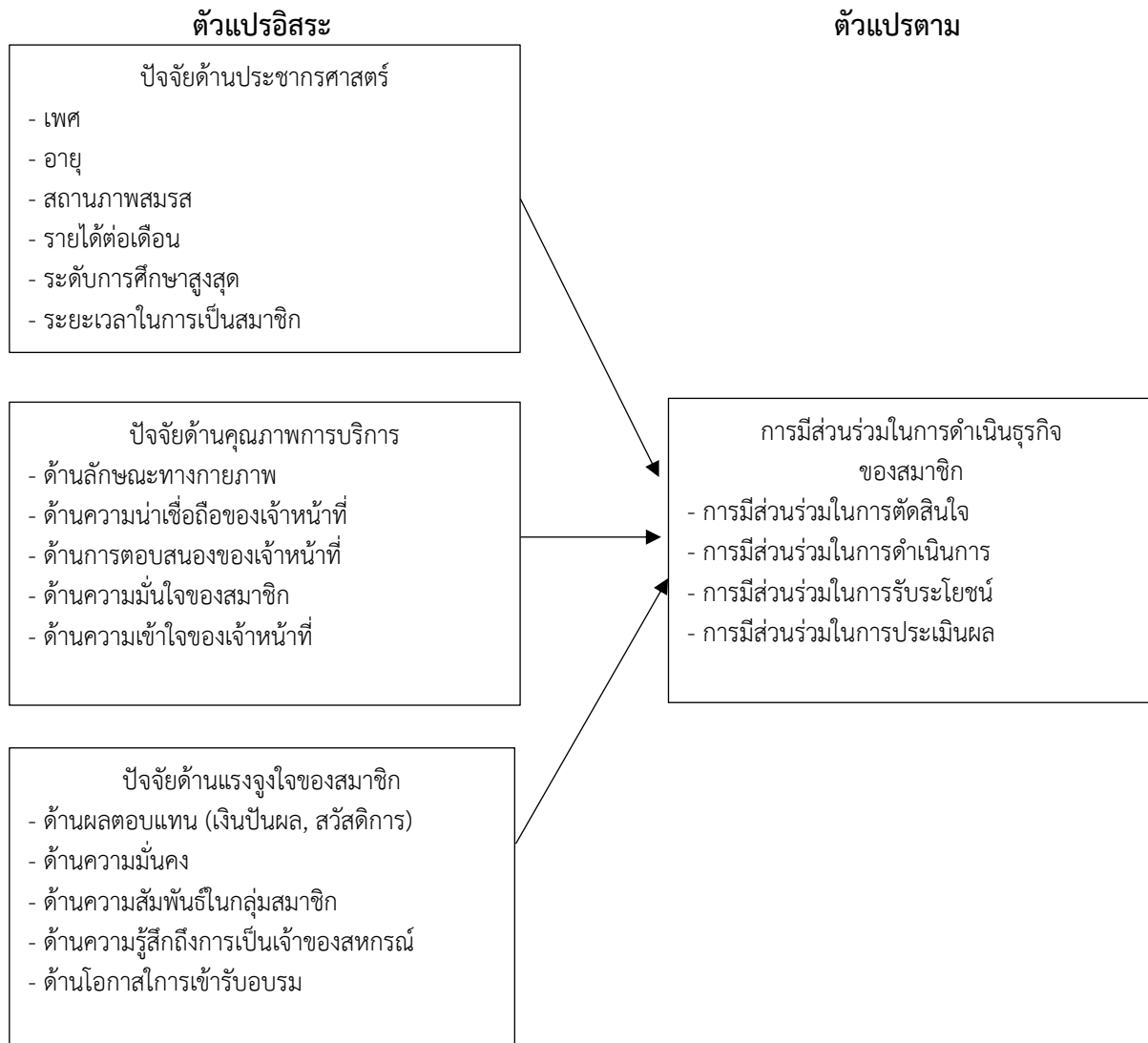
4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

Cohen, J., & Uphoff, N. (1977) กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมว่าคุณสมบัติหรือภูมิหลังของแต่ละบุคคลอาจเป็นตัวแปรสำคัญต่อการให้ความร่วมมือร่วมใจหรือการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนางาน ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพของครอบครัว ระดับการศึกษา ชนชั้นทางสังคม อาชีพ ระดับของรายได้และที่มาของรายได้ ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในชุมชนนั้น และประเภทของโครงการ และกิจกรรม ซึ่งแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen, J., & Uphoff, N. เป็นกรอบแนวคิดที่อธิบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา โดยเน้นให้เห็นถึงลักษณะและมิติของการมีส่วนร่วมในหลากหลายมิติ เพื่อให้การพัฒนาเกิดประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ด้าน เมื่อประยุกต์แนวคิดการมีส่วนร่วมกับสหกรณ์ออมทรัพย์แบ่งได้ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision-Making) เช่น สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอร่างระเบียบข้อบังคับ อนุมัติแผนงาน และงบประมาณ การอนุมัติจัดสรรกำไรสุทธิ การให้ความเห็นเกี่ยวกับธุรกิจของสหกรณ์ การกำหนดวงเงินกู้ยืม การเลือกตั้งคณะกรรมการ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดแนวทางการดำเนินงานของสหกรณ์ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Participation in Implementation) สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุม การถือหุ้น การฝากเงิน การกู้เงิน รวมถึงการชำระหนี้เงินกู้ตามกำหนด 3) การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ (Participation in Benefits) สมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์มีสิทธิได้รับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน เช่น การรับเงินปันผลตามจำนวนหุ้นที่ถือ การเข้าถึงสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ การได้รับบริการอื่น ๆ เช่น กองทุนสวัสดิการหรือประกันภัยที่สหกรณ์จัดให้ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation) สมาชิกสามารถมีบทบาทในการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของสหกรณ์ เช่น การตรวจสอบการดำเนินงานผ่านรายงานประจำปีหรือการประชุมใหญ่ ประเมินผลการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่

แนวคิดคุณภาพของการบริการ (Parasuraman et al., 1988) เป็นแนวคิดที่ช่วยวัดและปรับปรุงคุณภาพการบริการโดยเน้นที่การลดช่องว่างระหว่างความคาดหวังของลูกค้าและสิ่งที่พวกเขาได้รับจริง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความพึงพอใจและความเต็มใจในการมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์กรหรือบริการต่าง ๆ โดยระบุว่าคุณภาพการบริการวัดได้จาก 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) Tangibles (ลักษณะทางกายภาพ) คือ ความเป็นรูปธรรม

เช่น สภาพแวดล้อมของสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรในองค์กร 2) Reliability (ความน่าเชื่อถือ) คือ ความสามารถในการให้บริการที่ถูกต้องและตรงต่อเวลา 3) Responsiveness (การตอบสนอง) คือ ความเต็มใจและรวดเร็วในการช่วยเหลือและตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ 4) Assurance (ความมั่นใจ) คือ ความสามารถ ความรู้ และคุณภาพของบุคลากร รวมถึงความไว้วางใจที่ผู้รับบริการมีต่อองค์กร 5) Empathy (ความเข้าใจ) คือ ความใส่ใจและความสามารถในการดูแลลูกค้าอย่างเป็นรายบุคคล ดังนั้น หากสหกรณ์สามารถดำเนินการตามทั้งห้ามิติข้างต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมาชิกจะรู้สึกว่าได้รับบริการที่ดี และตรงกับความต้องการ ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจและเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสหกรณ์ ซึ่งจะช่วยให้สหกรณ์สามารถพัฒนาคุณภาพการให้บริการและความยั่งยืนขององค์กรต่อไป

ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow, 1970) อธิบายว่ามนุษย์มีลำดับชั้นความต้องการที่เป็นแรงกระตุ้นในการดำเนินชีวิต ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ได้ โดยการตอบสนองความต้องการของสมาชิกในแต่ละระดับจะช่วยกระตุ้นและส่งเสริมให้พวกเขามีส่วนร่วมกับสหกรณ์มากขึ้น ดังนี้ 1) ความต้องการทางกายภาพ เช่น เงินปันผลและสวัสดิการที่ช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของสมาชิก 2) ความต้องการด้านความปลอดภัย ผ่านการสร้างความมั่นคงทางการเงิน เช่น การจัดการเงินออมที่ปลอดภัย 3) ความต้องการด้านความรักและความเป็นส่วนหนึ่ง โดยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก 4) ความต้องการด้านการยอมรับนับถือ ผ่านการให้การยอมรับบทบาทสำคัญของสมาชิก 5) ความต้องการในการบรรลุศักยภาพสูงสุด ด้วยการสนับสนุนการอบรมและพัฒนาทักษะ การตอบสนองเหล่านี้ช่วยเพิ่มความพึงพอใจและกระตุ้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสหกรณ์อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 67.12 รองลงมา เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 30.14 และไม่ระบุเพศ คิดเป็นร้อยละ 2.74 โดยส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 20 - 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.47 รองลงมา คืออายุ 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.29 ตามด้วยอายุ 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.18 และอายุ 51 - 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.58 ส่วนผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี และตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไปมีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.74 นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 54.80 รองลงมา คือสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 32.88 และสถานภาพหย่าร้างมีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 12.32 สำหรับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่าส่วนใหญ่อยู่ที่ 30,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 32.87 รองลงมา คือ 10,001 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.50 ตามด้วย 20,001 - 30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 26.03 และผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทมีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 8.22 ในด้านระดับการศึกษา พบว่าส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 94.52 รองลงมาคือปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 4.11 และระดับการศึกษามัธยมศึกษา มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.37 ส่วนระยะเวลาการเป็นสมาชิก พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 4 - 6 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.87 รองลงมา คือ 1 - 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.03 ตามด้วยต่ำกว่า 1 ปี

คิดเป็นร้อยละ 24.66 และผู้ที่เป็สมาชิก 7 - 9 ปี รวมถึงตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปมีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 8.22

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของปัจจัยคุณภาพการบริการของสหกรณ์ พบว่า สมาชิกให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านความเข้าใจของเจ้าหน้าที่มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 รองลงมา คือ ปัจจัยด้านการตอบสนองของเจ้าหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 และปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 และพบว่า สมาชิกให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40

ส่วนการพิจารณาภาพรวมของปัจจัยแรงจูงใจของสมาชิก พบว่า สมาชิกให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลตอบแทนมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 รองลงมาคือปัจจัยด้านความมั่นคง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และปัจจัยด้านโอกาสในการเข้ารับอบรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 และพบว่า สมาชิกให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านความรู้ถึงการเป็นเจ้าของน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 ค่าเฉลี่ยของคะแนนการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในด้านต่าง ๆ พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยคะแนนการมีส่วนร่วมเท่ากับ 3.26 คะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการดำเนินการคือ 4.15 คะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์คือ 4.36 คะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ 3.30

1.1 ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ออมทรัพย์ปกครอง จำกัด จำแนกตามปัจจัยประชากรศาสตร์

ผลการวิเคราะห์ความเท่ากันในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจด้วยวิธี ANOVA สำหรับการทดสอบความเท่ากันในการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ศาลปกครอง จำกัดในแต่ละกลุ่มอายุสถานภาพ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา และระยะเวลาการเป็นสมาชิก จะใช้ค่าสถิติ F ตามวิธีการของ One-Way ANOVA (Analysis of Variance) เนื่องจากมีจำนวนกลุ่มมากกว่า 2 กลุ่ม (ตารางที่ 1-6) ผลการศึกษาพบว่า การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจแยกตามเพศ จะเห็นว่าด้านการดำเนินการไม่เท่ากัน และในด้านอื่น ๆ จะเท่ากัน ส่วนในแต่ละกลุ่มช่วงอายุเท่ากันในทุกด้านของการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจ ขณะที่การเข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละสถานภาพครอบครัวจะไม่เท่ากันในด้านการรับประโยชน์ แต่ในด้านอื่น ๆ จะเท่ากัน การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในแต่ละกลุ่มรายได้ต่อเดือน จะเท่ากันในด้านการตัดสินใจและด้านการประเมินผล ส่วนด้านการดำเนินการและการรับประโยชน์จะไม่เท่ากัน การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในแต่ละกลุ่มระดับการศึกษา พบว่า เท่ากันในทุกด้าน และการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในแต่ละกลุ่มแยกตามระยะเวลาการเป็นสมาชิก ในด้านการดำเนินการและการรับประโยชน์เท่ากัน ส่วนด้านการตัดสินใจและด้านการประเมินผลไม่เท่ากัน

ตารางที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจแยกตามเพศ (เพศชาย เพศหญิง และไม่ระบุ)

การมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจ	เพศชาย	เพศหญิง	ไม่ระบุ	P-value ของค่าสถิติ F ที่ใช้ทดสอบ	ผลการทดสอบ
ด้านการตัดสินใจ	3.35	3.23	3.00	0.886	เท่ากัน
ด้านการดำเนินการ	4.06	4.25	2.67	0.048	ไม่เท่ากัน
ด้านการรับประโยชน์	4.35	4.42	3.00	0.083	เท่ากัน
ด้านการประเมินผล	3.51	3.22	3.00	0.555	เท่ากัน

ตารางที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจแยกตามอายุ (ต่ำกว่า 20 ปี, 20-30 ปี, 31-40 ปี, 41-50 ปี, 51-60 ปี, ตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป)

การมีส่วนร่วม ในการดำเนินธุรกิจ	ต่ำกว่า 20 ปี	20-30 ปี	31-40 ปี	41-50 ปี	51-60 ปี	ตั้งแต่ 61 ปี ขึ้นไป	P-value ของค่าสถิติ F ที่ใช้ทดสอบ	ผลการ ทดสอบ
ด้านการตัดสินใจ	3.83	3.50	2.80	3.26	3.24	3.17	0.543	เท่ากัน
ด้านการดำเนินการ	4.17	4.12	3.83	4.50	4.29	4.50	0.475	เท่ากัน
ด้านการรับประโยชน์	4.50	4.18	4.37	4.64	4.43	4.67	0.714	เท่ากัน
ด้านการประเมินผล	3.17	3.70	2.71	3.29	3.09	3.17	0.108	เท่ากัน

ตารางที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจแยกตามสถานภาพ (โสด แต่งงาน หย่าร้าง)

การมีส่วนร่วม ในการดำเนินธุรกิจ	โสด	แต่งงาน	หย่าร้าง	P-value ของค่าสถิติ F ที่ใช้ทดสอบ	ผลการทดสอบ
ด้านการตัดสินใจ	3.36	3.13	3.19	0.736	เท่ากัน
ด้านการดำเนินการ	4.00	4.25	4.56	0.217	เท่ากัน
ด้านการรับประโยชน์	4.13	4.58	4.78	0.044	ไม่เท่ากัน
ด้านการประเมินผล	3.50	3.25	2.56	0.072	เท่ากัน

ตารางที่ 4 ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจแยกตามรายได้ต่อเดือน (น้อยกว่า 10,000 บาท, 10,001-20,000 บาท, 20,001-30,000 บาท, ตั้งแต่ 30,000 บาทขึ้นไป)

การมีส่วนร่วม ในการดำเนินธุรกิจ	น้อยกว่า 10,000 บาท	10,001- 20,000 บาท	20,001- 30,000 บาท	ตั้งแต่ 30,000 บาทขึ้นไป	P-value ของค่าสถิติ F ที่ใช้ทดสอบ	ผลการ ทดสอบ
ด้านการตัดสินใจ	3.29	3.41	2.98	3.33	0.708	เท่ากัน
ด้านการดำเนินการ	4.00	4.13	3.69	4.58	0.003	ไม่เท่ากัน
ด้านการรับประโยชน์	3.81	4.30	4.11	4.78	0.004	ไม่เท่ากัน
ด้านการประเมินผล	3.43	3.57	3.05	3.21	0.496	เท่ากัน

ตารางที่ 5 ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจแยกตามระดับการศึกษา (มัธยมศึกษา, ปริญญาตรี, ปริญญาโท)

การมีส่วนร่วม ในการดำเนินธุรกิจ	มัธยมศึกษา	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	P-value ของค่าสถิติ F ที่ใช้ทดสอบ	ผลการทดสอบ
ด้านการตัดสินใจ	3.67	3.23	3.78	0.698	เท่ากัน
ด้านการดำเนินการ	3.67	4.15	4.22	0.866	เท่ากัน
ด้านการรับประโยชน์	3.67	4.37	4.44	0.730	เท่ากัน
ด้านการประเมินผล	2.67	3.31	3.44	0.836	เท่ากัน

ตารางที่ 6 ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจแยกตามระยะเวลาการเป็นสมาชิก (ต่ำกว่า 1 ปี, 1-3 ปี, 4-6 ปี, 7-9 ปี, ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป)

การมีส่วนร่วม ในการดำเนินธุรกิจ	ต่ำกว่า 1 ปี	1-3 ปี	4-6 ปี	7-9 ปี	ตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป	P-value ของค่าสถิติ F ที่ใช้ทดสอบ	ผลการทดสอบ
ด้านการตัดสินใจ	3.96	2.71	2.99	3.05	4.22	0.003	ไม่เท่ากัน
ด้านการดำเนินการ	4.13	3.91	4.30	3.83	4.67	0.343	เท่ากัน
ด้านการรับประโยชน์	4.24	4.25	4.50	4.05	4.83	0.463	เท่ากัน
ด้านการประเมินผล	3.91	3.14	2.50	2.89	4.38	0.001	ไม่เท่ากัน

1.2 ผลกระทบของปัจจัยคุณภาพการบริการของสหกรณ์และแรงจูงใจของสมาชิกส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ออมทรัพย์ศาลปกครอง จำกัด

ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุเพื่อหาคุณภาพการบริการของสหกรณ์และแรงจูงใจของสมาชิกที่มีผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิก ใช้สมการถดถอยเชิงพหุดังแสดงไว้ในสมการ (1) – (4) ในการวิเคราะห์ว่าปัจจัยคุณภาพการบริการและปัจจัยแรงจูงใจ ว่าปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อตัดสินใจมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจสมาชิก พบปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นต่อกันระหว่างตัวแปรอิสระขั้นรุนแรง (Serious Multicollinearity) โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระบางคู่ในสมการ (1) – (4) เกิน 0.8 ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความแม่นยำของค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (Regression Coefficients) และลดความน่าเชื่อถือของแบบจำลอง ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้ทำการตัดตัวแปร X_2 และ X_3 ออกจากการวิเคราะห์ เนื่องจากเป็นตัวแปรที่มีค่าสหสัมพันธ์สูงเกินเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ภายหลังการตัดตัวแปรดังกล่าวออก ได้ทำการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ใหม่ พบว่า ค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่เหลือทั้งหมดมีค่า น้อยกว่า 0.8 ซึ่งอยู่ในช่วงที่เหมาะสมและช่วยลดผลกระทบของ Multicollinearity เมื่อทำการทดสอบปัญหาความไม่คงที่ในความแปรปรวนของตัวแปรสุ่มคลาดเคลื่อน (Heteroskedasticity Test) พบว่าสมการที่มีปัญหาดังกล่าว ได้แก่ การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ด้านการรับประโยชน์ ด้านการประเมินผล ดังนั้นในสามสมการนี้จะใช้ค่า P-value ที่คำนวณจากค่าสถิติ Heteroskedasticity Robust t-statistics ในการทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์ ส่วนสมการการมีส่วนร่วมด้านการดำเนินการไม่พบปัญหาดังกล่าว จึงใช้ P-value ที่คำนวณจากค่าสถิติ t แบบปกติ ผลการวิเคราะห์สมการถดถอย (1) – (4) แสดงได้ดังตารางที่ 7 พบว่า ปัจจัยคุณภาพการบริการของสหกรณ์ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในด้านการตัดสินใจอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ด้านลักษณะทางกายภาพ (ส่งผลทางบวก) และด้านความมั่นใจ (ส่งผลทางลบ) ต่อมาด้านการดำเนินการ ได้แก่ ด้านลักษณะทางกายภาพ (ส่งผลทางบวก) สำหรับในด้านประเมินผล ได้แก่ ด้านลักษณะทางกายภาพ (ส่งผลทางบวก) ส่วนปัจจัยแรงจูงใจของสมาชิกที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในด้านการตัดสินใจอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ด้านความมั่นคง (ส่งผลทางลบ) ส่วนด้านการรับประโยชน์ ได้แก่ ด้านผลตอบแทน (ส่งผลทางบวก) และด้านโอกาสในการเข้ารับอบรม (ส่งผลทางลบ) ด้านประเมินผล ได้แก่ ด้านความมั่นคง (ส่งผลทางลบ) และด้านความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของสหกรณ์ (ส่งผลทางบวก)

ตารางที่ 7 แสดงผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของสมการที่ (1) – (4) ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด

	ด้าน การตัดสินใจ	ด้าน การดำเนินการ	ด้าน การรับประโยชน์	ด้าน การประเมินผล
ค่าคงที่	6.132 (0.000)***	2.099 (0.051)*	0.966 (0.248)	5.910 (0.000)***
ปัจจัยคุณภาพการบริการของสหกรณ์				
ด้านลักษณะทางกายภาพ	0.644 (0.001)***	0.462 (0.071)*	0.478 (0.178)	0.613 (0.005)***
ด้านความมั่นใจของสมาชิก	- 0.783 (0.010)**	- 0.088 (0.828)	-0.551 (0.144)	-0.654 (0.203)
ด้านความเข้าใจของเจ้าหน้าที่	0.135 (0.552)	-0.208 (0.366)	0.004 (0.986)	0.070 (0.752)
ปัจจัยแรงจูงใจของสมาชิก				
ด้านผลตอบแทน	-0.063 (0.852)	0.488 (0.202)	0.638 (0.066)*	0.434 (0.175)

ด้านความมั่นคง	- 0.837 (0.058)*	- 0.296 (0.424)	0.201 (0.435)	-1.094 (0.004)***
ด้านความสัมพันธ์ในกลุ่มสมาชิก	0.078 (0.781)	0.201 (0.538)	0.229 (0.206)	-0.154 (0.529)
ด้านความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของ สหกรณ์	0.345 (0.106)	0.006 (0.975)	0.016 (0.916)	0.478 (0.006)***
ด้านโอกาสในการเข้ารับอบรม	- 0.130 (0.664)	- 0.109 (0.661)	-0.270 (0.027)**	-0.253 (0.369)

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ () คือค่า P-Value ที่คำนวณจากค่าสถิติ Heteroskedasticity Robust t-statistics สมการการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในด้านตัดสินใจ การดำเนินการ การประเมินผล ส่วนของสมการการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในการรับประโยชน์ จะเป็นค่า P-Value ที่คำนวณจากค่าสถิติ t แบบปกติ

***, ** และ * หมายถึงมีนัยสำคัญทางสถิติที่ร้อยละ 1 ร้อยละ 5 และร้อยละ 10 ตามลำดับ

2. อภิปรายผล

2.1 อภิปรายผลการวิเคราะห์ความเท่ากัน ที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในด้าน การตัดสินใจ ด้านการดำเนินการ ด้านการรับประโยชน์ และด้านการประเมินผล ดังนี้

1) เพศ ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในด้านต่าง ๆ แยกตามเพศ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม (ชาย/หญิง/ไม่ระบุ) พบว่า ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ เท่ากัน แต่ในด้านการดำเนินการไม่เท่ากัน และพบว่าสมาชิกที่เป็นเพศหญิงจะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการมากกว่าเพศชาย และไม่ระบุ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า สมาชิกสหกรณ์ที่มีเพศที่แตกต่างกันจะมีระดับการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน อันเนื่องจากบทบาททางสังคมและวัฒนธรรมที่ต่างกันระหว่างเพศทำให้โอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจและการตัดสินใจมีแตกต่างกันออกไป ผลการศึกษาดังกล่าว ซึ่งผลดังกล่าวสอดคล้องกับ ศิริพร พุทธิโส (2563) พบว่า สมาชิกสหกรณ์การเกษตรบางกะปิ ที่มีเพศแตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

2) อายุ ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในด้านต่าง ๆ แยกตามอายุ แบ่งออกเป็นหกกลุ่ม (ต่ำกว่า 20 ปี/21-30 ปี/31-40 ปี/41-50 ปี/51-60 ปี/ตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป) พบว่า ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในทุกด้าน ไม่แตกต่างกันในทุกกลุ่มช่วงอายุทั้งหกกลุ่มดังกล่าว ซึ่งขัดแย้งกับสมมติฐานที่ว่า สมาชิกสหกรณ์ที่มีอายุแตกต่างกันจะมีระดับการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน เนื่องจากผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสหกรณ์ ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกที่มีอายุน้อยหรือมากต่างก็สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างเท่าเทียมกัน ทำให้ความแตกต่างของวัยไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งสอดคล้องกับ จักรพันธ์ กิตตินรรัตน์ และคณะ (2565) พบว่า สมาชิกสหกรณ์การเกษตรในเขตพื้นที่ภาคกลางที่มีอายุแตกต่างกันไม่มีผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์

3) สถานภาพ ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในด้านต่าง ๆ แยกตามสถานภาพ แบ่งออกเป็นสามกลุ่ม (โสด/แต่งงาน/หย่าร้าง) พบว่า ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ เท่ากัน แต่ในด้านการรับประโยชน์ไม่เท่ากัน ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์มีค่ามากที่สุดสำหรับสมาชิกที่มีสถานภาพหย่าร้าง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า สมาชิกสหกรณ์ที่มีสถานภาพแตกต่างกันจะมีระดับการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน เนื่องจากภาระหน้าที่และความรับผิดชอบที่ต่างกันของบุคคลต่างกันดังเช่น คนโสดมีโอกาสในการตัดสินใจและเข้ามามีส่วนร่วมกับสหกรณ์มากกว่า รวมถึงภาระและค่าใช้จ่ายของครัวเรือน เป็นต้น

ผลการศึกษาดังกล่าว ไม่สอดคล้องกับ ทวีชัย คำทวี และคณะ (2561) พบว่า สถานภาพสมรสของสมาชิกในการดำเนินงานสหกรณ์การเกษตรประตุป่า ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสหกรณ์

4) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในด้านต่าง ๆ แยกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แบ่งเป็นสี่กลุ่ม (น้อยกว่า 10,000 บาท/10,001-20,000 บาท/20,001-30,000 บาท/ตั้งแต่ 30,000 บาทขึ้นไป) ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ เท่ากัน แต่ในด้านการดำเนินการและด้านการรับประโยชน์ไม่เท่ากัน ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในด้านการรับประโยชน์มีค่ามากที่สุดสำหรับสมาชิกที่มีรายได้ ตั้งแต่ 30,000 บาทขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า สมาชิกสหกรณ์ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกันจะมีระดับการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน เนื่องจากสมาชิกที่มีรายได้แตกต่างกันมักมีระดับความต้องการพึ่งพาสหกรณ์ที่ไม่เท่ากัน และมีผลต่อแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิก ดังเช่นสมาชิกที่มีรายได้ต่ำอาจมีแรงจูงใจสูงกว่าในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์จากสหกรณ์ ในขณะที่ผู้ที่มีรายได้สูงอาจมองว่าผลประโยชน์จากสหกรณ์ไม่มากพอเมื่อเทียบกับทางเลือกอื่น ๆ ที่มีอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับ วันทอง คงคาพันธ์ และสนธิ์ ทองประเสริฐ (2559) พบว่า สมาชิกในการทำธุรกิจกับสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับการมีส่วนร่วมในการทำธุรกิจกับสหกรณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5) ระดับการศึกษา ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในด้านต่าง ๆ แยกตามระดับการศึกษา แบ่งเป็นสามกลุ่ม (มัธยมศึกษา/ปริญญาตรี/ปริญญาโท) พบว่าค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในทุกด้านไม่แตกต่างกันในทุกกลุ่มระดับการศึกษาทั้งสามกลุ่มดังกล่าว ซึ่งขัดแย้งกับสมมติฐานที่ว่า สมาชิกสหกรณ์ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันจะมีระดับการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน เนื่องจากระเบียบข้อบังคับ โครงสร้างของสหกรณ์เป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถเข้าใจโดยไม่ขึ้นอยู่กับการศึกษา นอกจากนี้การมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ เช่น สิทธิประโยชน์ แหล่งเงินทุน ฯลฯ มากกว่าระดับการศึกษา ผลการศึกษาดังกล่าว ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ ทวีชัย คำทวี และคณะ (2561) พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสหกรณ์

6) ระยะเวลาการเป็นสมาชิก ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในด้านต่าง ๆ แยกตามระยะเวลาการเป็นสมาชิก แบ่งออกเป็นห้ากลุ่ม (ต่ำกว่า 1 ปี/1-3 ปี/4-6 ปี/7-9 ปี/ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป) พบว่า ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ เท่ากัน แต่ในด้านการตัดสินใจและด้านการรับประโยชน์ไม่เท่ากัน ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในด้านการรับประโยชน์มีค่ามากที่สุดสำหรับสมาชิกที่มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า สมาชิกสหกรณ์ที่มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกแตกต่างกันจะมีระดับการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน เนื่องจาก เนื่องจากสมาชิกที่อยู่ในสหกรณ์มาเป็นเวลานานมีความผูกพันและไว้วางใจสหกรณ์ ส่งผลให้มีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น ในทางกลับกัน สมาชิกที่เพิ่งเข้าร่วมอาจยังขาดความรู้และความมั่นใจในการมีส่วนร่วม จึงทำให้ระยะเวลาการเป็นสมาชิกมีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์

2.2 อภิปรายผลการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุของปัจจัยคุณภาพการบริการของสหกรณ์ และปัจจัยแรงจูงใจของสมาชิก ที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินการ ด้านการรับประโยชน์ และด้านการประเมินผล ดังนี้

จากผลการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุเพื่อหาปัจจัยคุณภาพการบริการและปัจจัยแรงจูงใจที่มีผลกระทบต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินการ ด้านรับประโยชน์ และด้านการประเมินผล สรุปได้ดังตาราง 8 ดังนี้

ตารางที่ 8 แสดงผลการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุเพื่อหาปัจจัยคุณภาพการบริการและปัจจัยแรงจูงใจที่มีผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจ

ตัวแปรอิสระ	ด้าน การตัดสินใจ	ด้าน การดำเนินการ	ด้าน การประเมินผล	ด้าน การรับประโยชน์
ปัจจัยคุณภาพการบริการของสหกรณ์				
ด้านลักษณะทางกายภาพ	+0.644***	+0.462*	+0.613***	NS
ด้านความมั่นใจของสมาชิก	- 0.783**	NS	NS	NS
ด้านความเข้าใจของเจ้าหน้าที่	NS	NS	NS	NS
ปัจจัยแรงจูงใจของสมาชิก				
ด้านผลตอบแทน	NS	NS	NS	+0.638*
ด้านความมั่นคง	- 0.837*	NS	-1.094***	NS
ด้านความสัมพันธ์ในกลุ่มสมาชิก	NS	NS	NS	NS
ด้านความรู้สึกรักถึงการเป็นเจ้าของสหกรณ์	NS	NS	+0.478***	NS
ด้านโอกาสในการเข้ารับอบรม	NS	NS	NS	-0.270**

สมมติฐานที่ 2 : ปัจจัยคุณภาพการบริการ จำนวน 5 ปัจจัย ส่งผลกระทบทางบวกต่อระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิกทั้ง 4 ด้าน

การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในด้านการตัดสินใจ พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ ส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับสมมติฐาน หมายความว่าสหกรณ์ที่มีสถานที่ดี อุปกรณ์ครบครัน บุคลากรที่มีภาพลักษณ์ดี สามารถกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมมากขึ้น ปัจจัยด้านความมั่นใจของสมาชิก ส่งผลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญ ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน อาจเป็นเพราะเมื่อสมาชิกมีความเชื่อมั่นในสหกรณ์มากขึ้น ย่อมมีแนวโน้มที่จะลดบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจากเชื่อว่าการบริหารงานเป็นไปอย่างเหมาะสมอยู่แล้ว ปัจจัยด้านความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าสมาชิกให้ความสำคัญกับปัจจัยอื่นมากกว่าด้านการดูแลแบบเฉพาะบุคคล

การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในด้านการดำเนินการ พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ ส่งผลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก สอดคล้องกับสมมติฐาน โดยสะท้อนว่าสหกรณ์ที่มีสถานที่ตั้ง วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรที่มีภาพลักษณ์ที่ดี สามารถส่งเสริมให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุม การฝากเงิน การกู้เงิน และการชำระหนี้มากขึ้น ปัจจัยด้านความมั่นใจของสมาชิก ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก สอดคล้องกับสมมติฐาน จึงไม่เห็นความจำเป็นในการเข้ามามีบทบาทโดยตรง ปัจจัยด้านความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก อาจสะท้อนว่าสมาชิกให้ความสำคัญกับโครงสร้างและระบบของสหกรณ์มากกว่าการได้รับการดูแลเฉพาะบุคคล

การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในด้านการรับประโยชน์ พบว่า ไม่มีปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของสมาชิก ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ เนื่องจากสมาชิกให้ความสำคัญกับผลประโยชน์โดยตรง เช่น เงินปันผลหรือสิทธิกู้ยืมในอัตราพิเศษ มากกว่าปัจจัยด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ หรือภาพลักษณ์ของปัจจัยด้านปัจจัยความมั่นใจของสมาชิก ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากระดับความไว้วางใจที่มีต่อสหกรณ์อยู่แล้ว ทำให้สมาชิกไม่รู้สึกถึงความจำเป็นในการติดตามหรือมีส่วนร่วมเพิ่มเติม ปัจจัยด้านความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการรับผลประโยชน์ อาจสะท้อนถึงลักษณะของระบบการให้ผลประโยชน์ของสหกรณ์ที่มีความเป็นอัตโนมัติ ส่งผลให้สมาชิกไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการดูแลเฉพาะบุคคล

และสุดท้ายการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในด้านการประเมินผล พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ ส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับสมมติฐาน สะท้อนว่าสหกรณ์ที่มีสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรที่มีภาพลักษณ์ดี สามารถกระตุ้นให้สมาชิกให้ความสนใจและมีบทบาทในการตรวจสอบหรือประเมินผลมากขึ้น ซึ่งอาจเกิดจากการรับรู้ว่าคุณภาพมีความเป็นมืออาชีพและเปิดกว้างต่อกระบวนการตรวจสอบ ปัจจัยด้านความมั่นใจของสมาชิก ไม่ส่งผลกระทบ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากระดับความไว้วางใจที่มีต่อสหกรณ์อยู่แล้ว ทำให้สมาชิกไม่รู้สึกถึงความจำเป็นในกระบวนการตรวจสอบหรือประเมินผล ปัจจัยด้านความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งอาจสะท้อนว่ากระบวนการตรวจสอบหรือประเมินผลขึ้นอยู่กับระบบและโครงสร้างของสหกรณ์มากกว่าความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับเจ้าหน้าที่

ดังนั้น ปัจจัยคุณภาพการบริการของสหกรณ์ที่ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในแต่ละด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ ซึ่งมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทั้งในด้านการตัดสินใจ การดำเนินการ และการประเมินผล โดยสหกรณ์ที่มีสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรที่มีภาพลักษณ์ดีจะช่วยให้สมาชิกมีบทบาทมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ โสริยา สุภาพล และคณะ (2565) พบว่า ด้านสถานที่ตั้งของสหกรณ์เหมาะสม ด้านความสะดวกในการทำธุรกิจกับสหกรณ์ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิก ในขณะที่ ปัจจัยด้านความมั่นใจของสมาชิก ส่งผลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจและการประเมินผล เนื่องจากเมื่อสมาชิกมีความเชื่อมั่นในสหกรณ์มากขึ้น สมาชิกอาจมองว่าการบริหารงานเป็นไปอย่างเหมาะสมอยู่แล้ว จึงไม่เห็นความจำเป็นในการเข้ามามีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม ปัจจัยด้านความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในทุกด้าน ซึ่งอาจสะท้อนว่าสมาชิกให้ความสำคัญกับโครงสร้างและระบบของสหกรณ์มากกว่าการดูแลแบบเฉพาะบุคคล ซึ่งผลวิจัยไม่สอดคล้องกับ ศิริพร พุทธิโส (2563) พบว่า ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่สหกรณ์ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในของสมาชิกสหกรณ์

สมมติฐานที่ 3 : ปัจจัยแรงจูงใจของสมาชิกจำนวน 5 ปัจจัย ส่งผลกระทบบางบวกต่อระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิกทั้ง 4 ด้าน

การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในด้านการตัดสินใจ พบว่า ปัจจัยด้านผลตอบแทน ไม่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่มองว่าผลตอบแทน เช่น เงินปันผลและสวัสดิการ ดังกล่าวเป็นสิทธิที่พึงได้รับการเป็นสมาชิก โดยไม่จำเป็นต้องมีบทบาทในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการดำเนินงานของสหกรณ์ ปัจจัยด้านความมั่นคง พบว่ามีผลเชิงลบต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน เมื่อสหกรณ์มีความมั่นคงสูง ทั้งในด้านแผนงานระยะยาว การบริหารความเสี่ยง และเสถียรภาพทางการเงิน สมาชิกมักมีความไว้วางใจต่อคณะกรรมการบริหารและโครงสร้างการดำเนินงาน ส่งผลให้มีส่วนร่วมน้อยลงในการตัดสินใจ เนื่องจากมองว่าสหกรณ์สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอยู่แล้ว ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในกลุ่มสมาชิก ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แม้ว่าความสัมพันธ์ที่ดีจะส่งเสริมความสามัคคีและความร่วมมือในหมู่สมาชิก แต่ไม่ได้กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านความรู้สึกเป็นเจ้าของ ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแต่มีแนวโน้มส่งผลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยสมาชิกที่รู้สึกถึงบทบาทและความสำคัญของตนในสหกรณ์ อาจมีแนวโน้มเข้าร่วมกระบวนการตัดสินใจมากขึ้น ปัจจัยด้านโอกาสในการเข้าอบรม พบว่าไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อันอาจเป็นผลจากการที่สมาชิกมองว่าการอบรมเป็นเพียงโอกาสในการพัฒนาตนเอง มากกว่าการเข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจของสหกรณ์

การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในด้านการดำเนินการ พบว่า ไม่มีปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการของสหกรณ์อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านผลตอบแทน ปัจจัยด้าน

ความมั่นคง ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในกลุ่มสมาชิก ปัจจัยด้านความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของ และปัจจัยด้านโอกาสในการเข้าอบรม ซึ่งอาจเกิดจากการที่สมาชิกมองว่าปัจจัยเหล่านี้เป็นสิทธิพื้นฐานที่ควรได้รับตามข้อกำหนดของสหกรณ์อยู่แล้ว และไม่ถือเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินการเพิ่มเติม หรือเป็นแรงจูงใจหลักในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุม การทำธุรกรรม หรือการชำระหนี้ตามกำหนด

การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในด้านการรับประโยชน์ พบว่า ปัจจัยด้านผลตอบแทน ส่งผลกระทบทงบวกอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน โดยสมาชิกที่ได้รับผลตอบแทน เช่น เงินปันผลและสวัสดิการที่ดี มีแนวโน้มที่จะรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่ตนเองได้รับจากสหกรณ์ และมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิที่พึงได้รับ การได้รับผลตอบแทนอาจเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้สมาชิกยังคงมีความสัมพันธ์กับสหกรณ์ และใช้บริการทางการเงินที่มีอยู่ ปัจจัยด้านความมั่นคง ไม่มีผลกระทบอาจเนื่องมาจากสมาชิกมองว่าความมั่นคงของสหกรณ์เป็นปัจจัยภายนอกที่ไม่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสิทธิประโยชน์ที่ตนได้รับ สมาชิกอาจให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมมากกว่าความมั่นคงทางการเงินของสหกรณ์ในภาพรวม ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในกลุ่มสมาชิก ไม่มีผลกระทบซึ่งอาจเป็นเพราะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกไม่ได้มีผลโดยตรงต่อการใช้สิทธิประโยชน์ที่มีอยู่ สมาชิกอาจมองว่าการรับผลประโยชน์เป็นเรื่องส่วนบุคคลและขึ้นอยู่กับสิทธิที่พึงได้รับ มากกว่าปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ปัจจัยด้านความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของ ไม่มีผลกระทบ อาจเป็นเพราะสมาชิกที่รู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของสหกรณ์ไม่ได้มีผลต่อการใช้สิทธิประโยชน์โดยตรง สมาชิกอาจมองว่าการได้รับผลประโยชน์เป็นสิ่งที่ตนควรได้รับอยู่แล้ว ไม่เกี่ยวข้องกับระดับความรู้สึกเป็นเจ้าของสหกรณ์ ปัจจัยด้านโอกาสในการเข้าร่วมอบรม ส่งผลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน อาจอธิบายได้ว่า สมาชิกที่ได้รับโอกาสเข้าร่วมอบรมอาจตระหนักถึงข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิประโยชน์ของสหกรณ์ ส่งผลให้บางส่วนของสมาชิกมีแนวโน้มที่จะใช้สิทธิประโยชน์น้อยลง เนื่องจากอาจเห็นถึงข้อจำกัดที่อาจไม่ได้ตระหนักก่อนการอบรม

และสุดท้ายการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในด้านการประเมินผล พบว่า ปัจจัยด้านผลตอบแทน ไม่มีผลกระทบ ซึ่งอาจเป็นเพราะสมาชิกมองว่าผลตอบแทนที่ได้รับ เป็นสิทธิที่ตนควรได้รับโดยไม่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการตรวจสอบหรือประเมินผลการดำเนินงานของสหกรณ์โดยตรง ปัจจัยด้านความมั่นคง ส่งผลกระทบทงบวกอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน อาจอธิบายได้ว่า สมาชิกที่ให้ความสำคัญกับความมั่นคงของสหกรณ์ อาจมีแนวโน้มที่จะเชื่อมั่นในระบบการบริหารงานและไม่รู้สึกว่าจำเป็นต้องเข้ามาตรวจสอบหรือประเมินผลด้วยตนเอง ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในกลุ่มสมาชิก ไม่มีผลกระทบซึ่งอาจเป็นเพราะการประเมินผลเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบเชิงโครงสร้างและการบริหาร มากกว่าการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก สมาชิกอาจมองว่าการสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มไม่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบหรือให้ข้อเสนอแนะต่อสหกรณ์ ปัจจัยด้านความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของสหกรณ์ ส่งผลกระทบทงบวกอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับสมมติฐาน โดยสมาชิกที่รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสหกรณ์มีแนวโน้มที่จะสนใจและเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของสหกรณ์มากขึ้น การมีความรู้สึกเป็นเจ้าของทำให้สมาชิกต้องการให้สหกรณ์ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีความโปร่งใส ปัจจัยด้านโอกาสในการเข้ารับการอบรม ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เนื่องจากการอบรมอาจถูกมองว่าเป็นการพัฒนาทักษะส่วนบุคคลมากกว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของสหกรณ์ โดยบางคนอาจไม่เห็นความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้กับการมีบทบาทในการประเมินผลหรือการตัดสินใจในสหกรณ์

ดังนั้น ปัจจัยแรงจูงใจของสมาชิกที่ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในแต่ละด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านผลตอบแทน มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมด้านการรับประโยชน์ เนื่องจากสมาชิกที่ได้รับผลตอบแทน เช่น เงินปันผลและสวัสดิการที่ดี จะมีแนวโน้มที่จะรับรู้ถึงผลประโยชน์และมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิที่พึงได้รับ รวมไปถึง ปัจจัยด้านความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของ ส่งผลบวกต่อการเข้ามามีส่วนร่วมด้านการประเมินผล

เพราะสมาชิกที่รู้สึกเป็นเจ้าของสหกรณ์จะมีแนวโน้มเข้ามาตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของสหกรณ์มากขึ้น เพื่อให้มั่นใจว่าสหกรณ์ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส สอดคล้องกับ ญดาพัชร สุพรรณชาติ (2565) พบว่า ปัจจัยด้านผลตอบแทนที่ได้รับ มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิก และสอดคล้องกับ ธัญญรัตน์ มาลัย (2558) พบว่า ผลตอบแทนที่ได้รับ และความรู้สึกเป็นเจ้าของสหกรณ์ มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก ถัดมา ปัจจัยด้านความมั่นคง ส่งผลเชิงลบต่อการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจและด้านการประเมินผล เมื่อสหกรณ์มีความมั่นคงทั้งในด้านแผนงานระยะยาว การบริหารความเสี่ยง และเสถียรภาพทางการเงิน สมาชิกจึงไว้วางใจคณะกรรมการบริหารและลดการมีส่วนร่วม เพราะมองว่าสหกรณ์ดำเนินงานได้ดีอยู่แล้ว ไม่มีปัญหาที่ต้องปรับปรุงหรือแก้ไข

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจรวมไปถึงเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจโดยจำแนกตามปัจจัยประชากรศาสตร์ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ศาลปกครอง จำกัด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์จำนวน 73 คน พบว่าปัจจัยที่มีความแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสมาชิกสหกรณ์ ได้แก่ เพศ สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาการเป็นสมาชิก โดยเพศมีความแตกต่างในด้านการดำเนินการ สถานภาพมีความแตกต่างในด้านการรับประโยชน์ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความแตกต่างทั้งในด้านการดำเนินการและการรับประโยชน์ และระยะเวลาการเป็นสมาชิกมีความแตกต่างในด้านการตัดสินใจและการรับประโยชน์ ส่วนอายุและระดับการศึกษาไม่มีความแตกต่างในการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจในด้านต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญ ในส่วนของปัจจัยคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสหกรณ์ ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ ซึ่งส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจ การดำเนินการ และการประเมินผล ในขณะที่ ความมั่นใจของสมาชิก ส่งผลเชิงลบต่อการตัดสินใจและการประเมินผล ส่วน ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างมีนัยสำคัญ สุดท้ายส่วนของปัจจัยแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสหกรณ์ ได้แก่ ผลตอบแทน และ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ซึ่งส่งผลเชิงบวกต่อการรับผลประโยชน์และการประเมินผลตามลำดับ ในทางกลับกัน ความมั่นคงของสหกรณ์ ส่งผลเชิงลบต่อการตัดสินใจและการประเมินผล ขณะที่ โอกาสในการอบรม ส่งผลเชิงลบต่อการรับผลประโยชน์ นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ในกลุ่มสมาชิก ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญ

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) นโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชากรที่มีความแตกต่างกัน เช่น การพัฒนากลยุทธ์สำหรับสมาชิกใหม่ เนื่องจากการมีระยะเวลาการเป็นสมาชิกที่ยาวนานส่งผลให้สมาชิกมีความผูกพันและเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น ดังนั้น ควรมีการพัฒนาโปรแกรมสำหรับสมาชิกใหม่ เพื่อสร้างความผูกพันและความมั่นใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสหกรณ์ตั้งแต่นั้น

2) สหกรณ์ควรปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและภาพลักษณ์ เนื่องจากลักษณะทางกายภาพมีผลต่อการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจและการดำเนินการและการประเมินผลโดยเพิ่มงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ทำงาน อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้มาตรฐาน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและดึงดูดให้สมาชิกมีส่วนร่วมมากขึ้น

3) สหกรณ์ควรเพิ่มช่องทางให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและประเมินผล เนื่องจากความมั่นใจของสมาชิกที่ส่งผลต่อการตัดสินใจและการประเมินผลจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขผ่าน การประชุม

ออนไลน์ การสำรวจความคิดเห็น หรือแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อให้เข้าถึงข้อมูลและเสนอแนะแบบเรียลไทม์ ซึ่งจะ
ช่วยส่งเสริมบทบาทการตรวจสอบของสมาชิกและเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงานของสหกรณ์

4) การส่งเสริมโอกาสในการอบรมและพัฒนาความรู้ เนื่องจากโอกาสในการอบรมที่ส่งผลเชิงลบ
ต่อการรับผลประโยชน์แสดงถึงความจำเป็นในการปรับปรุงกระบวนการอบรมโดยเน้นที่การสร้างความรู้และ
ทักษะที่ตรงกับความต้องการของสมาชิก การจัดอบรมในรูปแบบที่ตอบสนองความต้องการจริง เช่น การอบรม
ทางด้านการเงิน การลงทุน การบริหารจัดการ หรือการให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการออกแบบเนื้อหาการอบรม จะ
ช่วยเพิ่มความน่าสนใจและประโยชน์สูงสุดจากการอบรมและช่วยเพิ่มพูนความสามารถและการมีส่วนร่วมของ
สมาชิกได้

5) การสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นสมาชิกสามารถทำได้โดยการยกย่องและให้รางวัลแก่
สมาชิกที่มีส่วนร่วมอย่างโดดเด่น เช่น การมอบเกียรติบัตร สมาชิกแห่งปี หรือการแสดงความขอบคุณใน
โอกาสต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสหกรณ์ การได้รับการยอมรับในรูปแบบที่เป็นทางการ
จะช่วยให้สมาชิกรู้สึกภูมิใจในบทบาทของตน และกระตุ้นให้สมาชิกมีความตั้งใจในการมีส่วนร่วมและพัฒนา
สหกรณ์ต่อไป

2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1) ควรเก็บข้อมูลจากประชากรให้มีความเหมาะสมตามแนวคิดของทาโร ยามาเน่ เพื่อเพิ่ม
ความน่าเชื่อถือทางสถิติของผลการวิจัย

2) ควรทำการศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ออมทรัพย์ในเชิงคุณภาพ ซึ่ง
จะทำให้ทราบรายละเอียดของความคิดเห็นของสมาชิกสหกรณ์ในเชิงลึก มากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปวางแผนการ
พัฒนาการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในแต่ละด้านให้ตรงประเด็น และให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2567). *ข้อมูลทั่วไปของสหกรณ์*. สืบค้นจาก <https://bigdata.cpd.go.th/#/>.
- จักรพันธ์ กิตตินรรัตน์ และจุฑาทิพย์ พหลภาคย์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์
การเกษตรในเขต พื้นที่ภาคกลาง. *วารสารการจัดการและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*, 10(2), 15-30.
- ญดาพัชร สุพรรณชาติ. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจสหกรณ์ กรณีศึกษาสหกรณ์ออม
ทรัพย์กรมการพัฒนาชุมชน จำกัด. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ทวีชัย คำทวี, พุฒิสรรค์ เครือคำ, นครเศ รังควัต และพหล ศักดิ์คะทศน์. (2561). การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการ
ดำเนินงานสหกรณ์การเกษตรประตุป่า จำกัด อำเภอมืองจังหวัดลำพูน. *วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการ
เกษตร*, 36(1), 114-124.
- ธัญญรัตน์ มาลัย. (2558). *การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์
การเกษตรพร้าว จำกัด อำเภพร้าว จังหวัดเชียงใหม่*. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงใหม่).
- วันทอง คงคาพันธ์ และณลินี ทองประเสริฐ. (2559). ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์ การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมของ
สมาชิกในการ ทำธุรกิจกับสหกรณ์การเกษตรในเขตจังหวัดอุบลราชธานี: กรณีศึกษาสหกรณ์ที่มีผลการ
ดำเนินงานต่ำกว่ามาตรฐาน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*, 11(1), 192-205.
- ศิริพร พุทธิโส. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรบาง
กะปิ จำกัด. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).

- โสรยา สุภาพล, อมรรรัตน์ ทัดจันทิก, ทศพล ปรีชาศิลป์ และอานนท์ มณีอินทร์. (2565). ปัจจัยด้านสหกรณ์ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรแห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ*, 7(1), 68-82.
- Best. J. W. & Kahn J.V. (1993). *Research In Education*. (7th ed.). Boston, M.A.: Allyn & Bacon.
- Cohen, J., & Uphoff, N. (1977). *Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation*. New York: Cornell University.
- Maslow, A. H. (1970). New introduction: Religions, values, and peak-experiences. *Journal of Transpersonal Psychology*, 2(2), 83-90.
- Parasuraman, A. B. L. L., Zeithaml, V. A., & Berry, L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. *Journal of Retailing*, 64(1), 12-40.
- Silintowe, Y. B. R., & Pasharibu, Y. (2020). Service quality in increasing participation of co-operative members. *EKSIS*, 15(2), 53–66.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper. & Row.

A Comparison of Cost and Economic Benefit for Commercial Wolffia Rearing Ponds in Thailand

Pankamol Wangspa^{1*} Santi Sanglestsawai¹ Areeya Obidiegwu¹
and Nopasom Sinphurmsukskul¹

¹Department of Agricultural and Resources Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand

*Corresponding author: pankamol.w@gmail.com

Abstract

This research aims to analyze and compare the costs and economic returns of commercial Wolffia cultivation using cost-benefit analysis based on data collected from surveys and interviews with seven commercial Wolffia farmers. The farmers were classified into four groups according to the type of pond used for cultivation. The study's findings indicate that condominium ponds have the highest cost, averaging 92.1 THB per square meter per batch, while also yielding the highest net profit of 102.4 THB per square meter per batch. Although cultivation in condominium-style ponds involved high electricity costs and equipment depreciation, analyzing cost efficiency and profitability suggests that the use of condominium-style ponds for Wolffia cultivation is a suitable option for farmers seeking a worthwhile investment for commercial Wolffia production.

Keywords: Wolffia, Costs and Economic Returns, Commercial Cultivation

การเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ของการเพาะเลี้ยงฝำ ในบ่อเพาะเลี้ยงฝำเชิงพาณิชย์ในประเทศไทย

พรรณกมล วัชพงศ์^{1*} สันติ แสงเลิศไสว¹ อาริยา โอปิเตียวกฎ¹ และ นกสม สิ้นเพิ่มสุขสกุล¹

¹ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

*Corresponding author: pankamol.w@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ของการเพาะเลี้ยงฝำ (*Wolffia globosa*) เชิงพาณิชย์ โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจและเก็บข้อมูลจากกลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงฝำเชิงพาณิชย์จำนวน 7 ราย แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ตามลักษณะของบ่อที่ใช้ในการเพาะเลี้ยง จากการวิจัยพบว่า ฟาร์มฝำที่เลือกใช้บ่อคอนโดมิเนียมในการเพาะเลี้ยงฝำมีต้นทุนสูงสุด คือ 92.1 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ แต่มีกำไรสุทธิสูงสุด 102.4 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ ถึงแม้ว่าการเพาะเลี้ยงฝำในบ่อคอนโดมิเนียมจะมีต้นทุนค่าไฟฟ้า และค่าเสื่อมอุปกรณ์ที่สูง หมายถึงมีปริมาณการใช้ไฟฟ้า และมีการใช้วัสดุในปริมาณมาก แต่มีกำไรสุทธิสูงกว่าฟาร์มฝำที่เพาะเลี้ยงฝำในบ่อลักษณะอื่น และเหมาะสมสำหรับฟาร์มฝำที่มีพื้นที่น้อยแต่ต้องการผลผลิตฝำในปริมาณมาก จากการวิเคราะห์ต้นทุน และผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ พบว่าการเลือกใช้บ่อคอนโดมิเนียมในการเพาะเลี้ยงฝำเป็นทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรที่ต้องการความคุ้มค่าในการลงทุนเพื่อการผลิตฝำเชิงพาณิชย์

คำสำคัญ: ฝำ, ต้นทุนและผลตอบแทน, การเพาะเลี้ยงเชิงพาณิชย์

© 2025 A-EMS: Applied Economics, Management and Social Sciences

บทนำ

ปัจจุบันฝำเป็นพืชเศรษฐกิจที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ทั้งด้านอาหาร และอุตสาหกรรมโปรตีนทางเลือก เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้น และมีหลายหน่วยงานรัฐบาลในประเทศไทยให้การสนับสนุน เช่น กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมประมง โดยฝำ หรือ ไข่ฝำ (*Wolffia globosa*) เป็นพืชขนาดเล็ก จัดอยู่ในอาณาจักรพืช (Kingdom Plantae) กลุ่มเดียวกับแหนเป็ด (Duckweed) เป็นพืชน้ำในวงศ์ Lemnaceae สกุล *Wolffia* ลักษณะเป็นเม็ดสีเขียวขนาดเล็ก รูปร่างรีค่อนข้างกลม เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.5 ถึง 1.5 mm มีดอก ไม่มีลำต้น ราก และใบ เจริญเติบโตในแหล่งน้ำจืด มักพบตามแหล่งน้ำนิ่งในธรรมชาติ (สุทิน สมบูรณ์, 2558) ฝำสามารถแตกหน่อขยายพันธุ์ได้ไว และถูกนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหารพื้นบ้านในประเทศไทย พบมากในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางส่วน เช่น กาฬสินธุ์ อุทัยธานี และเชียงใหม่ เป็นต้น

ฝำมีประโยชน์ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและมีคุณค่าทางโภชนาการ ด้านสิ่งแวดล้อมฝำสามารถบำบัดสารอินทรีย์ที่อยู่ในน้ำเสียได้ โดยมีประสิทธิภาพในการบำบัดค่า COD และค่า BOD คิดเป็นร้อยละ 87 (สุขสมาน สังโยคะ และคณะ, 2559) สำหรับคุณค่าด้านโภชนาการพบว่า ฝำมีโปรตีนสูงถึงร้อยละ 48 ไขมัน ร้อยละ 9 และเยื่อใย ร้อยละ 14 (Ruekaewma et al., 2015) นอกจากนี้ ยังมีกรดอะมิโนจำเป็นต่อร่างกาย เช่น ทรีโอนีน, วาลีน, เมไทโอนีน, ไอโซลูซีน, ลิวซีน, เฟนิลอะลานีน, ไลซีน, ทรีโตนเฟน, อาร์จินีน และฮิสทีดีน อีกทั้งยังอุดมไปด้วยรงควัตถุ เช่น คลอโรฟิลล์ แคโรทีนอยด์ ฟลาโวนอยด์ และวิตามินบี 12 ในปริมาณสูง (Szamrej & Czerpak, 2004) จากสารอาหารดังกล่าว ทำให้ฝำเป็นหนึ่งในพืชที่ได้รับความสนใจจากกลุ่มคนที่ต้องการรับประทานโปรตีนทางเลือกในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าฝำจะเป็นพืชที่แตกหน่อขยายพันธุ์ได้ไว เจริญเติบโตได้เองตามธรรมชาติ

แต่ปริมาณผลผลิตฝ้ายในแหล่งน้ำธรรมชาติไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค และมีผลผลิตไม่ต่อเนื่องตลอดปี นอกจากนี้การบริโภคฝ้ายจากแหล่งน้ำในธรรมชาติยังมีข้อจำกัดในการยอมรับของผู้บริโภค ในด้านของสุขอนามัย ความสะอาด ความปลอดภัยจากการปนเปื้อนสารเคมีฆ่าแมลงในน้ำ (สุทิน สมบูรณ์, 2558) ส่งผลให้มีเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงฝ้ายบนที่ดินของตนเองเพิ่มมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

ในปัจจุบันฟาร์มฝ้ายในประเทศไทยมีการเลือกใช้แนวทางการเพาะเลี้ยงที่มีลักษณะต่างกัน โดยทั่วไปแล้วเกษตรกรเลือกเพาะเลี้ยงฝ้ายในบ่อ 4 ประเภทด้วยกัน คือดิน บ่อคอนกรีต บ่อที่ถูกปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก และบ่อประดิษฐ์แนวตั้ง หรือที่เรียกว่า บ่อแบบคอนโดมิเนียม ซึ่งในการเพาะเลี้ยงฝ้ายในบ่อเพาะเลี้ยงฝ้ายแต่ละลักษณะมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านการใช้พื้นที่ในการเพาะเลี้ยง วิธีการเพาะเลี้ยง รวมถึงต้นทุนในการผลิตฝ้ายงานวิจัยนี้จึงได้วิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ จากกิจกรรมการผลิต และขายผลผลิตฝ้ายเพื่อเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนจากการเพาะเลี้ยงฝ้ายในบ่อเพาะเลี้ยงฝ้ายแต่ละลักษณะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประมวลภาพรวม และเปรียบเทียบวิธีการเพาะเลี้ยงฝ้าย
2. เพื่อเปรียบเทียบต้นทุน และผลตอบแทนของการเพาะเลี้ยงฝ้ายในบ่อดิน บ่อคอนกรีต บ่อที่ถูกปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก และบ่อคอนโดมิเนียม

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ มีการแบ่งขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ 1) ศึกษางานวิจัยและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง 2) เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงฝ้ายเชิงพาณิชย์ 3) วิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของการเพาะเลี้ยงฝ้ายแต่ละวิธี โดยกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาคือ เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงฝ้ายในประเทศไทย จำนวน 7 ราย ประกอบไปด้วย เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงฝ้ายในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 1 ราย เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงฝ้ายในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 ราย เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงฝ้ายในจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 1 ราย เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงฝ้ายในจังหวัดอุทัยธานี จำนวน 1 ราย เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงฝ้ายในจังหวัดนครนายก จำนวน 1 ราย เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงฝ้ายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 1 ราย และเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงฝ้ายในจังหวัดจันทบุรี จำนวน 1 ราย เนื่องจากมีข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลคือ เกษตรกรที่เพาะเลี้ยงฝ้ายเพื่อการค้ายังมีจำนวนน้อย และเกษตรกรบางส่วนไม่สามารถให้ข้อมูลได้ ทำให้จำนวนกลุ่มตัวอย่างมีข้อจำกัดในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการ เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ข้อมูลที่สะท้อนถึงต้นทุน และผลตอบแทนของการเพาะเลี้ยงฝ้ายอย่างแท้จริง

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน

การศึกษานี้เก็บรวบรวมทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ สำหรับการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกฝ้ายโดยการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ บันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ ถอดความ สำหรับข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทางอินเทอร์เน็ต หลังจากนั้นทำการวิเคราะห์เนื้อหา ใช้โปรแกรม Microsoft Excel เพื่อวิเคราะห์ต้นทุน และผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์

2. การวิเคราะห์ต้นทุน และผลตอบแทนของการเพาะเลี้ยงฝ้าย

การวิเคราะห์ต้นทุน และผลตอบแทนของการเพาะเลี้ยงฝ้าย หรือ Cost - Benefit analysis (CBA) เป็นการเปรียบเทียบต้นทุนในการผลิตฝ้าย และรายได้จากการขายผลผลิตฝ้าย โดยการวิเคราะห์ต้นทุนในการผลิตฝ้าย เช่น ค่าบ่อเพาะเลี้ยงฝ้าย ค่าปุ๋ย ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าจ้างแรงงาน และค่าเสียโอกาสในการใช้ที่ดิน เป็นต้น ในส่วนของการวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการเพาะเลี้ยงฝ้าย คำนวณจาก ปริมาณผลผลิตฝ้าย และรายได้จากการขายฝ้ายสดต่อรอบการผลิตของฟาร์มฝ้ายแต่ละแห่ง ซึ่งแตกต่างกันในเกษตรกรแต่ละราย โดยแบ่งกลุ่มฟาร์มฝ้ายตามลักษณะบ่อที่

เกษตรกรมักเลือกใช้ในการเพาะเลี้ยงผ้าเพื่อขาย เป็น 4 กลุ่ม คือ 1) ฟาร์มผ้าที่ใช้บ่อดิน 2) ฟาร์มผ้าที่ใช้บ่อคอนกรีต 3) ฟาร์มผ้าที่ใช้บ่อดินหรือบ่อคอนกรีตที่ถูกปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก และ 4) ฟาร์มผ้าที่ใช้บ่อประดิษฐ์แนวตั้ง หรือบ่อคอนโดมิเนียมในการเพาะเลี้ยงผ้า เนื่องจากฟาร์มผ้าแต่ละแห่งที่ใช้บ่อเพาะเลี้ยงผ้าในลักษณะเดียวกัน มักจะมีกิจกรรมในการดูแลผลผลิตที่คล้ายกัน เช่น ฟาร์มผ้าที่ใช้บ่อคอนกรีต มักจะต้องทำความสะอาดบ่อทุกครั้งหลังเก็บเกี่ยวผลผลิต ส่งผลให้มีชั่วโมงการทำงานที่สูงกว่าการเพาะเลี้ยงผ้าในบ่อชนิดอื่นด้วยพื้นที่บ่อเพาะเลี้ยงที่เท่ากัน ขณะที่ฟาร์มผ้าที่เพาะเลี้ยงผ้าในบ่อดินไม่มีการทำความสะอาดบ่อหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น โดยพื้นที่บ่อเพาะเลี้ยงผ้าที่ใช้ในการวิเคราะห์ต้นทุน และผลตอบแทนต่อรอบต่อตารางเมตรวิเคราะห์มาจากพื้นที่ในบ่อเพาะเลี้ยงผ้าแต่ละลักษณะ หากฟาร์มผ้าที่มีที่ตั้งบ่อเพาะเลี้ยงผ้าอยู่ในโรงเรือน จะใช้วิเคราะห์ต้นทุนค่าเสียโอกาสในการใช้ที่ของโรงเรือน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย

3.1 แนวคิดและทฤษฎีการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน (Cost-Benefit Analysis)

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน (Cost-Benefit Analysis: CBA) เป็นเครื่องมือพื้นฐานในการวิเคราะห์มูลค่าทางเศรษฐศาสตร์สำหรับการประเมินความคุ้มค่าของโครงการที่กิจการมีความต้องการในการลงทุน โดยเปรียบเทียบมูลค่ารวมของผลประโยชน์ (Benefits) กับต้นทุนทั้งหมด (Costs) ในหน่วยทางการเงิน เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจลงทุน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อผู้ประกอบการ ทั้งนี้การวิเคราะห์อาจรวมถึงผลกระทบทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การเปรียบเทียบต้นทุนผลตอบแทนนี้มักใช้ตัวชี้วัดสำคัญ 3 ตัว ได้แก่ Net Present Value (NPV) ซึ่งคำนวณจากผลประโยชน์สุทธิที่ถูกแปลงค่าเป็นมูลค่าปัจจุบัน หาก NPV มากกว่า 0 หมายถึงโครงการนั้นคุ้มค่าในการลงทุน, Benefit-Cost Ratio (BCR) คืออัตราส่วนระหว่างผลประโยชน์รวมต่อมูลค่าปัจจุบันของต้นทุน หาก BCR มากกว่า 1 แสดงว่าโครงการให้ผลตอบแทนมากกว่าต้นทุน และ Internal Rate of Return (IRR) เป็นอัตราดอกเบี้ยที่ทำให้ NPV เท่ากับศูนย์ ใช้เปรียบเทียบกับต้นทุนของเงินทุน (discount rate) ถ้า IRR สูงกว่าต้นทุนเงินทุน แสดงว่าโครงการมีความน่าสนใจในการลงทุน ทั้งสามตัวชี้วัดนี้ช่วยให้นักวิเคราะห์และผู้ตัดสินใจประเมินความคุ้มค่าได้อย่างรอบด้านและเป็นระบบ (Boardman et al., 2018)

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ต้นทุน-ผลตอบแทนในภาคเกษตร

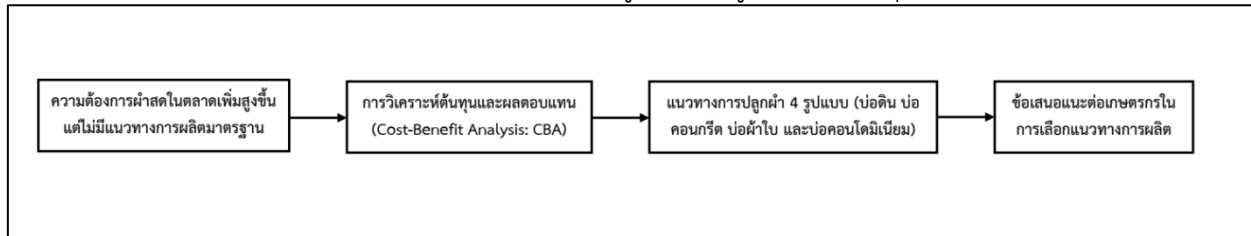
การศึกษาด้านการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน (Cost-Benefit Analysis: CBA) ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในภาคเกษตร โดยเฉพาะในกิจกรรมการประเมินเลือกในการผลิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์นั้นมักถูกนำมาใช้เพื่อประเมินความคุ้มค่าของการใช้นวัตกรรมหรือกระบวนการผลิตรูปแบบใหม่ในภาคการเกษตร ตัวอย่างเช่น ในประเทศไทยได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ต้นทุน และผลตอบแทนการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย กรณีศึกษาเครือข่ายเกษตรกรตำบลท่าตำหนัก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เกษตรกรสมาชิกเครือข่าย เก็บข้อมูลต้นทุนการผลิต เช่น ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ยอินทรีย์ ค่าจ้างแรงงาน ค่าน้ำ ค่าอุปกรณ์ และประเมินรายได้จากการขายผลผลิตในรอบการปลูก แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ความคุ้มค่าเป็นตัวเงินโดยใช้ NPV, IRR และอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน (BCR) (บุรัสกร ไตรรัตน์, 2564)

นอกจากนี้ยังมียานวิจัยเปรียบเทียบวิธีการปลูกข้าวโดยการย้ายกล้ากับการหว่านเมล็ดข้าวโดยตรง เรื่อง Cost and Benefit Analysis of Rice Production between Transplanting and Direct Seeded Method for Rice in Upper Northern Region โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ในการเก็บข้อมูลจากเกษตรกรที่ใช้วิธีปลูกข้าวทั้งสองแบบในพื้นที่ศึกษา เพื่อศึกษารูปแบบการผลิต ค่าใช้จ่าย และความเห็นต่อแต่ละวิธีการปลูกข้าว ด้วยการเก็บข้อมูลเกษตรกรเกี่ยวกับต้นทุนที่ใช้ในการผลิตรวมถึงต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ เช่น ค่าเสียโอกาสในการใช้ที่ดิน รวมถึงผลประโยชน์จากการขายผลผลิตข้าว หรือ รายได้จากการขายข้าวของเกษตรกร จากผลการวิจัยพบว่าวิธีการปลูกข้าวแบบย้ายกล้ามีประสิทธิภาพสูง เช่น การจัดการแปลงดี

และการใช้เครื่องมือที่เหมาะสม สามารถช่วยลดต้นทุนแรงงานและลดปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ (Cheamuangphan, A. et al., 2018)

3.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเพื่อหาต้นทุน และผลตอบแทน (Cost-Benefit Analysis: CBA) ของการผลิตผ้ามัดของฟาร์มผ้ามัดตัวอย่างในประเทศไทย โดยเน้นการเปรียบเทียบการปลูกผ้ามัด 4 รูปแบบ คือ บ่อดิน บ่อคอนกรีต บ่อผ้าใบ และบ่อคอนโดมิเนียม เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้ที่ต้องการลงทุนผลิตผ้ามัด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาแบ่งออกเป็นการประมวลภาพรวม การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างวิธีการเพาะเลี้ยงผ้ามัดในบ่อเพาะเลี้ยงทั้ง 4 รูปแบบ และการเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการเพาะเลี้ยงผ้ามัดในบ่อดิน บ่อคอนกรีต บ่อดินหรือบ่อที่ถูกปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก และบ่อคอนโดมิเนียม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ผลการประมวลภาพรวม และเปรียบเทียบวิธีการเพาะเลี้ยงผ้ามัด

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ทำฟาร์มผ้ามัดพบว่า ด้านการตั้งราคาขายของฟาร์มผ้ามัดแต่ละแห่งมีความแตกต่าง ขึ้นกับราคาตลาดของผลผลิตผ้ามัด กลุ่มเป้าหมาย รวมถึงการเป็นที่รู้จัก และได้รับความเชื่อถือด้านคุณภาพ และความสะอาดจากผู้บริโภค และต้นทุนที่ใช้ในการผลิตผ้ามัด โดยเกษตรกรส่วนมากมักเพาะเลี้ยงผ้ามัดเป็นรายได้เสริม บนพื้นที่ร่วมกับการปลูกพืชชนิดอื่น เช่น ทุเรียน มะม่วง และมังคุด เพื่อให้มีรายได้ระหว่างปี ซึ่งเกษตรกรแต่ละรายมีการใช้แนวทางการผลิตผ้ามัดแตกต่างกันบ่อเพาะเลี้ยง ส่งผลให้สัดส่วนการใช้พื้นที่เพาะเลี้ยงของเกษตรกรแต่ละรายมีความแตกต่างกัน จึงได้ทำการวิเคราะห์สัดส่วนการใช้พื้นที่ และลักษณะของบ่อเพาะเลี้ยงผ้ามัด เพื่อเปรียบเทียบสัดส่วนการใช้ที่ดินของเกษตรกรแต่ละราย

จากการวิเคราะห์สัดส่วนการใช้พื้นที่ของเกษตรกรที่ใช้บ่อดินในการผลิตผ้ามัด ซึ่งเป็นบ่อกลางแจ้งพบว่าฟาร์มผ้ามัดรายที่ 1 มีพื้นที่รวม 3 ไร่ 2 งาน มีการขุดบ่อดิน เพื่อใช้ในกิจกรรมการผลิต และขายผลผลิตผ้ามัดของฟาร์ม จำนวน 6 บ่อ ขนาดบ่อละ 2 งาน แบ่งเป็นบ่อเพาะเลี้ยงผ้ามัด 5 บ่อ และบ่อพักผ้ามัด 1 บ่อ มีพื้นที่รวมของบ่อดินเป็น 3 ไร่ ในพื้นที่ 1 ไร่ จะมีสัดส่วนของพื้นที่บ่อเพาะเลี้ยงผ้ามัดร้อยละ 85.7 ของพื้นที่ทั้งหมด และเป็นสัดส่วนคันดินรอบบ่อร้อยละ 14.3 ของพื้นที่ทั้งหมด จะมีพื้นที่บ่อที่สามารถใช้เพาะเลี้ยงผ้ามัดได้ประมาณ 1,371.4 ตารางเมตร

สำหรับฟาร์มผ้ามัดที่เพาะเลี้ยงผ้ามัดในโรงเรือน 2 ตัวอย่าง คือ ฟาร์มใช้บ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก และฟาร์มที่ใช้บ่อคอนโดมิเนียม มีแนวทางการผลิตดังต่อไปนี้ โดยฟาร์มที่ใช้บ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติกในการเพาะเลี้ยงผ้ามัด ใช้บ่อเพาะเลี้ยงผ้ามัดที่มีขอบบาง ขนาด 7 × 9 เมตร วัดจากขอบนอกของบ่อ คิดเป็นพื้นที่ 63 ตารางเมตร ในโรงเรือนขนาด 8 × 10 เมตร คิดเป็น 80 ตารางเมตร ดังนั้นบ่อเพาะเลี้ยงผ้ามัดจึงมีพื้นที่ร้อยละ 78.8 ของพื้นที่โรงเรือน และเป็นพื้นที่ส่วนที่เหลือของโรงเรือนร้อยละ 21.3 ของพื้นที่โรงเรือน ซึ่งเป็นพื้นที่ทางเดินในโรงเรือน และติดตั้งตู้ไฟฟ้าสำหรับควบคุมกังหันในบ่อเพาะเลี้ยงผ้ามัด หากพื้นที่โรงเรือนมีขนาด 1 ไร่ แล้ว

เว้นทางเดินรอบบ่อ 1 เมตร จากผนังโรงเรือน จะมีพื้นที่บ่อโดยประมาณ 1,260 ตารางเมตร อย่างไรก็ตามการเว้นทางเดิน 1 เมตร รอบบ่อ จะต้องพิจารณาในการออกแบบผังโรงเรือนเพื่อให้มีพื้นที่เพียงพอสำหรับการทำงานและการดูแลรักษาบ่อ และฟาร์มที่ใช้บ่อคอนโดมิเนียม ใช้บ่อเพาะเลี้ยงผ่าที่มีขอบบาง ขนาด 0.7×1.5 เมตร วัดจากขอบนอกของบ่อ ติดตั้งในโรงเรือนขนาด 6×12 เมตร ดังนั้นสัดส่วนพื้นที่บ่อคือ ร้อยละ 14.9 ของพื้นที่โรงเรือน และสัดส่วนพื้นที่ทางเดินรอบบ่อคิดเป็น ร้อยละ 85.1 ของพื้นที่โรงเรือนทั้งหมด โดยบ่อลักษณะนี้จะสามารถเพิ่มหรือลดพื้นที่การผลิตได้โดยการเพิ่มหรือลดจำนวนชั้นของชั้นคอนโดมิเนียม ซึ่งโดยทั่วไปคอนโดมิเนียมมักมีจำนวนชั้น 5-7 บ่อลักษณะนี้จึงเป็นที่นิยม เนื่องจากสามารถประหยัดพื้นที่ในการเพาะเลี้ยงผ่าได้ ทำให้สามารถเพิ่มหรือลดปริมาณการผลิตในแต่รอบการผลิตได้

จากการสำรวจ พบว่า ฟาร์มผ่าส่วนมาก มักใช้บ่อรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าในการเพาะเลี้ยงผ่า แต่มีฟาร์มผ่าหนึ่งแห่งใช้บ่อคอนกรีต มีรูปทรงเป็นทรงกลม มีเส้นผ่านศูนย์กลางในวงกลม 80 เซนติเมตร มีความหนาของขอบบ่อ 5 เซนติเมตร โดยวางบ่อเรียงกันในโรงเรือนขนาด 7×5 เมตร ระยะห่างระหว่างบ่อ 50 เซนติเมตรในแถวเดียวกัน และระยะห่างระหว่างแถว 100 เซนติเมตร ซึ่งเป็นพื้นที่ทางเดิน ดังนั้น หากเกษตรกรมีพื้นที่ 1 ไร่ จะสามารถวางบ่อคอนกรีตขนาด 80 เซนติเมตร (เส้นผ่านศูนย์กลางภายใน) ได้ประมาณ 600 บ่อ และมีสัดส่วนพื้นที่ที่สามารถเพาะเลี้ยงผ่าได้ (ไม่รวมพื้นที่ขอบนอกของบ่อ) ร้อยละ 18.9 และ มีพื้นที่ที่ไม่สามารถเพาะเลี้ยงผ่าได้ ร้อยละ 81.2 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นพื้นที่ที่สามารถใช้เพาะเลี้ยงผ่าได้ 301.8 ตารางเมตร แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนของพื้นที่ที่สามารถใช้ในการผลิตผ้าน้อย เทียบกับพื้นที่ที่ไม่สามารถใช้ในการผลิตผ่าได้ การใช้บ่อเพาะเลี้ยงรูปทรงกลมจึงสิ้นเปลืองพื้นที่

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบภาพรวมของฟาร์มผ่าแต่ละแห่ง

ลักษณะของบ่อเพาะเลี้ยงผ่า	บ่อดิน		บ่อคอนกรีต		บ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก		บ่อคอนโดมิเนียม
	แห่งที่ 1	แห่งที่ 2	แห่งที่ 3	แห่งที่ 4	แห่งที่ 5	แห่งที่ 6	แห่งที่ 7
ฟาร์มผ่า							
จำนวนปีในการเพาะเลี้ยงผ่า (ปี)	มากกว่า 5	มากกว่า 5	มากกว่า 5	น้อยกว่า 1	มากกว่า 5	น้อยกว่า 2	3
ผลผลิตเฉลี่ยต่อเดือน (กก.)	16,000	200	40	160	70	12	140
รอบการผลิต (ต่อเดือน)	4	3	4	4	4	2	3
ขนาดพื้นที่ที่ใช้เพาะเลี้ยงผ่าทั้งหมด	4,000	400	32.83	80	103	126	46.8
จำนวนแรงงาน (คน)	3	2	2	1	2	2	2
ชั่วโมงทำงานเฉลี่ยต่อเดือนต่อคน (ชม.)	12	2	2	1	2	1	1
ชนิดปู	ปูจุลินทรีย์ ปูสูตรเสมอ	ไม่ใช่ปู	ปูหมัก	ปูสูตรเสมอ	ปูสูตรเสมอ ปูไฮโดรโป นิกส์	ปูสูตร เสมอ	ปูไฮโดร โปนิกส์
วิธีการอบแห้งผ่า	อบแห้ง	ตากแห้ง	อบแห้ง	อบแห้ง	อบแห้ง	อบแห้ง	อบแห้ง
รายได้จากการขายผ่าสด (บาท/กก.)	80	50	150	80	120	120	-
รายได้จากราคาขายผ่าแห้ง (บาท/กก.)	4500	1,500	15,000	-	2,500	-	4,000

ที่มา: จากการสัมภาษณ์เกษตรกร

จากตารางที่ 1 ถึงแม้ว่าฟาร์มผ่าแต่ละแห่งจะมีสัดส่วนการใช้พื้นที่ ต้นทุนค่าเสียโอกาสในการใช้พื้นที่ รวมถึงการใช้ปัจจัยในการผลิตผ่าอื่นที่ต่างกัน เช่น ค่าแรง ค่าปุ๋ย และค่าไฟ เป็นต้น แต่ฟาร์มผ่าส่วนใหญ่ มักมีการดำเนินกิจกรรมในการเพาะเลี้ยงผ่าที่คล้ายกัน เช่น การควบคุมคุณภาพน้ำ การดูแลสภาพแวดล้อมของ

บ่อเพาะเลี้ยง และวิธีการเก็บเกี่ยวผลผลิตผ้า เช่น การเก็บผลผลิตผ้าโดยเหลือผ้าบางส่วนไว้ในบ่อ เพื่อให้ผ้าสามารถขยายพันธุ์ต่อไปได้ ซึ่งปัจจุบันมีงานวิจัยที่ศึกษากระบวนการเพาะเลี้ยง การใช้ประโยชน์ คุณค่าทางโภชนาการ และประสิทธิภาพในการบำบัดน้ำเสียของผ้า แต่ยังไม่มีการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนจากการเพาะเลี้ยงผ้า ทำให้ผู้ที่มีความสนใจในการเพาะเลี้ยงผ้า ไม่สามารถตัดสินใจลงทุนเพาะเลี้ยงผ้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างในการดำเนินกิจกรรมการเพาะเลี้ยงผ้าของฟาร์มผ้าแต่ละแห่ง โดยใช้ความแตกต่างด้านลักษณะบ่อเพาะเลี้ยงผ้า เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการเพาะเลี้ยงผ้าต่อไป

1.2 ผลการเปรียบเทียบต้นทุน และผลตอบแทนของการเพาะเลี้ยงผ้าในบ่อดิน บ่อคอนกรีต บ่อดินหรือบ่อที่ถูกปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก และบ่อคอนโดมิเนียม

จากการวิเคราะห์ต้นทุนของการเพาะเลี้ยงผ้าทั้ง 4 ลักษณะ พบว่าฟาร์มผ้าที่ใช้บ่อคอนโดมิเนียมในการเพาะเลี้ยงผ้า มีต้นทุนเฉลี่ยสูงที่สุด โดยมีต้นทุนเฉลี่ย 92.1 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ รองลงมาเป็นฟาร์มผ้าที่ใช้บ่อคอนกรีตในการผลิตผ้า มีต้นทุนเฉลี่ย 8.7 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ และฟาร์มผ้าที่ใช้บ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติกในการผลิตผ้า มีต้นทุนเฉลี่ย 8.6 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ ฟาร์มผ้าที่ใช้บ่อดินในการผลิตผ้า มีต้นทุนเฉลี่ยต่ำที่สุด โดยมีต้นทุนเฉลี่ย 1.5 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ

การใช้บ่อคอนโดมิเนียมในการเพาะเลี้ยงผ้า มักต้องติดตั้งอุปกรณ์ไฟฟ้าร่วมด้วย เช่น หลอดไฟ LED Colight ระหว่างชั้นของบ่อ เพื่อเพิ่มปริมาณแสง เพื่อให้ผ้ามีแสงเพียงพอในกระบวนการสังเคราะห์แสง ทำให้มีต้นทุนค่าไฟ และต้นทุนค่าเสื่อมของอุปกรณ์และโรงเรือนสูงกว่าการใช้บ่อเพาะเลี้ยงผ้ารูปแบบอื่น โดยต้นทุนค่าไฟ 28.8 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 31.2 ของต้นทุนในการผลิต และต้นทุนค่าเสื่อมของอุปกรณ์และโรงเรือน 47.9 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 52.0 ของต้นทุนในการผลิต ส่งผลให้การเลือกใช้บ่อคอนโดมิเนียมในการเพาะเลี้ยงผ้า มีต้นทุนสูงกว่าการเพาะเลี้ยงผ้าในบ่อลักษณะอื่น

ฟาร์มผ้าที่เลือกใช้บ่อคอนกรีต และบ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก มีต้นทุนในการผลิตผ้าต่อรอบใกล้เคียงกัน ถึงแม้ว่าการเพาะเลี้ยงผ้าในบ่อทั้งสองลักษณะจะมีต้นทุนเฉลี่ยต่อตารางเมตรใกล้เคียงกัน แต่มีสัดส่วนการใช้ต้นทุนต่างกัน โดยฟาร์มที่เพาะเลี้ยงผ้าในบ่อคอนกรีต มีสัดส่วนการใช้ปุ๋ย และชั่วโมงการทำงานของแรงงานมากกว่า ฟาร์มผ้าที่เพาะเลี้ยงผ้าในบ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก ฟาร์มผ้าที่เพาะเลี้ยงผ้าในบ่อคอนกรีตมีต้นทุนค่าปุ๋ยเฉลี่ย 2.3 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 26.5 ของต้นทุนในการผลิต ซึ่งเป็นผลจากปริมาณการใช้ปุ๋ยสูตรเสมอของหนึ่งในเกษตรกรตัวอย่าง ที่มีปริมาณการใช้ปุ๋ยต่อการผลิตมากกว่าฟาร์มผ้าแห่งอื่น ส่งผลให้ต้นทุนการใช้ปุ๋ยเฉลี่ยของฟาร์มที่เพาะเลี้ยงผ้าในบ่อดินสูงกว่าเกษตรกรที่เพาะเลี้ยงผ้าในบ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก และการใช้บ่อคอนกรีต มีค่าแรงงานเฉลี่ยที่สูงกว่าการใช้บ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก โดยค่าแรงงานครัวเรือนเฉลี่ย 1.0 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.6 ของต้นทุนในการผลิตในบ่อคอนกรีต ซึ่งสูงกว่าฟาร์มที่เพาะเลี้ยงผ้าในบ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก จากการวิเคราะห์พบว่า ค่าแรงงานที่มากกว่า เป็นผลมาจากชั่วโมงการดำเนินกิจกรรมในฟาร์มที่มากกว่า โดยเกษตรกรที่เพาะเลี้ยงผ้าในบ่อคอนกรีตส่วนใหญ่ มักจะต้องล้างบ่อทุกครั้งหลังเก็บเกี่ยวผลผลิตผ้า ซึ่งกลุ่มตัวอย่างของเกษตรกรที่เพาะเลี้ยงผ้าในบ่อคอนกรีตมีรอบการเก็บเกี่ยวผ้า 4 รอบต่อเดือน จึงต้องมีการทำความสะอาดบ่อ 4 ครั้งต่อเดือน ในขณะที่เกษตรกรที่ใช้บ่อลักษณะอื่น มีความถี่ในการทำความสะอาดบ่อต่ำกว่า ส่งผลให้ค่าแรงครัวเรือนของฟาร์มผ้าที่ใช้บ่อคอนกรีตในการเพาะเลี้ยงผ้าสูง ถึงแม้ว่าการเพาะเลี้ยงผ้าในบ่อคอนกรีตจะมีต้นทุนเฉลี่ยสูงกว่าการเพาะเลี้ยงผ้าในบ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก แต่การใช้บ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติกในการเพาะเลี้ยงผ้ามีต้นทุนค่าซ่อมบำรุงเฉลี่ย สูงกว่าการเพาะเลี้ยงผ้าในบ่อคอนกรีต เนื่องจากเกษตรกรที่ใช้บ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติกในการผลิตผ้า มีการติดตั้งผ้าใบหรือแผ่นพลาสติก ซึ่งเป็นวัสดุที่สามารถชำรุด และเสื่อมโทรมลง ระหว่างการใช้งาน และกลุ่มตัวอย่างฟาร์มผ้าที่ติดตั้งบ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติกใน

การเพาะเลี้ยงผ้าไว้ในโรงเรือน มีการติดตั้งอุปกรณ์ที่มีค่าซ่อมบำรุงระหว่างมากกว่า เช่น มอเตอร์สำหรับปั๊ม
กักหน้ำภายในบ่อ กักหน้ำ เป็นต้น ขณะที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ใช้บ่อคอนกรีตในการเพาะเลี้ยงไม่มีการใช้
อุปกรณ์ดังกล่าว ในการเพิ่มออกซิเจนในน้ำ ส่งผลให้ฟาร์มตัวอย่างที่ติดตั้งบ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติกมี
ต้นทุนค่าซ่อมบำรุงเฉลี่ยสูงกว่า

บ่อดิน เป็นบ่อที่มีต้นทุนเฉลี่ยต่ำที่สุด โดยมีต้นทุนเฉลี่ย 1.6 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ ซึ่งเป็น
ผลมาจากค่าน้ำ ค่าแรงงาน ค่าซ่อมบำรุง ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนระยะสั้น และค่าเสียโอกาสเงินลงทุนระยะยาว
โดยทั่วไป บ่อดินมักไม่เกิดความเสียหายภายในระยะเวลา 1 ปี จึงไม่มีค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงบ่อ และบ่อดินไม่
สามารถจำหน่ายหรือโอนกรรมสิทธิ์ในลักษณะของทรัพย์สินที่เคลื่อนย้ายได้ จึงไม่มีค่าเสียโอกาสเงินลงทุนระยะ
ยาว และฟาร์มผ้าตัวอย่างที่เพาะเลี้ยงผ้าในบ่อดิน มีค่าวัสดุทางการเกษตรต่ำกว่าเกษตรกรรายอื่น คือไม่มีค่า
พันธุ์ผ้า เนื่องจากได้พันธุ์ผ้ามาจากแหล่งน้ำในธรรมชาติ ใกล้กับที่ตั้งของฟาร์ม และผลิตปุ๋ยเอง จึงมีต้นทุนการใช้
ปุ๋ยต่ำ นอกจากนี้เกษตรกรที่เพาะเลี้ยงผ้าในบ่อดินยังมีการใช้ไฟฟ้าที่ต่ำกว่าเกษตรกรรายอื่น และเป็นมิตรต่อ
สิ่งแวดล้อมมากกว่าการใช้บ่อคอนโดมิเนียมที่ต้องใช้ไฟฟ้าในปริมาณที่มาก ซึ่งการลดการใช้ไฟฟ้ามีส่วนช่วยลด
การปล่อยก๊าซเรือนกระจก และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ฟาร์มผ้าตัวอย่างที่เพาะเลี้ยงผ้าในบ่อดิน มักมีขนาดบ่อเพาะเลี้ยงที่มากกว่าบ่อของฟาร์มผ้าแห่ง
อื่น โดยฟาร์มที่เพาะเลี้ยงผ้าในบ่อดินที่มีพื้นที่ในการเพาะเลี้ยงผ้ามากที่สุด มีพื้นที่เพาะเลี้ยงผ้ารวม 3 ไร่ และฟาร์ม
อีกรายที่เพาะเลี้ยงผ้าในบ่อดินมีพื้นที่ในการเพาะเลี้ยงผ้า 400 ตารางเมตร ในขณะที่ฟาร์มผ้าอื่น มีพื้นที่ในการ
เพาะเลี้ยงผ้าน้อยกว่า 150 ตารางเมตร ถึงแม้ว่าฟาร์มผ้าทั้งสองรายจะมีพื้นที่เพาะเลี้ยงผ้าที่มากกว่าเกษตรกรราย
อื่น แต่มีจำนวนชั่วโมงการทำงานต่ำ เมื่อคำนวณค่าแรงเฉลี่ยต่อพื้นที่ จึงมีค่าแรงต่ำกว่าเกษตรกรรายอื่น เนื่องจาก
ฟาร์มที่เพาะเลี้ยงผ้าในบ่อดินไม่ต้องดำเนินกิจกรรมในการเพาะเลี้ยงผ้าบางกิจกรรมที่ฟาร์มที่ใช้บ่อเพาะเลี้ยง
ลักษณะอื่นต้องทำ เช่น การทำความสะอาดบ่อเพาะเลี้ยง การเติมน้ำลงบ่อหลังจากการทำความสะอาด ซึ่งเป็น
กิจกรรมที่ใช้เวลานาน รวมถึงการตรวจสอบสภาพบ่ออย่างสม่ำเสมอ จึงมีชั่วโมงการทำงานต่ำ และค่าแรงเฉลี่ยต่อพื้นที่
ต่ำ ส่งผลให้ต้นทุนเฉลี่ยต่ำกว่าการเพาะเลี้ยงผ้าลักษณะอื่น ถึงแม้การวิเคราะห์นี้จะเป็นการวิเคราะห์ต้นทุนเฉลี่ย
ต่อรอบการผลิตต่อพื้นที่ 1 ตารางเมตรเท่านั้น แต่เกษตรกรแต่ละรายมีค่าเสียโอกาสในการใช้ที่ดินต่างกัน
เนื่องจากค่าเสียโอกาสในการใช้ที่ดินนั้น วิเคราะห์มาจากค่าเสียโอกาสในการนำพื้นที่ไปใช้ในการเพาะเลี้ยงผ้าแทน
การนำที่ดินไปปล่อยเช่าของเกษตรกรแต่ละราย ซึ่งแต่ละฟาร์มผ้ามีสถานที่ตั้งต่างกัน จึงมีค่าเช่าที่ดินต่างกัน
ส่งผลให้เกษตรกรแต่ละรายมีค่าเสียโอกาสในการใช้ที่ดินต่างกัน แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงต้นทุนที่ใช้ในการผลิต และสัดส่วนต้นทุนที่ใช้ในการผลิตผ้าของบ่อเพาะเลี้ยงผ้าทั้ง 4 แบบ

ลักษณะของบ่อเพาะเลี้ยงผ้า	จำนวนเงิน (บาท/รอบ/ตารางเมตร)							
	บ่อดิน		บ่อคอนกรีต		บ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก		บ่อคอนโดมิเนียม	
	เฉลี่ย	ร้อยละ	เฉลี่ย	ร้อยละ	เฉลี่ย	ร้อยละ	เฉลี่ย	ร้อยละ
ค่าวัสดุการเกษตร								
1. ค่าพันธุ์ผ้า (ผันแปร)	0.0	0.0	0.0	0.5	0.3	3.5	0.0	0.0
2. ค่าปุ๋ย (ผันแปร)	0.1	7.3	2.3	26.5	0.6	7.1	4.8	5.2
ค่าแรงงาน								
1. ค่าแรงงานจ้างและประจำ (ผันแปร)	0.04	2.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.5	0.6
2. ค่าแรงงานครัวเรือน (ผันแปร)	0.1	9.1	0.9	10.6	0.4	5.1	0.3	0.3

ตารางที่ 2 แสดงต้นทุนที่ใช้ในการผลิต และสัดส่วนต้นทุนที่ใช้ในการผลิตผ้าของบ่อเพาะเลี้ยงผ้าทั้ง 4 แบบ (ต่อ)

เปรียบเทียบต้นทุนที่ใช้ในการผลิตผ้า	จำนวนเงิน (บาท/รอบ/ตารางเมตร)							
	บ่อดิน		บ่อคอนกรีต		บ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก		บ่อคอนโดมิเนียม	
	เฉลี่ย	ร้อยละ	เฉลี่ย	ร้อยละ	เฉลี่ย	ร้อยละ	เฉลี่ย	ร้อยละ
ค่าใช้จ่ายการผลิต								
1. ค่าไฟ (ผันแปร)	1.6×10^{-3}	0.1	0.0	0.0	0.3	3.0	28.9	31.2
2. ค่าน้ำ	0.00	0.6	0.0	0.1	0.0	0.2	0.0	0.0
3. ค่าบรรจุภัณฑ์และส่งโรงงาน (ผันแปร)	0.51	33.6	0.3	3.7	0.1	1.0	4.4	4.7
4. ค่าซ่อมบำรุง (ผันแปร)	1.6×10^{-3}	0.1	2.8	31.8	3.9	45.2	3.0	3.3
5. ค่าเสื่อมอุปกรณ์และโรงเรือน (คงที่)	1.1×10^{-2}	0.7	1.8	20.5	1.9	22.5	47.9	52.0
6. ค่าเสียโอกาสในการใช้ที่ดิน (คงที่)	0.69	45.5	0.3	3.9	0.9	10.8	1.0	1.0
7. ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนระยะสั้น (คงที่)	2.0×10^{-3}	0.1	0.0	0.2	0.0	0.2	0.1	0.1
8. ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนระยะยาว (คงที่)	1.7×10^{-3}	0.1	0.2	2.3	0.3	3.0	1.3	1.4
รวมต้นทุนและสัดส่วนของต้นทุนในการผลิตผ้า	1.5	100.0	8.7	100.0	8.6	100.0	92.1	100.0

ที่มา: จากการคำนวณ

จากการเปรียบเทียบต้นทุน และผลตอบแทนจากการวิเคราะห์กำไรขาดทุนจากการขายผ้าสดของฟาร์มผ้าที่ใช้บ่อเพาะเลี้ยงผ้าทั้ง 4 ลักษณะ คือ บ่อดิน บ่อคอนกรีต บ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก และบ่อคอนโดมิเนียม พบว่าหากเกษตรกรนำผลผลิตผ้าทั้งหมดไปขายเป็นผ้าสด ฟาร์มผ้าที่เพาะเลี้ยงผ้าในบ่อคอนโดมิเนียม จะได้รับกำไรสุทธิ 102.4 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ โดยขายผ้าสดในราคา 130 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งมีกำไรสุทธิสูงกว่ากำไรสุทธิเฉลี่ยของฟาร์มผ้าที่เพาะเลี้ยงผ้าในบ่อเพาะเลี้ยงผ้าลักษณะอื่น รองลงมาคือ ฟาร์มผ้าตัวอย่างที่เพาะเลี้ยงด้วยบ่อดิน ได้รับกำไรสุทธิ 42.6 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ และฟาร์มผ้าตัวอย่างที่เพาะเลี้ยงด้วยบ่อคอนกรีตได้รับกำไรสุทธิ 34.2 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ ส่วนฟาร์มผ้าตัวอย่างที่มีกำไรสุทธิต่ำที่สุดคือ ฟาร์มที่ใช้บ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก ได้รับกำไรสุทธิ 5.4 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 กำไร-ขาดทุนของกิจกรรมเพาะเลี้ยงผ้าในบ่อ

เปรียบเทียบกำไร-ขาดทุน	กำไร (บาท/รอบ/ตารางเมตร)			
ลักษณะบ่อเพาะเลี้ยงผ้า	บ่อดิน	บ่อคอนกรีต	บ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก	บ่อคอนโดมิเนียม
รายได้เฉลี่ยรวมจากการขายผ้าสด	44.2	42.8	14.0	194.4
ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย	1.5	8.7	8.6	92.1
กำไรสุทธิ	42.7	34.2	5.4	102.4

ที่มา: จากการคำนวณ

ถึงแม้ว่าฟาร์มผำที่ใช้บ่อเพาะเลี้ยงผำที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติกจะมีกำไรเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งเป็นผลมาจากปริมาณผลผลิตของฟาร์มผำแห่งที่ 6 มีผลผลิตต่ำกว่าฟาร์มอื่น และมีต้นทุนในการผลิตสูง เนื่องจากอุปกรณ์ที่ใช้ในโรงเรือนมีราคาสูง ส่งผลให้ฟาร์มผำแห่งที่ 6 ขาดทุนในเชิงเศรษฐศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ฟาร์มผำแห่งที่ 6 ได้รับการสนับสนุนในการสร้างบ่อเพาะเลี้ยงผำและโรงเรือนทั้งสองโรงเรือน จากโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย) โดยมหาวิทยาลัยศรีนครินทร-วิโรฒ เกษตรกรจึงไม่ต้องแบกรับต้นทุนคงที่ในส่วนของการสร้างบ่อและโรงเรือน นอกจากนี้เกษตรกรยังมีงานประจำ และใช้พื้นที่สวนของตนเองเป็นศูนย์การเรียนรู้ ดังนั้นฟาร์มผำแห่งที่ 6 จึงมีผลประโยชน์ด้านอื่นนอกจากผลประโยชน์จากการขายผำสด ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถประเมินผลประโยชน์จากการที่มีผู้เข้ามาเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ได้ เนื่องจากไม่มีการติดตามว่าผู้ที่เข้ามาเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ได้มีการนำความรู้ที่ได้ไปเพาะเลี้ยงผำเพื่อการค้าต่อหรือไม่

ส่วนมากฟาร์มผำที่มีปริมาณผลผลิตต่อรอบสูงกว่าปริมาณการขายผลผลิตต่อรอบ มักนำผำไปอบแห้งเพื่อแปรรูปเป็นผำอบแห้ง เพื่อเพิ่มมูลค่าของผลผลิตผำ โดยการใช้ตู้อบด้วยความร้อน 55 องศา เป็นระยะเวลา 12 ชั่วโมง ซึ่งตู้อบมีราคาตลาดเฉลี่ยตู้อบละ 8,000 บาท และมีกำลังไฟ 1,600 วัตต์ ส่งผลให้มีต้นทุนในการผลิตสูงกว่าการขายผำสด แต่สามารถเลือกใช้วิธีการนำผำไปตากแดดให้แห้ง เพื่อประหยัดต้นทุนได้ ซึ่งผำสด 30 กิโลกรัม สามารถแปรรูปเป็นผำอบแห้ง 1 กิโลกรัม อย่างไรก็ตามฟาร์มผำตัวอย่างบางรายที่ทำการสัมภาษณ์ สามารถผลิตผลผลิตผำต่อรอบได้น้อย แต่มีความต้องการผลิตผำอบแห้ง จะรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายเพื่อรวบรวมผลผลิต และแปรรูปเป็นผำอบแห้งร่วมกัน ช่วยให้เกษตรกรรายย่อยสามารถเพิ่มมูลค่าผลผลิตของตนเองได้

2. อภิปรายผล

จากผลการศึกษา พบว่าการเลือกใช้บ่อเพาะเลี้ยงผำแบบคอนโดมิเนียมจะให้กำไรสูงกว่าการเพาะผำในรูปแบบอื่น อย่างไรก็ตามการเพาะแบบคอนโดมิเนียมจะมีต้นทุนการผลิตสูงที่สุด ทั้งจากวัตถุดิบในการสร้างบ่อเพาะปลูก เช่น คอนกรีต และพลาสติก และการใช้ไฟฟ้าเนื่องจากต้องใช้หลอดไฟ LED Colight เพื่อเพิ่มแสงสำหรับการสังเคราะห์แสงของผำในแต่ละชั้นของคอนโดมิเนียม ซึ่งการใช้ไฟฟ้าสูงนี้จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะหากแหล่งพลังงานไฟฟ้ามาจากเชื้อเพลิงฟอสซิล ต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมจากการปลูกผำแบบคอนโดมิเนียมจะต้องนำมาหักลบกับผลประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อมของผำ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าผำมีประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อมหลายด้าน เช่น การบำบัดสารอินทรีย์ที่อยู่ในน้ำเสียได้ (สุขสมาน สังโยคะ และคณะ, 2559) และการดูดซับสารอาหารและสารมลพิษในน้ำ (Appenroth et al., 2017) อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ไม่ได้พิจารณาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเลี้ยงผำจึงเป็นหัวข้อที่ควรดำเนินการสำหรับการศึกษาในอนาคต

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเพื่อเปรียบเทียบต้นทุน และผลตอบแทนของการเพาะเลี้ยงผำ ได้ทำการเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากการสอบถามเกี่ยวกับ วิธีการเพาะเลี้ยงผำ ต้นทุน และรายได้ในการเพาะเลี้ยงกับเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงผำ โดยใช้แบบสอบถามลักษณะคำถามปลายเปิด (Open-Ended) ซึ่งผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามมาใช้วิเคราะห์จริง 7 ราย จากตัวอย่างเกษตรกร 8 ราย จากการประมวลภาพรวมของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงผำในประเทศไทย พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มักเพาะเลี้ยงผำ ร่วมกับ ไม้ผลยืนต้น เช่น ทุเรียน มังคุด และมะม่วง เพื่อสร้างรายได้เสริมในช่วงที่ไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตจากไม้ผลยืนต้นได้ นอกจากนี้เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงผำหลายราย มีอาชีพหลักเป็นลูกจ้างประจำ และเพาะเลี้ยงผำ เนื่องจากผำเป็นพืชที่ใช้เวลาในการดูแลน้อย แต่ได้ผลผลิตไว เมื่อเทียบ

กับพืชระยะสั้นอื่น การเพาะเลี้ยงผ้าของเกษตรกรหลายราย จึงเป็นการเพาะเลี้ยงเพื่อสร้างรายได้เสริม อย่างไรก็ตามยังมีเกษตรกรที่เพาะเลี้ยงผ้าเป็นอาชีพหลัก ใช้ที่ดินทั้งหมดในการเพาะเลี้ยง โดยลักษณะบ่อที่ใช้เป็นบ่อดินที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรมาก่อน นอกจากนี้ยังมีบ่ออีก 3 ลักษณะ ที่เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงผ้านิยมใช้เพื่อเพาะเลี้ยงผ้า และขาย คือ บ่อคอนกรีต บ่อคอนปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติก และบ่อคอนโดมิเนียม

ผลการศึกษาต้นทุน และผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์จากกลุ่มตัวอย่างฟาร์มผ้าที่ใช้บ่อทั้ง 4 ลักษณะ พบว่าฟาร์มผ้าที่ใช้บ่อคอนโดมิเนียมในการผลิตผ้า มีต้นทุนสูงที่สุด คือ ต้นทุน 92.1 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ และมีกำไรสุทธิสูงที่สุด คือ 102.4 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ แต่มีปริมาณการใช้ไฟฟ้าสูงกว่าการเพาะเลี้ยงในบ่อลักษณะอื่น ขณะที่ฟาร์มผ้าที่ใช้บ่อดินในการผลิตผ้า มีต้นทุนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ต้นทุนเฉลี่ย 1.5 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ และมีกำไรสุทธิ คือ 42.7 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ ซึ่งเป็นบ่อที่ใช้พลังงานไฟฟ้าต่ำที่สุด และมีวัสดุ ฟาร์มผ้าที่ใช้บ่อคอนกรีตในการผลิตผ้า ต้นทุนเฉลี่ย 8.7 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ และมีกำไรสุทธิ คือ 34.2 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ และฟาร์มผ้าที่ใช้บ่อที่ปูรองด้วยผ้าใบหรือพลาสติกในการผลิตผ้า ต้นทุนเฉลี่ย 8.6 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ มีกำไรสุทธิ 5.4 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ ซึ่งเป็นผลจากวิธีการในการเพาะเลี้ยงผ้า ต้นทุนที่ใช้ในการผลิต ปริมาณการผลิต และการกำหนดราคาขายผลผลิตผ้า โดยการกำหนดราคาผลผลิตผ้า มีปัจจัยที่ควรพิจารณาเพื่อตั้งราคา คือ ค่าวัสดุการเกษตร ค่าแรงงาน ค่าใช้จ่ายการผลิต กลุ่มเป้าหมาย การเป็นที่รู้จัก การได้รับความน่าเชื่อถือจากผู้บริโภค และราคาตลาดของผลผลิตผ้า หากฟาร์มมีรายได้ และต้นทุนการผลิตผ้าที่เหมาะสม

จากการเปรียบเทียบต้นทุน และผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ของฟาร์มผ้าตัวอย่าง พบว่าถึงแม้ฟาร์มผ้าที่เลือกใช้บ่อคอนโดมิเนียม จะมีต้นทุนเฉลี่ยต่อรอบต่อตารางเมตรสูงที่สุดคือ 92.1 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ แต่มีการกำหนดราคาขายผลผลิตผ้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้มีรายได้ 194.4 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ ส่งผลให้มีกำไรสุทธิสูงสุด และฟาร์มที่เลือกใช้บ่อดิน มีรายได้เฉลี่ย 44.2 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ ซึ่งใกล้เคียงกับฟาร์มที่เลือกใช้บ่อคอนกรีต มีรายได้เฉลี่ย 42.8 บาทต่อตารางเมตรต่อรอบ แต่มีต้นทุนในการผลิตต่อรอบต่อพื้นที่ต่ำ ส่งผลให้มีกำไรสุทธิสูง รองจากฟาร์มที่เลือกใช้บ่อคอนโดมิเนียม ดังนั้นการเลือกใช้บ่อคอนโดมิเนียมในการเพาะเลี้ยงผ้าจึงมีความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์มากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษานี้นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังต่อไปนี้

2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ภาครัฐควรสนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนาเพื่อเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ของประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อมและด้านอื่นๆของผ้า
- 2) ให้การสนับสนุนการผลิตผ้าทั้งห่วงโซ่ตั้งแต่ต้นน้ำ (การผลิตผ้าสด) กลางน้ำ (การแปรรูปผ้า) และปลายน้ำ (การกระจายสินค้าสู่ผู้ขายรายย่อย)

2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้พิจารณาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของการเพาะเลี้ยงผ้าสด การศึกษาในอนาคตควรพิจารณาผลประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อมของผ้า เช่น การบำบัดสารอินทรีย์ที่อยู่ในน้ำ การดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ และต้นทุนสิ่งแวดล้อมจากการปลูกผ้า เช่น การปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์จากการใช้ไฟฟ้าในการปลูกผ้าสด เมื่อทำการศึกษาด้านต้นทุนและผลตอบแทนการการเลี้ยงผ้าสดในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- บุรัสกร ไตรรัตน์. (2564). การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย: กรณีศึกษาเครือข่ายเกษตรกรตำบลท่าตำหนัก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, 10(2), 1–15.
- สุขสมาน สักโยคะ, ปาหนัน กุศลมา และรัชนิพร สุทธิภาศิลป์. (2559). ประสิทธิภาพในการบำบัดน้ำเสียและให้น้ำมันของผำ (*Wolffia globosa*) และเตา (*Cladophora* sp.). *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 10(2), 85–94.
- สุทิน สมบูรณ์. (2558). ประสิทธิภาพในการบำบัดน้ำเสียและให้น้ำมัน ของผำ (*Wolffia globosa*) และเตา (*Cladophora* sp.). *PSRU Journal of Science and Technology*, 1(1), 10–52.
- Appenroth, K. J., Sree, K. S., Böhm, V., Hammann, S., Vetter, W., Leiterer, M., & Jahreis, G. (2017). Nutritional value of duckweeds (Lemnaceae) as human food. *Food Chemistry*, 217, 266–273.
- Boardman, A. E., Greenberg, D. H., Vining, A. R., & Weimer, D. L. (2018). *Cost-benefit analysis: Concepts and practice*. (5th ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Cheamuangphan, A., Singhavara, M., & Phaoumnuaywit, A. (2018). Cost and Benefit Analysis of Rice Production between Transplanting and Direct Seeded Method for Rice in Upper Northern Region. *International Journal of Business and Economic Affairs*, 3(5), 227–236.
- Lai, J., Kooijmans, L. M. J., Sun, W., Lombardozzi, D., Campbell, J. E., Gu, L., Luo, Y., & Sun, Y. (2024). Terrestrial photosynthesis inferred from plant carbonyl sulfide uptake. *Nature*, 629, 1077–1083.
- Ruekaewma, N., Piyatiratitivorakul, S., & Powtongsook, S. (2015). Culture system for *Wolffia globosa* L. (Lemnaceae) for hygiene human food. *Songklanakarin Journal of Science*, 37, 575–580.
- Szamrej, I. K., & Czerpak, R. (2004). The effect of sex steroids and corticosteroids on the content of soluble proteins, nucleic acids and reducing sugars in *Wolffia arrhiza* (L.) Wimm (Lemnaceae). *Polish Journal of Environmental Studies*, 13(5), 565–571.

Managerial attributes and Entrepreneurial skills of rice farmers in Suphan Buri province

Kanokwan Nuchanram^{1*} Aukniya Maddae¹ and Tichakorn Khanngoen¹

¹Center for Applied Economics Research, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand

*Corresponding author: kanokwan.nuc@ku.th

Abstract

This research aims to analyze the components of management characteristics and entrepreneurial skills among rice farmers in Suphan Buri Province, with the goal of informing policy measures that support farmers in escaping the middle-income trap. Secondary data were obtained from the project titled “Mechanism for Advancing Agriculture in the Central Region toward Modern Agriculture in Thailand” for the 2019/2020 production year. The sample consisted of 245 rice farmers, and the data were analyzed using descriptive statistics and factor analysis. The findings revealed that 25 management characteristics were suitable for factor analysis (KMO = 0.950, Bartlett’s Test $p < 0.001$) and could be categorized into three main components: (1) Lifelong learners-individuals who are eager to learn and continually develop themselves; (2) Data organizers-those who systematically collect and record data for planning purposes; and (3) Cause and effect analyzer-individuals with critical thinking skills who embrace diverse opinions and make well-reasoned decisions. These three components collectively explained 57.536% of the total variance. In terms of entrepreneurial skills, 10 items were also found to be appropriate for factor analysis (KMO = 0.824, Bartlett’s Test $p < 0.001$), and were grouped into two principal components: (1) Seers-those capable of systematically identifying opportunities and challenges through data collection and analysis; and (2) Forecasters-individuals who apply information and new knowledge in business planning, seize business opportunities, and manage resources effectively. These two components accounted for 52.771% of the total variance. The research underscores that the development of both management characteristics and entrepreneurial skills plays a critical role in enhancing farmers’ capacity. These attributes contribute to more efficient resource utilization, improved profitability, reduced risks, and sustainable agricultural growth.

Keywords: Farmers, Managerial Attributes, Entrepreneurial Skills

คุณลักษณะการจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการของเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าว ในจังหวัดสุพรรณบุรี

กนกวรรณ นุชาญรัมย์^{1*} อัมนิยาห์ หมัดเต¹ และ ทิชากร ชันเงิน¹

¹ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

*Corresponding author: kanokwan.nuc@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของคุณลักษณะการจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการของเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง โดยใช้ข้อมูลitudinal จากโครงการ “กลไกการขับเคลื่อนการเกษตรในภาคกลางสู่เกษตรสมัยใหม่ของประเทศไทย” ปีการผลิต 2562/63 จากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 245 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและ การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะการจัดการจำนวน 25 รายการ มีความเหมาะสมต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบ (KMO = 0.950, Bartlett's Test $p < 0.001$) โดยจำแนกได้เป็น 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ผู้เรียนรู้ตลอดเวลา คือ ผู้ใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (2) ผู้จัดเก็บข้อมูล คือ ผู้ที่รวบรวมและจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อใช้ในการวางแผน และ (3) ผู้วิเคราะห์เหตุและผล คือ ผู้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ทั้งสามองค์ประกอบสามารถอธิบายความแปรปรวนรวมได้ร้อยละ 57.536 สำหรับทักษะการเป็นผู้ประกอบการจำนวน 10 รายการ พบว่ามีความเหมาะสมต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบเช่นกัน (KMO = 0.824, Bartlett's Test $p < 0.001$) โดยจำแนกเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ผู้หยั่งรู้ คือ ผู้ที่รับรู้โอกาสและปัญหาอย่างเป็นระบบ และ (2) ผู้คาดการณ์ คือ ผู้ที่ใช้ข้อมูลและความรู้ใหม่ในการวางแผน พัฒนาโอกาสทางธุรกิจ และบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยองค์ประกอบทั้งสองสามารถอธิบายความแปรปรวนรวมได้ร้อยละ 52.771 ผลการวิจัยสะท้อนว่า การพัฒนาองค์ประกอบทั้งด้านการจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการ เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับศักยภาพของเกษตรกร ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร สร้างกำไร ลดความเสี่ยง และส่งเสริมการเติบโตอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: เกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าว, คุณลักษณะการจัดการ, ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ

© 2025 A-EMS: Applied Economics, Management and Social Sciences

บทนำ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1-3 (พ.ศ. 2504-2519) ซึ่งให้ความสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารเพื่อการส่งออกและนำรายได้เข้าประเทศ ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 4-6 (พ.ศ. 2520-2534) มุ่งเน้นการจัดสรรที่ดินและการออกเอกสารสิทธิ์ตลอดจนปรับโครงสร้างทางการเกษตร โดยเน้นการเพื่อเพิ่มผลผลิตการผลิตและดำเนินการต่อมา ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 7-11 (พ.ศ. 2535-2559) ในช่วงเวลาดังกล่าวยังมุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรและอาหาร โดยการใช้เทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ตลอดจนมุ่งเน้นในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2560-2564 อยู่ระหว่างการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 12 ซึ่งยังมุ่งแก้ปัญหาภัยแล้งได้ปานกลาง การมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง การเข้าถึงปัจจัยการผลิตได้อย่างเท่าเทียม รวมถึงส่งเสริมการเกิดเกษตรกรผู้เพาะปลูกรุ่นใหม่ ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นถึงการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกร

ผู้เพาะปลูกเพื่อพัฒนาระดับรากหญ้า แต่สิ่งสำคัญในการจัดการฟาร์ม คือ คุณลักษณะการจัดการ (บุคลิกภาพ) เป็นลักษณะที่มีความสำคัญและน่าสนใจ เนื่องจากอธิบายถึงรูปแบบพฤติกรรมที่คงที่ซึ่งคงอยู่เป็นเวลานาน ที่สำคัญรูปแบบที่มั่นคงเหล่านี้สามารถส่งผลกระทบในวงกว้างสำหรับหลาย ๆ ด้านในชีวิตของเรา (Diener, E., & Lucas, R. E., 2021) และความสำคัญของทักษะการเป็นผู้ประกอบการที่นักเศรษฐศาสตร์ชื่อว่า อัดัมส์ สมิธ (Adam Smith) ก็ได้ให้ความสำคัญกับทักษะการเป็นผู้ประกอบการว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจทั้งในด้านการผลิตและเป็นทั้งผู้รวบรวมปัจจัยการผลิต (Factor of Production) เข้ามาไว้ด้วยกันเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์และบริการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ (ศักดิพล เจือศรีกุล, 2560) เพื่อยกระดับการผลิต การแปรรูป การตลาด การบริหารจัดการ และการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ในกระบวนการผลิตและกระบวนการแปรรูปเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตตลอดห่วงโซ่การผลิตให้เหมาะสม รวมถึงใน การนำผลการวิจัยและพัฒนาไปใช้ประโยชน์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ที่หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด

ในปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาและทำการวิเคราะห์คุณลักษณะการจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการเท่าที่ควรทำให้การวิเคราะห์เกี่ยวกับคุณลักษณะ การจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการถือเป็นตัวแปรที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะก้าวสู่ความเป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรและสามารถบริหารกิจการของตนเองจนประสบความสำเร็จได้นั้น โดยเฉพาะคุณลักษณะ การจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการจากการปฏิบัติในการดำเนินธุรกิจฟาร์ม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อ ทักษะและค่านิยมที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพ จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ได้เล็งเห็นความสำคัญจึงให้ความสนใจที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบของคุณลักษณะการจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการที่ว่ามีคุณลักษณะอย่างไร มีทักษะการเป็นผู้ประกอบการหรือไม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำผลการวิจัยเป็นข้อมูลในการตัดสินใจและวางแผนเชิงนโยบายส่งเสริมเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวให้เกิดประโยชน์และประสบความสำเร็จต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของคุณลักษณะการจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการของเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาคุณลักษณะการจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการของเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรี รวมถึงการจัดกลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะดังกล่าว

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

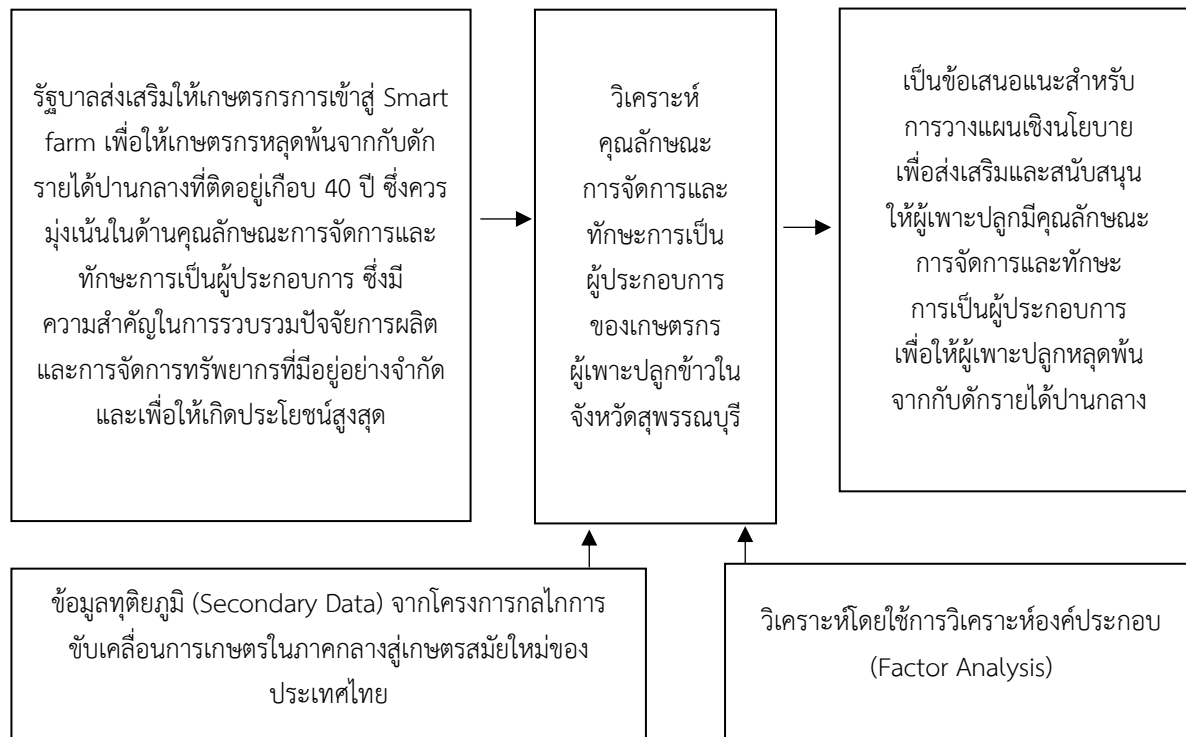
ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งการวิจัยนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมโดยโครงการกลไกการขับเคลื่อนการเกษตรในภาคกลางสู่เกษตรสมัยใหม่ของประเทศไทย ในปีการผลิต 2562/63 จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 245 ราย โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยข้อมูลส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์ คือ ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะการจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งประยุกต์จาก Nuthall, P. (2009)

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะการจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการ

ของเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าว โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากโครงการกลไกการขับเคลื่อนการเกษตรในภาคกลางสู่เกษตรสมัยใหม่ของประเทศไทย

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการวิจัย

1.1 คุณลักษณะการจัดการ

เนื่องจากข้อคำถามมีจำนวน 25 ข้อ ซึ่งมีจำนวนมากจึงทำการวิเคราะห์เพื่อลดจำนวนปัจจัยด้านคุณลักษณะการจัดการของเกษตรกรโดยใช้การวิเคราะห์ Factor Analysis แบบเชิงสำรวจ โดยพิจารณาความเหมาะสมของข้อมูลเบื้องต้นในการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Kaiser-Myer-Olkin; KMO) และค่า Bartlett's Test ดังแสดงในตารางที่ 1 จะเห็นว่า ค่า Bartlett's Test มีการแจกแจงโดยประมาณแบบ Chi-Square = 3547.415 ได้ค่า Significance = .000 แสดงว่าตัวแปรในแบบสอบถามทั้ง 25 รายการมีความสัมพันธ์กันเพียงพอในการวิเคราะห์ Factor Analysis ได้และค่าความแปรปรวน (Total Variance value) สามารถจำแนกได้เป็นองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ โดยทุกองค์ประกอบมีค่าไอเกน (eigen value) มากกว่า 1 ร้อยละความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 57.536 โดยใช้วิธีหมุนแกนแบบโปรแมกซ์ (Promax) โดยแสดงผลการวิเคราะห์ที่แสดงค่า factor loading ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่า KMO และ Bartlett's Test ของคุณลักษณะการจัดการ

Kaiser-Myer-Olkin Measure of Sampling Adequacy		.950
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	3547.415
	Df	300
	Sig	.000

ตารางที่ 2 แสดงค่า factor loading ของ 3 องค์ประกอบสำหรับคุณลักษณะการจัดการจากคำถามแต่ละคุณลักษณะในชุดทดสอบ (นำเสนอค่า factor loading ที่สูงกว่าหรือเท่ากับ 0.4)

ข้อคำถาม	ข้อคำถามแบบย่อ	คะแนนเฉลี่ย	ค่า Factor loadings		
			1	2	3
1. เป็นคนที่คิดอย่างรอบคอบก่อนลงมือทำเสมอ	คิดอย่างรอบคอบ (Cogitate)	4.22	.7		
2. การไม่รู้สึกรายที่จะสอบถามคนอื่น ๆ ที่ไม่เคยรู้จัก เพื่อการหาข้อมูลด้านต่าง ๆ	แสวงหา (Seek)	3.93	.9		
3. โดยทั่วไปก่อนที่จะทำอะไรท่านจะเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานฟาร์มของท่าน ท่านจะสังเกตจากเพื่อนบ้านหลายคนก่อนที่จะทำการเปลี่ยนแปลง	อภิปราย (Discuss)	3.99	.5		
4. การพูดคุยปรึกษาปัญหากับคนในครัวเรือน, เพื่อนร่วมงานหรือเพื่อนบ้านของท่านเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์	ช่วย (Help)	4.07	.5		
5. ท่านจะไม่รู้สึกกระวนกระวาย/สับสนแม้จะต้องทำงานหลายอย่างในเวลาที่ย่ำแย่	วิตกกังวล (Anxious)	4.09			
6. ท่านยอมรับและให้อภัยในความผิดพลาดของลูกน้อง/คู่สัญญาแต่ต้องหาทางแก้ไข	รู้สึกผ่อนคลาย (Relaxed)	4.22	.9		
7. ท่านเป็นคนที่ยินดีบอกเล่าเรื่องราวความสำเร็จและความล้มเหลวของท่านให้กับเพื่อนบ้านได้รับรู้เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์	การแบ่งปัน (Sharing)	4.08	.7		
8. การจดบันทึกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิต/การขาย/การจัดการต่าง ๆ ไว้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากสำหรับท่าน	บันทึก (Records)	3.97		.8	
9. ท่านให้ความเคารพการตัดสินใจของเพื่อนบ้าน/คนอื่นที่ให้การสนับสนุนด้านเงินลงทุนแก่ท่านอย่างเป็นเหตุผล และท่านจะไม่โกรธเคืองบุคคลเหล่านั้น	ชื่นชม (Admiration)	4.08	.5		
10. ไม่ว่าท่านจะตัดสินใจไปอย่างไร ท่านไม่เคยกังวลใจจนนอนไม่หลับ	กังวล (Worry)	3.82		.8	
11. ท่านเป็นคนที่จะหาแนวทางวิธีการทำฟาร์มใหม่ ๆ และวิธีการทำฟาร์มต่าง ๆ ที่ท้าทายท่าน	การสอบสวน (Investigation)	3.74			.5
12. ก่อนตัดสินใจด้านการเงินหรือการเลือกทางเลือกที่ส่งผลต่อกำไรหรือขาดทุน ท่านมักจะเขียนมันออกมาให้ชัดเจน และเลือกอย่างระมัดระวัง	การคำนวณ (Calculation)	3.97			.5
13. ท่านไม่เคยกังวลว่าคนอื่นหรือเพื่อนบ้านท่านจะคิดเกี่ยวกับวิธีการทำฟาร์มที่ท่านใช้อยู่	วิจารณ์ (Criticism)	3.88			.9
14. ท่านรู้สึกดีใจและภูมิใจที่ท่านสามารถประดิษฐ์หรือคิดค้นเครื่องมือต่าง ๆ ได้เอง	สิ่งที่มาใช้ทดแทน (Make-do)	3.92		.5	
15. ท่านมักพูดคุยและหาแนวทางวิธีการทำฟาร์มใหม่ ๆ และรู้สึกตื่นเต้นดีใจเมื่อได้พบวิธีการใหม่ ๆ	กระตุ้น (Stimulating)	3.88			
16. ท่านไม่รู้สึกลำบากที่จะเปลี่ยนแปลงการจัดการที่ดีอยู่แล้ว	เปลี่ยน (Change)	4.00	.5		
17. ท่านจะไม่ยอมแพ้จนกว่างานที่ท่านทำจะสำเร็จอย่างสมบูรณ์	วิริยะ (Persistence)	3.82		.7	

ตารางที่ 2 แสดงค่า factor loading ของ 3 องค์ประกอบสำหรับคุณลักษณะการจัดการจากคำถามแต่ละคุณลักษณะในชุดทดสอบ (นำเสนอค่า factor loading ที่สูงกว่าหรือเท่ากับ 0.4) (ต่อ)

ข้อคำถาม	ข้อคำถามแบบย่อ	คะแนนเฉลี่ย	ค่า Factor loadings		
			1	2	3
18. ท่านมีความสุขที่มีส่วนร่วมในการจัดการและดำเนินงานในฟาร์มของท่าน	งานกลุ่ม (Group work)	4.04			
19. บางครั้งท่านรู้สึกว่าท่านเป็นคนที่ยึดมั่นเข้มงวดจนเกินไปและมักจะมีการทบทวนสิ่งต่าง ๆ หลายครั้งจนกว่าจะมั่นใจและพอใจ	การตรวจสอบ (Checking)	3.81			.7
20. ภายใต้แรงกดดันท่านมักจะนั่งเฉยและมองข้ามสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่จำเป็น	ความอดทน (Patience)	3.91			.5
21. ในสถานการณ์ขัดแย้งต่าง ๆ ท่านมักเชื่อมั่นในการตัดสินใจที่มาจากประสบการณ์ของตนเองมากกว่าเชื่อความคิดของคนอื่น	ประสบการณ์ (Experience)	3.94		.6	
22. ท่านมักจะให้ลูกจ้าง, คนงานหรือคู่สัญญาดำเนินงานในฟาร์ม ในแนวทางของตนเอง	รู้สึกสบาย (Laid-back)	3.84		.7	
23. ท่านชอบแสดงความคิดเห็นและถามคำถามในที่ประชุม เพราะท่านจะรู้สึกดีที่มีส่วนในการประชุมนั้น ๆ	ผู้ถาม (Questioner)	3.96		.4	
24. สำหรับท่านการเข้มงวดด้านการจัดการฟาร์มเป็นสิ่งสำคัญแม้ความเข้มงวดดังกล่าวจะสร้างแรงกดดันต่อคนอื่นมากเท่าใดก็ตาม	หลักการ (Principles)	3.93		.8	
25. ท่านจะรู้สึกมีความสุขหากท่านมีการวางแผนงานเป็นอย่างดี	การวางแผน (Planning)	4.24	.6		

ผลการวิเคราะห์ของแบบจำลอง ผู้ตอบแบบสอบถามให้คะแนนคุณลักษณะการจัดการ 25 คำถามในระดับ 5 (สำคัญมาก) ถึง 1 (ไม่สำคัญเลย) แสดงผลลัพธ์ได้ 3 องค์ประกอบจากตารางที่ 2 สิ่งนี้อธิบายความแปรปรวนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้ร้อยละ 57.536 และคำถามข้อ 5, 15 และ 18 ที่ไม่มีลักษณะเด่นชัด (ค่า factor loading ที่น้อยกว่า 0.40) ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบ 1 ประกอบด้วย คิดรอบคอบ, แสวงหา, อภิปราย, ช่วย, รู้สึกผ่อนคลาย, การแบ่งปัน, ซินชม, เปลี่ยน และการวางแผน เรียกได้ว่า ผู้เรียนรู้ตลอดเวลา ต่อมาองค์ประกอบ 2 ประกอบด้วย บันทึก, กังวล, สิ่งที่มาใช้ทดแทน, วิริยะ, ประสบการณ์, รู้สึกสบาย, ผู้ถาม และหลักการ เรียกได้ว่า ผู้จัดเก็บข้อมูล และองค์ประกอบ 3 ประกอบด้วย การสอบสวน, การคำนวณ, วิจัย, การตรวจสอบและความอดทน เรียกได้ว่า ผู้รู้จักวิเคราะห์เหตุและผลเพื่อสรุปการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะการจัดการที่จะแนะนำกับผู้เพาะปลูกข้าว มีองค์ประกอบพื้นฐานประมาณ 3 องค์ประกอบ ที่กำหนดรูปแบบของผู้เพาะปลูกข้าว ประกอบด้วย

องค์ประกอบ 1 ผู้เรียนรู้ตลอดเวลา หมายความว่า สามารถเรียนรู้ในสิ่งที่เรายังไม่รู้หรือรู้แต่ไม่ลึกซึ้งให้เข้าใจได้อย่างแท้จริง ทำให้เกิดความตระหนักถึงความไม่รู้ตลอดเวลาเพื่อให้เข้าใจต่อการวางแผนการเปลี่ยนแปลงสำหรับการจัดการฟาร์มที่ดียิ่งขึ้น สามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น

องค์ประกอบ 2 ผู้จัดเก็บข้อมูล หมายความว่า การบันทึกการรายการต่าง ๆ สิ่งที่เกิดความสงสัย ความรู้และประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้อย่างมีหลักการ ที่ส่งผลต่อประโยชน์ภายในฟาร์มเข้าไว้ด้วยกัน เช่น ข้อมูลทาง การเงินของฟาร์ม ข้อมูลการผลิตในแต่ละปี ข้อมูลแรงงานและชั่วโมงการทำงาน เพื่อมาประกอบ

ในการดำเนินการของฟาร์มและการเลือกใช้อุปกรณ์หรือสิ่งประดิษฐ์ที่เหมาะสมกับฟาร์มได้ อีกทั้งช่วยป้องกันการหลงลืมและแนวทางในการตัดสินใจในอนาคต

องค์ประกอบ 3 ผู้รู้จักวิเคราะห์เหตุและผล หมายความว่า การเข้าใจในสิ่งที่ทำอยู่และยอมรับคำวิจารณ์จากบุคคลอื่นได้ เนื่องจากตนเองได้ทำการใช้ศึกษาวิธีการทำฟาร์มใหม่ ๆ ที่ทำหายผ่านการวิเคราะห์ทางเลือกที่ส่งผลต่อกำไรหรือขาดทุนมาแล้ว

1.2 ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ

ผู้ตอบแบบสอบถามให้คะแนนทักษะการเป็นผู้ประกอบการ 10 ข้อในระดับ 7 (สำคัญมาก) ถึง 1 (ไม่สำคัญเลย) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ Factor Analysis แบบเชิงสำรวจ พิจารณาความเหมาะสมของข้อมูลเบื้องต้นในการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Kaiser-Myer-Olkin; KMO) และค่า Bartlett's Test ดังแสดงในตารางที่ 3 จะเห็นว่า ค่า Bartlett's Test มีการแจกแจงโดยประมาณแบบ Chi-Square = 778.583 ได้ค่า Significance = .000 แสดงว่าตัวแปรในแบบสอบถามทั้ง 10 รายการมีความสัมพันธ์กันเพียงพอในการวิเคราะห์ Factor Analysis ได้และมีค่าความแปรปรวน (Total Variance value) สามารถจำแนกได้เป็นองค์ประกอบ 2 องค์ประกอบ โดยทุกองค์ประกอบมีค่าไอเกน (eigen value) มากกว่า 1 ร้อยละความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 52.771 โดยใช้วิธีหมุนแกนแบบโปรแมกซ์ (Promax) โดยแสดงผลการวิเคราะห์ที่แสดงค่า factor loading ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 3 แสดงค่า KMO และ Bartlett's Test ของทักษะการเป็นผู้ประกอบการ

Kaiser-Myer-Olkin Measure of Sampling Adequacy		.824
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	778.583
	Df	45
	Sig	.000

เมื่อหาค่าความแปรปรวน (Total Variance value) สามารถจำแนกได้เป็นองค์ประกอบ 2 องค์ประกอบ โดยทุกองค์ประกอบมีค่าไอเกน (eigen value) มากกว่า 1 ร้อยละความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 52.771 โดยใช้วิธีหมุนแกนแบบโปรแมกซ์ (Promax)

ตารางที่ 4 ความสำคัญของทักษะการเป็นผู้ประกอบการ ค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับ 1 (ไม่สำคัญ) ถึง 7 (สำคัญมาก) และค่า factor loading ของการวิเคราะห์องค์ประกอบสำหรับคะแนนของเกษตรกร

ลำดับ	ความสำคัญของทักษะการเป็นผู้ประกอบการ	คะแนนค่าเฉลี่ย	ค่า Factor loadings	
			1	2
1	การคำนึงถึงการจัดการการเงิน/การหาแหล่งเงินทุน เป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน	5.84	0.64	
2	การเรียนรู้ ทักษะ/ความรู้ใหม่ ๆ เป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน	5.76	0.35	0.4
3	การต้องทำงานตามกำหนดเวลา	5.73	0.92	
4	ความสามารถหาแหล่งรับซื้อผลผลิตอื่น ๆ (ถ้ามี) ด้วยตนเองได้เป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน	5.67	0.73	
5	หากต้องมีการตกลงซื้อขายสินค้า การเจรจาต่อรอง เป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน	5.64		0.41
6	ความจำเป็นที่ต้องรู้แหล่งที่มาของความเสี่ยงและวิธีลดความเสี่ยง เป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน	5.62	0.64	

ตารางที่ 4 ความสำคัญของทักษะการเป็นผู้ประกอบการ ค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับ 1 (ไม่สำคัญ) ถึง 7 (สำคัญมาก) และค่า factor loading ของการวิเคราะห์องค์ประกอบสำหรับคะแนนของเกษตรกร (ต่อ)

ลำดับ	ความสำคัญของทักษะการเป็นผู้ประกอบการ	คะแนน ค่าเฉลี่ย	ค่า Factor loadings	
			1	2
7	ความสามารถในการหาข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นก่อนการตัดสินใจ เป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน	5.58	0.36	0.35
8	การแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ ทางธุรกิจเป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน	5.58		0.65
9	หากมีโอกาสทำธุรกิจอื่น ๆ ได้อีก ท่านคิดว่าการประเมินทางเลือกที่เป็นไปได้ทั้งหมดก่อนตัดสินใจ เป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน	5.47		0.95
10	มีความเชื่อว่าตนเองสามารถจัดการกับปัจจัยที่มีผลต่อการทำฟาร์มได้บ้าง แทนที่จะคิดว่าควบคุมไม่ได้เลย (เช่น สภาพอากาศ นโยบายรัฐ ภาวะตลาด)	5.22		0.78
	คะแนนเฉลี่ยของส่วนประกอบปัจจัย (ถ่วงน้ำหนักโดยค่า loading)		0.4	0.4

ทักษะเหล่านี้มีคะแนนใกล้เคียงกันมาก ยกเว้นลำดับที่มีความสำคัญสูงสุด คือ การคำนึงถึงการจัดการการเงิน/การหาแหล่งเงินทุนเป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน สำหรับทักษะการเป็นผู้ประกอบการนั้นผู้เพาะปลูกข้าวเชื่อว่ามีความสำคัญหลากหลายที่ระบุไว้ 8 ใน 10 รายการอยู่ในอันดับที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าหรือเท่ากับ 5.5 โดยส่วนที่มีอันดับคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีความเชื่อว่าตนเองสามารถจัดการกับปัจจัยที่มีผลต่อการทำฟาร์มได้บ้าง แทนที่จะคิดว่าควบคุมไม่ได้เลย (เช่น สภาพอากาศ นโยบายรัฐ ภาวะตลาด) เพราะ บางทีพวกเขาไม่มีการแสวงหาสิ่งใหม่ ๆ และมีแนวโน้มโอกาสในการปรับปรุงระบบที่มีอยู่ เพื่อตรวจสอบว่าผู้เพาะปลูกข้าวเชื่อว่าการรวมกลุ่มกันโดยธรรมชาติหรือไม่ ซึ่งดำเนินการโดยผ่านการวิเคราะห์ปัจจัย ดังตารางที่ 4.11 ประกอบด้วยผลลัพธ์ค่า factor loading (ค่า factor loading ที่น้อยกว่า 0.3 จะไม่แสดงผลเนื่องจากไม่มีนัยสำคัญ)

องค์ประกอบ 1 ประกอบด้วย การคำนึงถึงการจัดการการเงิน/การหาแหล่งเงินทุน เป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน, การเรียนรู้ ทักษะ/ความรู้ใหม่ ๆ เป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน, การต้องทำงานตามกำหนดเวลา, ความสามารถหาแหล่งรับซื้อผลผลิตอื่น ๆ (ถ้ามี) ด้วยตนเองได้เป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน, ความจำเป็นที่ต้องรู้แหล่งที่มาของความเสี่ยงและวิฤตความเสี่ยงเป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน และความสามารถในการหาข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นก่อนการตัดสินใจเป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน เรียกได้ว่า ผู้หยั่งรู้ องค์ประกอบที่ 2 ประกอบด้วย การเรียนรู้ ทักษะ/ความรู้ใหม่ ๆ เป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน, หากต้องมีการตกลงซื้อขายสินค้า การเจรจาต่อรองเป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน, ความสามารถในการหาข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นก่อนการตัดสินใจเป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน, การแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ ทางธุรกิจเป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน, หากมีโอกาสทำธุรกิจอื่น ๆ ได้อีก ท่านคิดว่าการประเมินทางเลือกที่เป็นไปได้ทั้งหมดก่อนตัดสินใจเป็นเรื่องสำคัญแค่ไหน และมีความเชื่อว่าตนเองสามารถจัดการกับปัจจัยที่มีผลต่อการทำฟาร์มได้บ้างแทนที่จะคิดว่าควบคุมไม่ได้เลย (เช่น สภาพอากาศ, นโยบายรัฐและภาวะตลาด) เรียกได้ว่า ผู้คาดการณ์

เพื่อสรุปการวิเคราะห์องค์ประกอบทักษะการเป็นผู้ประกอบการที่จะแนะนำกับผู้เพาะปลูกข้าว มีองค์ประกอบพื้นฐานประมาณ 2 องค์ประกอบ ที่กำหนดรูปแบบของเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าว ประกอบด้วย

องค์ประกอบ 1 ผู้หยั่งรู้ หมายความว่า สามารถหาแนวทางหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การทำงานเป็นระบบและการสังเกต การรับรู้ที่ได้รับการปรับแต่งถึงโอกาสและปัญหาสำหรับการจัดการฟาร์ม

องค์ประกอบ 2 ผู้คาดการณ์ หมายความว่า สามารถนำข้อมูลข่าวสาร ศึกษาทางเลือกหรือความรู้ใหม่ ๆ เพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจให้กับฟาร์มได้ในอนาคต พร้อมใช้ความสามารถในการเจรจาต่อรองและความสามารถในการจัดการฟาร์มมาร่วมด้วยเพื่อสร้างผลตอบแทนให้กับฟาร์ม

2. อภิปรายผลการวิจัย

การให้ความสำคัญกับการส่งเสริมเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวในด้านคุณลักษณะการจัดการเมืองประกอบ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 คือ ผู้เรียนรู้ตลอดเวลา องค์ประกอบที่ 2 คือ ผู้จัดเก็บข้อมูล และองค์ประกอบที่ 3 คือ ผู้รู้จักวิเคราะห์เหตุและผล เมื่อนำองค์ประกอบของคุณลักษณะการจัดการมาเพื่อปรับปรุงความสามารถในการจัดการโดยธรรมชาติของเกษตรกรที่เปลี่ยนลักษณะของรูปแบบการจัดการไปสู่ทัศนคติที่แสดงความเกี่ยวข้องกับความสามารถในการจัดการฟาร์มอย่างเชี่ยวชาญ (Nuthall, P., 2009) เสริมสร้างการปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรให้มีมาตรฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Schröter, I., & Mergenthaler, M. (2020) พบว่า ผลลักษณะบุคลิกภาพมีคะแนนสูงมากกว่าคนทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญส่งผลให้มีการยอมรับในการทำเกษตรอินทรีย์ให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานและเปิดใจรับประสบการณ์หรือสิ่งแปลกใหม่ (Qian, C., et al., 2020) และเกิดความพึงพอใจในสัดส่วนของเวลาและความพยายามในการลงทุนของเกษตรกรด้วย (Hanna, D., et al., 2009) ส่งผลต่อการจัดการฟาร์มให้มีประสิทธิภาพและสร้างผลตอบแทนให้กำไรเพิ่มขึ้น ต้นทุนลดลง หรือการคัดเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับฟาร์มของเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวได้

ความสำคัญด้านทักษะการเป็นผู้ประกอบการ พบว่า เมืองประกอบ 2 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 คือ ผู้หยั่งรู้ และองค์ประกอบที่ 2 คือ ผู้คาดการณ์ มีส่วนเชื่อมโยงกับกระบวนการจัดการฟาร์มเพื่อจัดสรรทรัพยากรของเกษตรกรที่รวบรวมทรัพยากรขึ้นมาใหม่อย่างสร้างสรรค์จากความรู้และเครือข่ายส่งผลแสวงหาหรือสร้างโอกาสในการสร้างมูลค่าอย่างมีประสิทธิภาพ (Etriya, E., et al., 2013) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Darmadji, D. (2016) ผลการศึกษาพบว่า การประกอบการของผู้เพาะปลูกมีผลในเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของฟาร์ม บ่งบอกว่าหากมีการเพิ่มจำนวนผู้ประกอบการของผู้เพาะปลูกจะเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของฟาร์มส่งผลต่อการเพิ่มผลผลิต และพบว่าผลของผู้ประกอบการฟาร์มต่อผลการดำเนินงานของฟาร์มก็เป็นบวกเช่นกัน เกิดการแสวงหาโอกาสในการพัฒนาศักยภาพในการคิดกลยุทธ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Barzola Iza, C. L., & Dentoni, D. (2020) พบว่า การพัฒนาด้านทัศนคติเชิงรุก, ด้านความคิดเชิงนวัตกรรม และทัศนคติของเกษตรกรควรนำมาเป็นหัวใจหลักของกิจกรรมเสริมสร้างขีดความสามารถ ทำให้เกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวที่มีคุณลักษณะการจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการมีความแตกต่างจากเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวทั่วไป เนื่องจากมีผลต่อการสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวทางด้านนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mikko Vesala, K., et al. (2007) พบว่า เกษตรกรที่มีแฟ้มสะสมผลงานจะมีลักษณะเน้นการเติบโต, เป็นผู้ชอบความเสี่ยง, เน้นนวัตกรรม, มองในแง่ดีและมีการควบคุมส่วนบุคคลมากขึ้น ซึ่งเอกลักษณ์ของเกษตรกรกลุ่มนี้มีลักษณะคล้ายกับผู้ประกอบการนอกภาคเกษตรในหลาย ๆ ด้าน ดังนั้นการมองว่าเกษตรกรเป็นกลุ่มเดียวกันจึงเป็นความผิดพลาดและอาจขัดขวางการพัฒนา นโยบาย ทำให้ความท้าทายที่สำคัญสำหรับภาคการเกษตร คือการให้เกษตรกรพัฒนาคุณลักษณะการจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการโดยสิ่งนี้ต้องการสนับสนุนทางเศรษฐกิจ การให้ความสำคัญกับการศึกษาและการฝึกอบรมสายวิชาชีพมากขึ้น งานวิจัยของ McElwee, G. (2006) พบว่า การสนับสนุนการขับเคลื่อนแบบก้าวหน้าด้วยเทคนิคอย่างรวดเร็ว ช่วยให้เปิดกว้างในการรับรู้ปัญหาและทำงานร่วมกับพวกเขาจนกว่าจะตัดสินใจในการแก้ปัญหาและจัดสรรเวลาที่เหมาะสมในการจัดการและงานปฏิบัติการ

กล่าวโดยสรุปว่า คุณลักษณะการจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการ เมื่อนำมาปรับใช้ในการจัดการฟาร์มจะส่งผลให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนผ่านการวางแผนกลยุทธ์ การศึกษาอบรมทั้งเรียนรู้ด้วยตนเองและการศึกษานอกสถานที่ เพื่อสร้างกำไรจากดำเนินการจัดการฟาร์ม

มีแรงจูงใจที่จะรับความเสี่ยงและกระจายความเสี่ยงและขยายผลผลิตในฟาร์ม รู้จักการเจรจาเพื่อสร้างเครือข่ายในการรับผลประโยชน์จากตลาดใหม่ ๆ ส่งให้เกิดการแลกเปลี่ยนนวัตกรรม ข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ กล่าวโดยสรุปคือคุณลักษณะการจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการเป็นกุญแจสำคัญในการปรับเปลี่ยนรูปแบบแรงจูงใจและการรวมผลประโยชน์เข้าด้วยกัน เป็นการสร้างเส้นทางใหม่ที่เหมาะสมหรือวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ให้กับเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวเพื่อให้หลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า คุณลักษณะการจัดการ และ ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ เป็นปัจจัยหลักที่ช่วยยกระดับศักยภาพของเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยสามารถจำแนกเป็นองค์ประกอบสำคัญได้ดังนี้

1) คุณลักษณะการจัดการ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้เรียนรู้ตลอดเวลา, ผู้จัดเก็บข้อมูล, และ ผู้วิเคราะห์เหตุและผล ซึ่งเป็นรากฐานของการจัดการฟาร์มอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้มีการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต การลดต้นทุน การเพิ่มผลผลิต และการคัดเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม

2) ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้หยั่งรู้ (การรับรู้โอกาสและปัญหา) และ ผู้คาดการณ์ (การวางแผนเชิงกลยุทธ์) ซึ่งมีผลเชิงบวกต่อการดำเนินงานของฟาร์ม ทำให้เกษตรกรสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ ได้

กล่าวโดยสรุป การมีคุณลักษณะทั้งสองด้านนี้ทำให้เกษตรกรมีความแตกต่างจากเกษตรกรทั่วไป โดยมีแนวโน้มที่จะชอบความเสี่ยงและเน้นนวัตกรรมมากขึ้น ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับศักยภาพของเกษตรกรให้สามารถวางแผนกลยุทธ์ได้อย่างยั่งยืน สร้างกำไร และหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางได้ในที่สุด

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานภาครัฐควรจัดทำนโยบายที่เน้นการส่งเสริมและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะการจัดการและทักษะการเป็นผู้ประกอบการให้แก่เกษตรกรโดยตรง

2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะเหล่านี้กับผลตอบแทนทางการเงินของฟาร์ม และขยายการวิจัยไปยังพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ศักดิ์พล เจือศรีกุล. (2560). ผู้ประกอบการไทยกับเศรษฐกิจไทยปี 2560. สืบค้นจาก www.posttoday.com/social/think/477397.

Barzola Iza, C. L., & Dentoni, D. (2020). How entrepreneurial orientation drives farmers' innovation differential in Ugandan coffee multi-stakeholder platforms. *Journal of Agribusiness in Developing and Emerging Economies*, 10(5), 629-650.

Darmadji, D. (2016). Entrepreneurship as New Approach to Support National Agriculture Development Program to Go Self Sufficient Food. *Agriculture and Agricultural Science Procedia*, 9, 72-82.

Diener, E., & Lucas, R. E. (2021). *Personality Traits*. Retrieved from www.nobaproject.com/modules/personality-traits.

- Etriya, E., Scholten, V. E., Wubben, E. F., & Omta, S. O. (2018). (2013). *Exploring factors related to entrepreneurial orientation and innovation capacity of farm-firms: A lesson from vegetable farmers in West Java, Indonesia*. Retrieved from <https://edepot.wur.nl/264776>.
- Hanna, D., Sneddon, I. A., & Beattie, V. E. (2009). The relationship between the stockperson's personality and attitudes and the productivity of dairy cows. *Animal*, 3(5), 737-743.
- McElwee, G. (2006). Farmers as entrepreneurs: developing competitive skills. *Journal of developmental entrepreneurship*, 11(03), 187-206.
- Mikko Vesala, K., Peura, J., & McElwee, G. (2007). The split entrepreneurial identity of the farmer. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 14(1), 48-63.
- Nuthall, P. (2009). Modelling the origins of managerial ability in agricultural production. *Australian Journal of Agricultural and Resource Economics*, 53(3), 413-436.
- Qian, C., Li, F., Antonides, G., Heerink, N., Ma, X., & Li, X. (2020). Effect of personality traits on smallholders' land renting behavior: Theory and evidence from the North China Plain. *China Economic Review*, 62, 101510.
- Schröter, I., & Mergenthaler, M. (2020). Personality traits of German livestock farmers: Are there differences according to the production system?. In *Proceedings of the 14th International European Forum on System Dynamics and Innovation in Food Networks* (pp. 114-124). Bonn: The International Center for Food Chain and Network Research, University of Bonn.

Development of a Training Curriculum to Enhance Student Leadership at Protpittayapayat School, The Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2

Siwapat Bamrungsetthapong^{1*}

¹Protpittayapayat School, The Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2, Thailand

*Corresponding author: siwapatb@gmail.com

Abstract

This research article aimed to: 1) develop a training curriculum to enhance student leadership at Protpittayapayat School under The Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2, 2) implement the curriculum, and 3) evaluate the curriculum. The research design was research and development (R&D). The population consisted of 134 student leaders from the student council, selected by simple random sampling. The research instruments included the training curriculum, a curriculum suitability assessment form, a leadership knowledge test, a behavioral observation form, and a learner satisfaction questionnaire. The instruments were validated by three experts, with the index of item-objective congruence ranging from 0.67 to 1.00, and reliability coefficients ranging from 0.86 to 0.93. Data analysis employed mean, standard deviation, and dependent samples t-test. The research findings revealed that the developed curriculum had the highest level of suitability, with an overall mean score of 4.75 and a standard deviation of 0.42. The components of rationale and training activities obtained the highest mean scores. The implementation of the curriculum showed that the post-training leadership score was 36.82 with a standard deviation of 3.97, which was higher than the pre-training score of 28.45 with a standard deviation of 4.32, with statistical significance at the .01 level ($t = 12.54$). The evaluation of the curriculum by students was at the highest level, with an overall mean score of 4.64 and a standard deviation of 0.41. The components of satisfaction and the developed leadership attributes received the highest mean scores.

Keywords: Student Leadership, Training, Curriculum Development, Protpittayapayat School

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์^{1*}

¹โรงเรียนพรตพิทยพยัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ประเทศไทย

*Corresponding author: siwapatb@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 2) ทดลองใช้หลักสูตร และ 3) ประเมินหลักสูตร รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา ประชากรเป็นนักเรียนแกนนำสถานศึกษา จำนวน 134 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย หลักสูตรฝึกอบรม แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร แบบทดสอบวัดความรู้ภาวะผู้นำ แบบสังเกตพฤติกรรม และแบบสอบถามความพึงพอใจ เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นระหว่าง 0.86 ถึง 0.93 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมระดับมากที่สุด โดยรวมมีค่าเฉลี่ย 4.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.42 ด้านหลักการและเหตุผลและกิจกรรมการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด การทดลองใช้หลักสูตรทำให้คะแนนภาวะผู้นำหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าที่เท่ากับ 12.54 ค่าเฉลี่ยหลังอบรม 36.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.97 และก่อนอบรม 28.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.32 การประเมินหลักสูตรโดยผู้เรียนอยู่ในระดับมากที่สุด โดยรวมมีค่าเฉลี่ย 4.64 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.41 ด้านความพึงพอใจและคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พัฒนาได้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำนักเรียน, ฝึกอบรม, การพัฒนาหลักสูตร, โรงเรียนพรตพิทยพยัต

© 2025 A-EMS: Applied Economics, Management and Social Sciences

บทนำ

ภาวะผู้นำเป็นสมรรถนะที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากผู้เรียนที่มีภาวะผู้นำย่อมสามารถแสดงออกถึงความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการคิดตัดสินใจที่สร้างสรรค์ อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของพลเมืองที่พึงประสงค์ (Duangtilee R., et al., 2017) การส่งเสริมภาวะผู้นำในระดับสถานศึกษา จึงต้องอาศัยการจัดกิจกรรมที่เป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเฉพาะกิจกรรมสถานศึกษาซึ่งถือเป็นเวทีสำคัญที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการเป็นผู้นำในสถานการณ์จริง (Thongkhao, P., et al., 2024)

งานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเป็นกลยุทธ์สำคัญในการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โดย Jirarak T., et al. (2017) ได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก เช่น หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ โครงสร้างเนื้อหา กิจกรรมฝึกอบรม และการประเมินผล ซึ่งช่วยยกระดับความรู้และทักษะของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ Chaisena P., et al. (2014) พบว่าการออกแบบโปรแกรมฝึกอบรมที่มีการบูรณาการกิจกรรมเชิงปฏิบัติ สามารถพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียนได้อย่างเด่นชัดทั้งด้านทักษะการทำงาน บุคลิกภาพ และคุณธรรม

ในทำนองเดียวกัน Wacharadhorntumrong P., et al. (2023) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่าหลักสูตรที่มีองค์ประกอบครบทั้งหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา กิจกรรม สื่อ และการประเมินผล สามารถยกระดับความรู้และทักษะภาวะผู้นำนักเรียนได้

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ งานของ Thongkhoa, P., et al. (2024) ยังสะท้อนว่าการจัดทำโมเดลฝึกอบรมเชิงปฏิบัติที่เน้นการเป็นแบบอย่าง ความรับผิดชอบ การทำงานเป็นทีม และการมีจิตอาสา เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม

สำหรับบริบทของโรงเรียนพรตพิทยพยัต ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีนักเรียนกว่า 3,000 คน โรงเรียนได้มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ภายใต้ปรัชญา “เรียนดี มีความสุข” และแนวคิด “Choose for the Future” โดยดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กิจกรรมสถานักเรียน และการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่บูรณาการกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งบริบทดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนที่ตอบสนองต่อความต้องการและศักยภาพของนักเรียนในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ (Protpittayapayat School, 2025)

ดังนั้น การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2” จึงมีความสำคัญ เนื่องจากการบูรณาการแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้สร้างหลักสูตร ทดลองใช้ และประเมินผลหลักสูตร เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียนให้มีคุณลักษณะและทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2
2. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2
3. เพื่อประเมินหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง ทดลองใช้ และประเมินหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 กระบวนการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก

1. ขั้นตอนที่ 1 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของหลักสูตรและองค์ประกอบภาวะผู้นำนักเรียน แล้วนำผลการสังเคราะห์มาสร้าง หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โดยมีองค์ประกอบ 6 ส่วน ได้แก่ (1) หลักการและเหตุผล (2) วัตถุประสงค์ (3) โครงสร้างเนื้อหา (4) กิจกรรมการฝึกอบรม (5) สื่อและเอกสารประกอบ และ (6) การวัดและประเมินผล จากนั้นได้นำร่างหลักสูตรเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

2. ขั้นตอนที่ 2 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

ประชากรคือ นักเรียนแกนนำสถานักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต จำนวน 134 คน ได้เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมตามโครงสร้างหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น โดยการอบรมจัดขึ้นในลักษณะกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ที่เน้น Active Learning เช่น การอภิปรายกลุ่ม เกมการเรียนรู้ การแสดงบทบาทสมมติ และโครงการจิตอาสา

3. ขั้นตอนที่ 3 การประเมินหลักสูตร

ใช้วิธีการประเมิน 3 ด้าน ได้แก่ (1) ความเหมาะสมของหลักสูตร ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (2) ประสิทธิภาพของหลักสูตร ประเมินจากผลการทดสอบความรู้ก่อนและหลังการอบรม และการสังเกตพฤติกรรมภาวะผู้นำของนักเรียน และ (3) ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อหลักสูตร ประเมินด้วยแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

4. เครื่องมือวิจัยและคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย (1) หลักสูตรฝึกอบรม (2) แบบประเมินความเหมาะสมหลักสูตร (3) แบบทดสอบวัดความรู้ด้านภาวะผู้นำ (4) แบบสังเกตพฤติกรรมภาวะผู้นำ และ (5) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียน เครื่องมือทั้งหมดผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha Coefficient) ระหว่าง 0.86–0.93 แสดงว่ามีความเหมาะสมและเชื่อถือได้

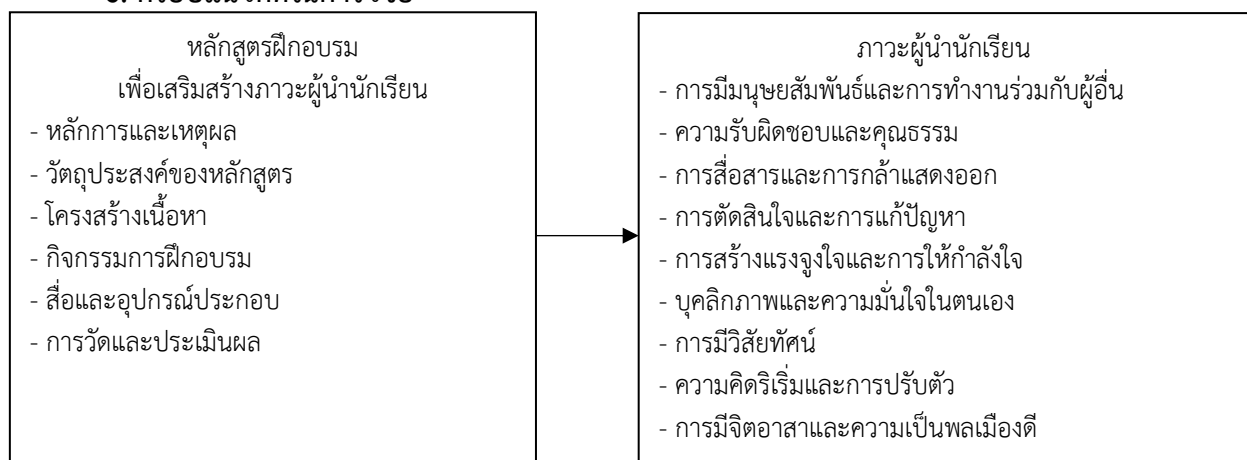
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลจากการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 ข้อมูลจากการทดสอบความรู้ เปรียบเทียบก่อนและหลังอบรมด้วยสถิติ t-test แบบกลุ่มสัมพันธ์ (Dependent Samples t-test)

5.3 ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักเรียน วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อาศัยการสังเคราะห์จากเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนด ตัวแปรต้น คือ หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบ ได้แก่ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างเนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อและอุปกรณ์ประกอบ และการวัดและประเมินผล (Jirarak T., et al., 2017; Chaisena P., et al., 2014; Wacharadhorntumrong P., et al., 2023; Thongkhwa, P., et al., 2024) ขณะที่ ตัวแปรตาม คือ ภาวะผู้นำนักเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบที่สังเคราะห์ได้ว่า ประกอบด้วย การมีมนุษยสัมพันธ์และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ความรับผิดชอบและคุณธรรม การสื่อสารและการกล้าแสดงออก การตัดสินใจและการแก้ปัญหา การสร้างแรงจูงใจและการให้กำลังใจ บุคลิกภาพและความมั่นใจในตนเอง การมีวิสัยทัศน์ ความคิดริเริ่มและการปรับตัว และการมีจิตอาสาและความเป็นพลเมืองดี

(Duangtilee R., et al., 2017; Kachensuwan C., et al., 2020; Wacharadhorntumrong P., et al., 2023; Thongkhwa, P., et al., 2024) ซึ่งจากการสังเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นชัดเจนว่าองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมทำหน้าที่เป็นปัจจัยกำหนดที่ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาองค์ประกอบต่าง ๆ ของภาวะผู้นำนักเรียน และสามารถแสดงความสัมพันธ์นี้ได้อย่างชัดเจนผ่านแผนภาพกรอบแนวคิดการวิจัยที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ผลการวิจัย

1.1 ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

หลักการและเหตุผล หลักสูตรอธิบายความจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะภาวะผู้นำ ในด้านมนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม บุคลิกภาพ และการมีจิตอาสา

โครงสร้างเนื้อหา ประกอบด้วย 6 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยที่ 1 มนุษยสัมพันธ์และการทำงานร่วมกับผู้อื่น หน่วยที่ 2 ความรับผิดชอบและคุณธรรม หน่วยที่ 3 การสื่อสารและการกล้าแสดงออก หน่วยที่ 4 การตัดสินใจและการแก้ปัญหา หน่วยที่ 5 บุคลิกภาพ ความมั่นใจ และวิสัยทัศน์ หน่วยที่ 6 การสร้างแรงจูงใจ จิตอาสา และความเป็นพลเมืองดี

กิจกรรมการฝึกอบรม เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning) เช่น การอภิปรายกลุ่ม บทบาทสมมติ กรณีศึกษา เกมการเรียนรู้ และโครงการจิตอาสา

สื่อและเอกสารประกอบ ได้แก่ คู่มือหลักสูตร ใบงาน แบบฝึกหัด สื่อมัลติมีเดีย และอุปกรณ์สำหรับกิจกรรมกลุ่ม

การวัดและประเมินผล ใช้การประเมินหลายวิธี ได้แก่ แบบทดสอบก่อนและหลังอบรม แบบสังเกตพฤติกรรมภาวะผู้นำ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน

โดยมีผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเหมาะสมของสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ด้านที่ประเมิน	μ	S.D.	ระดับ
หลักการและเหตุผล	4.80	0.37	มากที่สุด
วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.60	0.42	มากที่สุด
โครงสร้างเนื้อหา	4.70	0.45	มากที่สุด
กิจกรรมการฝึกอบรม	4.80	0.40	มากที่สุด
สื่อและเอกสารประกอบ	4.70	0.39	มากที่สุด
การวัดและประเมินผล	4.65	0.47	มากที่สุด
รวม	4.75	0.42	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า สูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.75$, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเมื่อเรียงตามค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านหลักการและเหตุผล และ ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากัน ($\mu = 4.80$, S.D. = 0.37) และ ($\mu = 4.80$, S.D. = 0.40) ตามลำดับ รองลงมาคือ โครงสร้างเนื้อหา และ สื่อและเอกสารประกอบ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\mu = 4.70$, S.D. = 0.45) และ ($\mu = 4.70$, S.D. = 0.39) การวัดและประเมินผล ($\mu = 4.65$, S.D. = 0.47) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ($\mu = 4.60$, S.D. = 0.42) ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.47) ตามลำดับ

1.2 ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ผลการทดลองใช้สูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการอบรม

การทดสอบ	N	μ	SD	t	Sig. (p)
ก่อนอบรม	134	28.45	4.32	12.54	.000**
หลังอบรม	134	36.82	3.97		

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านภาวะผู้นำหลังการอบรม ($\mu = 36.82$, S.D. = 3.97) สูงกว่าก่อนการอบรม ($\bar{X} = 28.45$, S.D. = 4.32) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 12.54$, $p < .01$)

1.3 ผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ผลการประเมินสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการประเมินหลักสูตรโดยนักเรียน

ด้านที่ประเมิน	μ	S.D.	ระดับ
ความเหมาะสมของหลักสูตร	4.62	0.39	มากที่สุด
ประสิทธิผลของหลักสูตร	4.55	0.44	มากที่สุด
คุณลักษณะภาวะผู้นำที่พัฒนาได้	4.68	0.41	มากที่สุด
ความพึงพอใจต่อหลักสูตร	4.70	0.41	มากที่สุด
รวม	4.64	0.41	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า การประเมินสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.64$, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเมื่อเรียงตามค่าเฉลี่ยพบว่า ความพึงพอใจต่อหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\mu = 4.70$, S.D. = 0.41) รองลงมาคือ คุณลักษณะภาวะผู้นำ

ที่พัฒนาได้ ($\mu = 4.68$, S.D. = 0.41) ความเหมาะสมของหลักสูตร ($\mu = 4.62$, S.D. = 0.39) และประสิทธิผลของหลักสูตร ($\mu = 4.55$, S.D. = 0.44) ตามลำดับ

2. อภิปรายผล

ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นได้รับการประเมินความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (เฉลี่ยรวมสูง และทุกองค์ประกอบทั้งหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ โครงสร้างเนื้อหา กิจกรรม สื่อ และการประเมินผล อยู่ในระดับมากที่สุด) โดยเฉพาะด้านหลักการและเหตุผลและด้านกิจกรรมการฝึกอบรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงเด่น สะท้อนความพร้อมเชิงแนวคิดและความสอดคล้องเชิงปฏิบัติการของหลักสูตร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การออกแบบหลักสูตรได้ยึดบริบทจริงของโรงเรียนพรตพิทยพยัตอย่างใกล้ชิด โรงเรียนเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีนักเรียนกว่า 3,000 คน ดำเนินงานภายใต้ปรัชญา “เรียนดี มีความสุข” และแนวคิด “Choose for the Future” ทำให้เป้าหมายหลักสูตรเชื่อมกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และระบบกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนดำเนินการอยู่แล้ว เช่น สภานักเรียนและการเรียนรู้เชิงรุก กิจกรรมในหลักสูตรจึงออกแบบเป็นเชิงปฏิบัติการที่เรียนรู้ผ่านการลงมือทำและการสะท้อนคิด เช่น การอภิปรายกลุ่ม กรณีศึกษา บทบาทสมมติ และโครงการจิตอาสา และกำหนดผลลัพธ์เชื่อมโยงกับบทบาทจริงของนักเรียนแกนนำในโรงเรียน เช่น การนำประชุม การสื่อสารในกิจกรรม และการรับผิดชอบงานฝ่ายหรือชมรม โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้ถูกจัดวางให้ครอบคลุมองค์ประกอบภาวะผู้นำที่โรงเรียนมุ่งเน้น ได้แก่ มนุษยสัมพันธ์และการทำงานเป็นทีม ความรับผิดชอบและคุณธรรม การสื่อสารและการกล้าแสดงออก การตัดสินใจและการแก้ปัญหา บุคลิกภาพ ความมั่นใจและวิสัยทัศน์ และการสร้างแรงจูงใจ จิตอาสา และความเป็นพลเมืองดี พร้อมกรอบการวัดผลที่ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม ในสถานการณ์จริง ซึ่งสอดคล้องกับ งานของ Jirarak T., et al. (2017) ที่ชี้ว่าหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำที่มีองค์ประกอบครบถ้วนและสอดคล้องกับบริบทผู้เรียนจะได้รับการยอมรับในระดับสูง และสอดคล้องกับ Wacharadhorntumrong P., et al. (2023) ที่พบว่าหลักสูตรที่จัดกิจกรรมเชิงมีส่วนร่วมและการลงมือปฏิบัติจริงช่วยยกระดับคุณภาพและความเป็นไปได้ในการใช้จริง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Duangtilee R., et al. (2017) ที่พัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำนักเรียน โดยเน้นประเด็นการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และความรับผิดชอบต่อซึ่งเป็นองค์ประกอบที่หลักสูตรนี้ให้ความสำคัญอย่างเด่นชัด

ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมอบรมมีคะแนนภาวะผู้นำหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยพัฒนาการที่โดดเด่นคือการสื่อสารและการกล้าแสดงออก การทำงานเป็นทีม และความรับผิดชอบต่อ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก หลักสูตรเชื่อมโยงกับเวทีจริงของโรงเรียน เช่น กิจกรรมของสภานักเรียน การเรียนรู้เชิงรุก และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสนำสิ่งที่เรียนไปประยุกต์ใช้ทันที รูปแบบกิจกรรมที่ใช้เป็น Active Learning และ Experiential Activities เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกภาวะผู้นำผ่านสถานการณ์จำลองและการแก้ปัญหาจริง การออกแบบกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมและการสะท้อนคิดยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการแสดงออก และสามารถเรียนรู้จากทั้งความสำเร็จและความผิดพลาดภายในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับ งานของ Chaisena P., et al. (2014) ที่พบว่าการฝึกแบบกิจกรรมเชิงปฏิบัติช่วยยกระดับความร่วมมือและบุคลิกภาพของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ และสอดคล้องกับ Duangtilee R., et al. (2017) ที่ยืนยันว่าการจัดกิจกรรมตามตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำ เช่น ความรับผิดชอบและการตัดสินใจ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ Boonpa N., et al. (2019) ที่ระบุว่าภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และความรับผิดชอบต่อ สามารถพัฒนาได้ผ่านกิจกรรมที่ออกแบบอย่างมีระบบ

ผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่า การประเมินหลักสูตรในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านความพึงพอใจของนักเรียนและด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พัฒนาได้มีค่าเฉลี่ยสูง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เนื้อหาและกิจกรรมในหลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของนักเรียน โรงเรียนพรตพิทยพยัต กิจกรรมที่หลากหลายและมีส่วนร่วมสูงทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนุก ได้พัฒนาตนเอง และสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริง การออกแบบการประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งความรู้ พฤติกรรม และความพึงพอใจยังช่วยสร้างแรงจูงใจและความรู้สึกประสบความสำเร็จในตัวผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Thongkhoa, P., et al. (2024) ที่รายงานว่าหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนที่ออกแบบอย่างสอดคล้องกับบริบทโรงเรียนและมีความสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรม จะได้รับการยอมรับและความพึงพอใจสูงจากผู้เรียน และสอดคล้องกับงานของ Wacharadhorntumrong P., et al. (2023) ที่ยืนยันว่าหลักสูตรเชิงปฏิบัติการที่ครอบคลุมทุกองค์ประกอบสามารถเพิ่มประสิทธิผลและสร้างการยอมรับจากผู้เรียนได้จริง

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนโรงเรียนพรตพิทยพยัต ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ โครงสร้างเนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อและเอกสารประกอบ และการวัดและประเมินผล หลักสูตรที่พัฒนาได้รับการประเมินความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.75$) ผลการทดลองใช้กับนักเรียนแกนนำ 134 คน พบว่าคะแนนภาวะผู้นำหลังอบรม ($\mu = 36.82$) สูงกว่าก่อนอบรม ($\mu = 28.45$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.64$) แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรมีประสิทธิภาพในการพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียนและสามารถนำไปใช้ได้จริง

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

2.1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียนพรตพิทยพยัต

- 1) นำหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนไปบูรณาการกับระบบกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนมีอยู่แล้ว เช่น สภานักเรียน กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมชมรม และโครงการจิตอาสา เพื่อให้ นักเรียนสามารถนำทักษะผู้นำที่เรียนรู้ไปใช้จริงในเวทีปฏิบัติ
- 2) จัดกิจกรรมอบรมต่อเนื่องทุกปี โดยปรับปรุงและพัฒนาตามผลสะท้อนกลับจากผู้เรียน และครูที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างวัฒนธรรมการพัฒนาผู้นำนักเรียนอย่างยั่งยืน
- 3) สร้างระบบครูพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาสำหรับนักเรียนแกนนำ เพื่อช่วยติดตาม สนับสนุน และให้คำแนะนำเฉพาะรายในการนำทักษะภาวะผู้นำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมจริง
- 4) จัดทำคู่มือหลักสูตรฉบับใช้งานจริงสำหรับครูที่รับผิดชอบกิจกรรมนักเรียน เพื่อให้ การดำเนินการอบรมเป็นไปในทิศทางเดียวกันและสามารถต่อยอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 5) พัฒนาระบบติดตามผลการใช้หลักสูตร เช่น แบบประเมินภาวะผู้นำระยะยาว การสะท้อนผลการทำงานรายภาคเรียน หรือการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักเรียนแกนนำ

2.1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

- 1) สนับสนุนโรงเรียนพรตพิทยพยัตในการขยายผลหลักสูตรนี้ไปยังโรงเรียนในสังกัดที่มีบริบทคล้ายกัน โดยจัดเวทีนำเสนอ best practices และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน

2) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับครูที่ปรึกษาสถานักเรียนและผู้รับผิดชอบกิจกรรมนักเรียน เพื่อให้มีทักษะในการใช้หลักสูตรและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนอย่างเป็นระบบ

3) ติดตามและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้จริงในโรงเรียนสังกัดอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของผู้เรียนที่หลากหลาย

2.1.3 ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานระดับนโยบาย (สพฐ./กระทรวงศึกษาธิการ)

1) ใช้หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำนักเรียนที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นต้นแบบในการกำหนดนโยบายการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนในระดับประเทศ โดยบูรณาการกับโครงการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และการเรียนรู้เชิงรุก

2) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรอบรมภาวะผู้นำในโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดใหญ่ที่ต้องการนักเรียนแกนนำจำนวนมากในการบริหารกิจกรรมและสร้างบรรยากาศเชิงบวกในสถานศึกษา

3) กำหนดมาตรฐานกลางสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียนในสถานศึกษา เช่น ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำ แนวทางการประเมิน และเกณฑ์การพัฒนา เพื่อให้โรงเรียนทุกแห่งสามารถดำเนินการได้อย่างสอดคล้อง

2.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.2.1 ทำการวิจัยเพื่อติดตามผลระยะยาวของนักเรียนที่ผ่านการอบรมหลักสูตรว่าภาวะผู้นำยังคงอยู่และส่งผลต่อการเรียนรู้และพฤติกรรมในชีวิตจริงหรือไม่

2.2.2 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียน เช่น ลักษณะการมีส่วนร่วมของครูพี่เลี้ยง บรรยากาศการเรียนรู้ในโรงเรียน และแรงจูงใจภายในของนักเรียน เพื่อหาวิธีปรับปรุงหลักสูตรให้ตรงจุดมากขึ้น

2.2.3 เปรียบเทียบการใช้หลักสูตรนี้ในโรงเรียนที่มีบริบทต่างกัน เช่น โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนในต่างจังหวัด หรือโรงเรียนที่มีความเข้มแข็งด้านกิจกรรม เพื่อหาข้อจำกัดและแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมกับความแตกต่างของแต่ละบริบท

2.2.4 พัฒนาสื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ประกอบหลักสูตร เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นและโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ภาวะผู้นำทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

เอกสารอ้างอิง

- Boonpa, N., Muenjaem, S., Markmee, K., & Pongsriwat, S. (2019). Leadership development in 21st century for high school leaders. *Sripatum Chonburi Academic Journal*, 16(2), 163–174.
- Chaisena, P., Gumjudpai, S., Phothiwat, S., & Wansaen, T. (2014). The development of a leadership enhancement program on secondary school student leaders under the Office of the Basic Education Commission. *Journal of Education, Khon Kaen University*, 37(1), 92–99.
- Duangtilee, R., Phengsawat, W., Pansuppawat, T., & Vongsawat, K. (2017). The development of leadership indicators of student council committees in educational opportunity expansion schools in the north-eastern region of Thailand. *Journal of Educational Administration, Khon Kaen University*, 13(1), 122–130.

- Jirarak, T., Phengsawat, W., & Chaipanha, O. (2017). The development of training curriculum enhancing student leadership in secondary school under Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 1. *Journal of Graduate School, Sakon Nakhon Rajabhat University*, 13(63), 77–84.
- Kachensuwan, C., Whattananarong, A., Somprasonk, N., & Boonthima, R. (2020). The leadership development of secondary school students. *Journal of Library and Information Science, Srinakharinwirot University*, 13(1), 18–28.
- Protpittayapayat School. (2025). *Internal quality assessment report of Protpittayapayat School, academic year 2024*. Retrieved from https://www.prot.ac.th/datashow_33508.
- Thongkhoa, P., Amornkitpinyo, P., & Na Soontorn, T. (2024). A training program development on student leadership for local administration schools in Pathumthani province. *Journal of MCU Social Science Review*, 13(1), 13–23.
- Wacharadhorntrumrong, P., Sirithadakunlaphat, S., & Chumphol, N. (2023). The Development of Training Course Enhancing Leadership for Lower Secondary Students at Bansuanudomvittaya School, Chonburi Province. *Journal of Roi Et Rajabhat University*, 17(1), 221–230.

Student Care and Support System for Preventing School Dropout Problems: A Case Study of Protpittayapayat School, The Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2

Siwapat Bamrungsetthapong^{1*}

¹Protpittayapayat School, The Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2, Thailand

*Corresponding author: siwapatb@gmail.com

Abstract

This article examines the problem of student dropout in Thailand at the national level and presents preventive measures through the student support system of Protpittayapayat School, located in the context of an industrial estate area. Empirical evidence indicates that 1,025,514 children and youth aged 3–18 years, accounting for 8.41% of all school-aged children, are out of the education system, with over 38.42% being in the compulsory education age of 6–14 years. Poverty is identified as the most significant factor, followed by problems of civil registration status and dropouts during lower secondary education. The article synthesizes Tinto's theoretical framework and domestic research, which highlight that students' institutional commitment, engagement in school activities, and family–school–community contexts are crucial determinants of dropout risks. The case study proposes “PROT CARE,” an integrated five-step student support system: identifying students individually, screening, prevention and intervention, development and promotion, and referral. This system links individual student data with proactive measures such as scholarships, individualized learning plans, career guidance in collaboration with local industrial enterprises, and referral networks with schools in Lat Krabang District, higher education institutions, hospitals, police stations, and public health centers. Analysis of stakeholder roles indicates that administrators, teachers, parents, communities, and external agencies are essential components driving the system's effectiveness. Key challenges include socio-economic vulnerability, family migration, teachers' workload and professional capacity, as well as mechanisms for inter-agency coordination and policy-related resources. The article therefore suggests systemic development measures: strengthening data quality and risk analysis, enhancing teachers' competencies, establishing MOUs with community and industrial networks, and increasing parental engagement. The conclusion emphasizes that PROT CARE serves as a practical model for advancing “Zero Dropout,” improving educational quality and equity, and ensuring no child is left behind.

Keywords: Dropout, Student Support System, Protpittayapayat School

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อการป้องกันปัญหาเด็กออกกลางคัน : กรณีศึกษา โรงเรียนพรตพิทยพยัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์^{1*}

¹โรงเรียนพรตพิทยพยัต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ประเทศไทย

*Corresponding author: siwapatb@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาปัญหาการออกกลางคันของเด็กและเยาวชนไทยในระดับประเทศและนำเสนอแนวทางป้องกันผ่านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนพรตพิทยพยัตในบริบทพื้นที่ใกล้ศูนย์อุตสาหกรรม โดยตั้งอยู่บนหลักฐานเชิงประจักษ์ว่ามีเด็กอายุ 3-18 ปีในระบบการศึกษา 1,025,514 คน หรือร้อยละ 8.41 และกว่าร้อยละ 38.42 อยู่ในวัยภาคบังคับ ทั้งนี้ความยากจนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด รองด้วยปัญหาสถานะทางทะเบียน และการหลุดในช่วงมัธยมศึกษาตอนต้น บทความสังเคราะห์กรอบแนวคิดของ Tinto และงานวิจัยภายในประเทศที่ชี้ว่าความผูกพันต่อสถาบัน การมีส่วนร่วมของผู้เรียน และบริบทครอบครัว-โรงเรียน-ชุมชน ล้วนกำหนดความเสี่ยงต่อการออกกลางคัน กรณีศึกษาเสนอ “PROT CARE” ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบบูรณาการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การป้องกันและแก้ไข การพัฒนาและส่งเสริม และการส่งต่อ เชื่อมโยงฐานข้อมูลรายบุคคลกับมาตรการเชิงรุกทุนการศึกษา แผนการเรียนรู้เฉพาะบุคคล การแนะแนวอาชีพร่วมสถานประกอบการในนิคมอุตสาหกรรม และเครือข่ายส่งต่อกับโรงเรียน เขตตลาดกระบี่ สถาบันอุดมศึกษา โรงพยาบาล สถานีตำรวจ และศูนย์บริการสาธารณสุข วิเคราะห์บทบาทผู้มีส่วนได้ส่วนเสียพบว่า ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอกคือพันธมิตรที่ช่วยให้ระบบมีพลัง ความท้าทายสำคัญได้แก่ ความเปราะบางทางเศรษฐกิจและสังคม การย้ายถิ่นของครอบครัว ภาระงานและสมรรถนะบุคลากร ตลอดจนกลไกประสานเครือข่ายและทรัพยากรเชิงนโยบาย บทความจึงเสนอแนวทางพัฒนาเชิงระบบ ได้แก่ เสริมคุณภาพฐานข้อมูลและการวิเคราะห์ความเสี่ยง พัฒนาสมรรถนะครู สร้าง MOU เครือข่ายชุมชน ภาคอุตสาหกรรม และยกระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง บทสรุปชี้ว่า PROT CARE เป็นต้นแบบที่ปรับใช้ได้จริงในการขับเคลื่อน “Zero Dropout” ยกระดับคุณภาพและความเสมอภาคทางการศึกษา โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

คำสำคัญ: การออกกลางคัน, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, โรงเรียนพรตพิทยพยัต

© 2025 A-EMS: Applied Economics, Management and Social Sciences

บทนำ

ปัญหาการออกกลางคันของเด็กและเยาวชนไทยเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อทั้งตัวผู้เรียน ครอบครัว และสังคมในภาพรวม การศึกษาถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องจัดให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม แต่ในความเป็นจริงยังคงมีเด็กและเยาวชนจำนวนมากที่ไม่สามารถเข้าถึงหรือคงอยู่ในระบบการศึกษาได้ครบถ้วน รายงานการศึกษาพิเศษของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา เรื่อง “ความจริงและความเร่งด่วนของสถานการณ์เด็กนอกระบบในประเทศไทย” ระบุว่า มีเด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 3-18 ปี จำนวน 1,025,514 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 8.41 ของเด็กวัยเรียนทั้งหมดที่ไม่มีข้อมูลอยู่ในระบบการศึกษา หรือหลุดออกจากระบบไปแล้ว โดยกว่า 394,039 คน อยู่ในช่วงวัยภาคบังคับ คืออายุ 6-14 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.42 ของเด็กนอกระบบทั้งหมด ตัวเลขเหล่านี้สะท้อนถึงความท้าทายเชิงโครงสร้างที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2567) สาเหตุสำคัญของการออกกลางคันมีความหลากหลายและซับซ้อน

โดยความยากจนเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 46.70 ของสาเหตุทั้งหมด ครอบครัวหลายแสนครัวเรือนยังคงอยู่ในวงจรความยากจน เด็กจากครอบครัวเหล่านี้ไม่สามารถก้าวข้ามข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจไปสู่การศึกษาที่สูงกว่ารุ่นพ่อแม่ได้ นอกจากนี้ยังมีเด็กอีกเกือบหนึ่งในห้าที่ประสบปัญหาสถานะทางทะเบียน ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาและสวัสดิการได้ครบถ้วน การวิเคราะห์ข้อมูลยังพบว่า เด็กส่วนใหญ่ที่อยู่นอกกระบบมักอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ต้องเผชิญแรงกดดันทั้งด้านการเรียน การเข้าสู่วัยรุ่นและความรับผิดชอบทางครอบครัว ทำให้มีความเปราะบางและเสี่ยงต่อการหลุดออกจากระบบมากกว่าช่วงวัยอื่น

ผลกระทบของการออกกลางคันไม่เพียงส่งผลต่อตัวนักเรียนและครอบครัว แต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2567) ประเมินว่า หากประเทศไทยสามารถลดจำนวนเด็กนอกระบบการศึกษาให้เหลือศูนย์ จะทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เติบโตเพิ่มขึ้นเกือบร้อยละ 1.7 อันเป็นผลมาจากรายได้ตลอดชีวิตของประชาชนที่สูงขึ้น ทั้งนี้ การแก้ปัญหาการออกกลางคันจึงเป็นการลงทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ที่ก่อให้เกิดผลตอบแทนเชิงเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว อีกทั้งยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคทางโอกาสทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป้าหมายที่ 4 เรื่องการศึกษาที่มีคุณภาพ

ในเชิงนโยบาย ประเทศไทยได้วางกรอบยุทธศาสตร์การศึกษาแห่งชาติระยะ 20 ปี ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นี้สอดคล้องกับข้อเสนอของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ที่เสนอ “มาตรการ Thailand Zero Dropout” อันประกอบด้วย การค้นหาเด็กนอกระบบอย่างครอบคลุม การติดตามและช่วยเหลือรายบุคคล การจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น และการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อจัดการเรียนรู้แบบ Learn to Earn ดังนั้น การแก้ไขปัญหาการออกกลางคันจึงมิใช่เพียงเรื่องของสถานศึกษา แต่เป็นวาระแห่งชาติที่ต้องบูรณาการทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทร่วมกัน

งานวิจัยในประเทศได้สะท้อนถึงความซับซ้อนของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกกลางคัน สิทธิพร เกษจ้อย และคณะ (2560) ศึกษา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่าปัจจัยสี่ด้านคือ ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และพฤติกรรมของนักเรียน ล้วนมีอิทธิพลต่อการออกกลางคัน อภิชาติ เลนะนันท์และคณะ (2555) ได้พัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุที่อธิบายการออกกลางคันโดยชี้ว่าความคาดหวังของผู้ปกครอง ความผูกพันกับสถาบัน การบูรณาการทางสังคม และสถานะเศรษฐกิจสังคม เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัยเหล่านี้ชี้ตรงกันว่า การป้องกันปัญหาต้องอาศัยการทำงานเชิงระบบและการดูแลรายบุคคลอย่างใกล้ชิด

ดังนั้น การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นกลไกสำคัญที่สถานศึกษาสามารถใช้เพื่อลดอัตราการออกกลางคัน กานต์ชนก ทองมา และพิบูล ภูมิโคกรักษ์ (2567) เสนอว่าระบบที่มีประสิทธิภาพควรครอบคลุม การกำหนดนโยบายที่ชัดเจน การติดตามและช่วยเหลือเชิงรุก การจัดการศึกษาเชื่อมโยงกับอาชีพ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งเป็นทิศทางที่สอดคล้องกับมาตรการระดับประเทศ บทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งนำเสนอ การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อป้องกันการออกกลางคัน โดยใช้โรงเรียนพรตพิทยพยัตเป็นกรณีศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบในสถานศึกษาอื่นและสนับสนุนนโยบาย Thailand Zero Dropout อย่างยั่งยืน

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัญหาการออกกลางคันของนักเรียนได้อาศัยทฤษฎีและงานวิจัยหลายสำนักที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบุคคล ครอบครัว โรงเรียน และสังคมต่อการคงอยู่ในระบบการศึกษา แบบจำลองของ Tinto (1975) อธิบายว่าความผูกพันกับเป้าหมายการศึกษาและความผูกพันกับสถาบันเป็นเงื่อนไขหลักที่กำหนดว่านักเรียนจะเรียนต่อหรือออกกลางคัน หากนักเรียนขาดการบูรณาการทั้งในเชิงวิชาการและสังคม

ก็มีแนวโน้มที่จะออกจากระบบได้สูง ขณะที่ Astin (1984) เสนอว่าระดับการมีส่วนร่วมของนักเรียนในกิจกรรมการเรียนรู้และชีวิตโรงเรียน เป็นตัวชี้วัดสำคัญที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อความสำเร็จทางการศึกษา

Munro (1981) ได้อธิบายต่อยอดว่า ปัจจัยด้านการบูรณาการทางวิชาการและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ มีผลต่อความพึงพอใจของนักเรียน และส่งผลโดยตรงต่อการคงอยู่ในระบบ ในทำนองเดียวกัน Rumberger (2011) ชี้ว่าการออกกลางคันเกิดจากการผสมผสานของปัจจัยหลายระดับ ตั้งแต่บุคคล ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน จนถึงนโยบายระดับชาติ จึงไม่สามารถแก้ไขได้โดยการพิจารณาปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงลำพัง

สำหรับงานวิจัยในประเทศไทย อภิชาติ เสนอนันท์และคณะ (2555) ได้บูรณาการแนวคิดจาก Tinto, Astin และ Munro เพื่อพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของการออกกลางคันของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า ความคาดหวังของผู้ปกครอง ความผูกพันกับสถาบัน การบูรณาการทางสังคม และสถานะเศรษฐกิจและสังคม เป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โมเดลนี้จึงสะท้อนถึงลักษณะของปัญหาที่ซับซ้อนและต้องการแนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบ

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกลไกสำคัญที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดขึ้น เพื่อให้สถานศึกษามีแนวทางในการดูแลนักเรียนอย่างรอบด้าน โดยมีเป้าหมายให้นักเรียนทุกคนได้รับการพัฒนา การส่งเสริม การป้องกัน และการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมตามบริบทและความต้องการของแต่ละบุคคล ระบบนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมไทยที่ยังคงเผชิญกับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงความเสี่ยงด้านสุขภาพและพฤติกรรมที่ส่งผลโดยตรงต่อความสามารถของเด็กและเยาวชนในการเรียนรู้และการคงอยู่ในระบบการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

หัวใจของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนคือการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนต้องจัดเก็บข้อมูลด้านพื้นฐานครอบครัว สภาพเศรษฐกิจ สุขภาพกาย สุขภาพจิต การเรียน และพฤติกรรมทางสังคมอย่างเป็นระบบ ข้อมูลเหล่านี้จะนำไปใช้ในการคัดกรองเพื่อแยกนักเรียนที่มีความเสี่ยงออกจากกลุ่มนักเรียนทั่วไป การคัดกรองดังกล่าวทำให้สถานศึกษาสามารถกำหนดมาตรการเชิงป้องกันและแผนการช่วยเหลือที่ตรงต่อความต้องการของนักเรียนแต่ละคน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

กระบวนการทำงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นวงจรที่ประกอบด้วย การรู้จักนักเรียน การคัดกรอง การป้องกันและแก้ไข การพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพ และการส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหากเกินขีดความสามารถของโรงเรียน กระบวนการเหล่านี้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย ทั้งผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้การช่วยเหลือครอบคลุมและต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาเสริมประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาได้พัฒนาแพลตฟอร์ม OBEC CARE ซึ่งเป็นระบบสารสนเทศที่ใช้ในการบันทึกข้อมูลนักเรียนรายบุคคลและติดตามความเสี่ยงในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียน สุขภาพ ครอบครัว หรือพฤติกรรม OBEC CARE ช่วยลดภาระงานเอกสารของครู และทำให้โรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานส่วนกลางสามารถวิเคราะห์แนวโน้มความเสี่ยงของนักเรียนได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2567ก)

เมื่อพิจารณาโดยรวม ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงไม่ใช่เพียงกิจกรรมสนับสนุน แต่เป็นกลไกเชิงระบบที่เชื่อมโยงการทำงานของครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการดูแลที่เหมาะสม ครอบคลุม และทันเวลา ระบบนี้ยังเป็นเครื่องมือเชิงนโยบายที่ช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา และตอบสนองต่อแผนนโยบายระดับประเทศในการสร้างโอกาสและ

ความเสมอภาคทางการศึกษา โดยเฉพาะการลดอัตราการออกกลางคันตามเป้าหมาย Thailand Zero Dropout (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564; กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2567ก)

การออกกลางคันของนักเรียน

การออกกลางคันของนักเรียนเป็นปรากฏการณ์ทางการศึกษาที่มีลักษณะซับซ้อนและสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมไทย โดยทั่วไปหมายถึงการที่นักเรียนหยุดเรียนก่อนจบระดับการศึกษาที่กำหนด หรือไม่สามารถคงอยู่ในระบบการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง สถานการณ์นี้สร้างผลกระทบทั้งต่อผู้เรียน ครอบครัว และระบบการศึกษาโดยรวม ข้อมูลจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2567ข) พบว่า มีเด็กและเยาวชนไทยอายุ 3–18 ปี กว่า 1,025,514 คน หรือร้อยละ 8.41 ของประชากรวัยเรียนทั้งหมดที่ไม่มีข้อมูลอยู่ในระบบการศึกษา โดยเกือบ 400,000 คนอยู่ในช่วงวัยภาคบังคับ ซึ่งสะท้อนถึงความท้าทายสำคัญในการรักษาเด็กให้อยู่ในระบบการศึกษา

การออกกลางคันมักเกิดขึ้นมากในช่วงมัธยมศึกษาตอนต้น เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่นักเรียนต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ประกอบกับแรงกดดันทางครอบครัวและเศรษฐกิจ ทำให้เป็นวัยที่มีความเปราะบางต่อการหลุดออกจากระบบ ข้อมูลจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2567ข) ระบุว่า ความยากจนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการออกกลางคัน โดยคิดเป็นร้อยละ 46.70 ของสาเหตุทั้งหมด ขณะเดียวกันยังพบว่ามีเด็กเกือบร้อยละ 16.37 ที่ประสบปัญหาสถานะทางทะเบียน ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้นักเรียนเหล่านี้มีแนวโน้มหลุดออกจากระบบการศึกษาเร็วกว่ากลุ่มอื่น

การศึกษาวิจัยในประเทศไทยได้สะท้อนให้เห็นความซับซ้อนของสาเหตุการออกกลางคัน สาเหตุหลักมาจากตัวนักเรียนเอง แต่ยังมีปัจจัยจากครอบครัว โรงเรียน และชุมชนที่เกี่ยวข้องด้วย ในขณะที่สิทธิพร เกษจ้อยและคณะ (2560) ศึกษาเด็กนักเรียนระดับมัธยมปลายในจังหวัดขอนแก่น พบว่าปัจจัยด้านครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และพฤติกรรมของนักเรียน ล้วนมีอิทธิพลต่อการออกกลางคัน แม้บางด้านจะอยู่ในระดับน้อยก็ตาม ข้อค้นพบเหล่านี้สอดคล้องกับงานของอภิชาติ เสนอนันท์และคณะ (2555) ที่สร้างโมเดลเชิงสาเหตุซึ่งชี้ว่าความคาดหวังของผู้ปกครอง ความผูกพันกับสถาบัน การบูรณาการทางสังคม และสถานะทางเศรษฐกิจสังคม ล้วนเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการออกกลางคันของนักเรียน

เมื่อพิจารณาโดยรวม การออกกลางคันจึงมิใช่เพียงผลลัพธ์จากการตัดสินใจส่วนบุคคล แต่เป็นผลจากการทำงานร่วมกันของปัจจัยหลายระดับ ทั้งระดับปัจเจก ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และนโยบายรัฐ การทำความเข้าใจลักษณะและสาเหตุของการออกกลางคันจึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การออกแบบมาตรการที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกลไกสำคัญในการติดตามและป้องกันไม่ให้เกิด และเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษา ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของนโยบาย Thailand Zero Dropout

สาเหตุการออกกลางคันของนักเรียน

สาเหตุการออกกลางคันของนักเรียนมีความซับซ้อนและสะท้อนปัจจัยหลายมิติ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสภาพสังคมเศรษฐกิจโดยรวม งานวิจัยและรายงานของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2567ข) ชี้ว่าความยากจนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 46.70 ของสาเหตุทั้งหมด ครอบครัวที่มีรายได้น้อยไม่สามารถสนับสนุนค่าใช้จ่ายทางการศึกษาได้เพียงพอ ส่งผลให้เด็กต้องออกจากโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือครอบครัวหรือขาดแรงจูงใจที่จะเรียนต่อ ปัญหานี้สัมพันธ์กับวงจรความยากจนที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น และทำให้เด็กจำนวนมากไม่สามารถบรรลุการศึกษาที่สูงกว่าพ่อแม่ได้

งานวิจัยในบริบทต่าง ๆ ยังสะท้อนมิติของปัญหาที่หลากหลาย ธีรณัฐพิชชา ท้วมทับ และคณะ (2563) ศึกษา นักศึกษากลุ่มเสี่ยงในวิทยาลัยเทคนิคอุดรดิตต์ พบว่าสาเหตุการออกกลางคันมีทั้งด้านการไม่เข้าร่วม กิจกรรมและการขาดเรียนจนหมดสิทธิ์สอบ ปัญหาฐานะทางเศรษฐกิจ ภาระเบี้ยบะที่เข้มงวด การติดตาม และการให้คำปรึกษาที่ไม่เพียงพอ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมรอบสถานศึกษาที่มีแหล่งอบายมุข ผลวิจัยยังชี้ว่าการขาด ทรัพยากร เช่น เครื่องมือและสื่อการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่มีผลไม่น้อย นอกจากนี้ยังเสนอแนวทางป้องกัน เช่น การดูแลใกล้ชิดของครูที่ปรึกษา การจัดหาทุนการศึกษา และการสร้างเครือข่ายผู้ปกครองเพื่อสนับสนุน การเรียนรู้

การศึกษาในโรงเรียนพื้นที่สูงก็สะท้อนปัญหาที่เฉพาะตัว อัครพงษ์ ธรรมมาวิวัฒน์ (2567) ศึกษาโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 พบว่าสาเหตุการออกกลางคัน ได้แก่ ปัญหา การติดการพนันและเกม ความยากจน ภาระเบี้ยบะที่เคร่งครัด หลักสูตรที่ไม่ตรงกับความต้องการ ขาดทักษะ การสอนที่เหมาะสม และสิ่งแวดล้อมรอบโรงเรียนที่เอื้อต่อการมั่วสุม แนวทางการแก้ไขที่เสนอ ได้แก่ การออกเยี่ยมบ้านเพื่อหาสาเหตุ การจัดกิจกรรมสร้างความตระหนัก การทำคู่มือพฤติกรรม และการสร้าง เครือข่ายผู้ปกครองในชุมชน ผลการตรวจสอบแนวทางพบว่ามีเหมาะสมในระดับมากที่สุด

สาเหตุการออกกลางคันยังปรากฏชัดในระดับอุดมศึกษา พิรศักดิ์ วงศ์อภิชาติ และคณะ (2567) ศึกษา นักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี พบว่าสาเหตุหลักเกิดจากตัวนักศึกษาเอง ได้แก่ การขาดความตั้งใจ ปัญหาส่วนตัว และการถูกบังคับเลือกเรียนในสาขาที่ไม่ชอบ ปัจจัยรองมาจากครอบครัว ที่ไม่สามารถสนับสนุนด้านการเงิน และปัจจัยด้านการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าการเรียนไม่น่าสนใจ หรือยากเกินไป ผลการศึกษายังพบว่าอาจารย์มองว่าระบบของมหาวิทยาลัย เช่น การเรียนการสอนแบบสามภาค และการขาดบุคลากรเพียงพอ เป็นอุปสรรคต่อการคงอยู่ของนักศึกษา ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ชุฟเฟียน เจ๊ะมะ และชวลิต เกิดทิพย์ (2564) พบว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ ให้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นออกกลางคัน โดยเฉพาะปัญหาการจ้างงานและความพร้อมของผู้ปกครอง การศึกษายังชี้ว่าปัญหาครอบครัวเชื่อมโยงกับปัญหาการเรียนรู้และความมั่นคงทางอาชีพ การแก้ไขจึงต้องเป็น แบบบูรณาการ ทั้งการอบรมกล่อมเกล้าในครอบครัว การส่งเสริมอาชีพ และการช่วยเหลือปัจจัยยังชีพพื้นฐาน

นอกจากนี้ งานของปิ่นนรา ยลถวิล และธรินธร นามวรรณ (2567) ได้เสนอแนวทางการแก้ปัญหา การออกกลางคันโดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA ในสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยชี้ว่าสภาพ ปัจจุบันของการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง แต่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับสูงมาก ความต้องการจำเป็น เรียงจากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การพัฒนา การป้องกัน และการส่งต่อ แสดงให้เห็นว่าวงจร PDCA สามารถใช้เป็นเครื่องมือเชิงระบบในการป้องกันการออกกลางคันได้อย่างเป็นรูปธรรม ขณะที่งานของ จิรวัดน์ แสงคุณธรรม และสนั่น ประจงจิตร (2566) ศึกษาในสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดชลบุรี พบว่าปัญหาสำคัญ คือผู้เรียนจัดการเวลาไม่เหมาะสม ปัญหาครอบครัว และการมอบหมายงานจากผู้สอนมากเกินไป แนวทางที่เสนอ คือการสร้างวินัยและทักษะการจัดการเวลา การปรับปรุงวิธีการสอน และการสนับสนุนครอบครัวในการเข้าถึง ทุนการศึกษา

จากการสังเคราะห์งานวิจัยทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา จะเห็นได้ว่า สาเหตุการออกกลางคันมีลักษณะร่วมกันหลายประการ เช่น ความยากจน ปัญหาครอบครัว การขาดแรงจูงใจ และการขาดระบบดูแลช่วยเหลือที่เข้มแข็ง แต่ก็มีลักษณะเฉพาะตามบริบทพื้นที่และระดับการศึกษา การแก้ไข ปัญหาจึงต้องพิจารณาทั้งปัจจัยร่วมและปัจจัยเฉพาะ เพื่อออกแบบมาตรการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ในการป้องกันการออกกลางคันอย่างยั่งยืน

กรณีตัวอย่างของโรงเรียนพรตพิทยพยัต

โรงเรียนพรตพิทยพยัตเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีนักเรียนกว่า 3,000 คน ตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้กับนิคมอุตสาหกรรม ทำให้ผู้ปกครองจำนวนมากต้องเคลื่อนย้ายถิ่นฐานตามการทำงาน ปรากฏการณ์นี้ส่งผลต่อความมั่นคงทางการศึกษาของนักเรียนซึ่งมักต้องย้ายตามครอบครัว นอกจากนี้ ผู้ปกครองบางรายยังมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการสนับสนุนการเรียนรู้ ปัจจุบันดังกล่าวล้วนเป็นความเสี่ยงต่อการออกกลางคันของนักเรียน เพื่อแก้ไขปัญหา โรงเรียนได้พัฒนาระบบ PROT CARE ซึ่งบูรณาการกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ขั้นตอนเข้ากับบริบทเฉพาะของโรงเรียน

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนพรตพิทยพยัตพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่ละเอียดและเป็นปัจจุบัน โดยบันทึกข้อมูลครอบครัว เศรษฐกิจ สุขภาพกายและจิต พฤติกรรมการเรียน พฤติกรรมทางสังคม รวมถึงผลการเรียนของนักเรียนทุกคน ฐานข้อมูลนี้เชื่อมโยงกับระบบ PROT CARE ของโรงเรียน เพื่อให้ครูที่ปรึกษาสามารถติดตามนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง การรู้จักนักเรียนเชิงลึกยังทำให้สามารถระบุปัจจัยเสี่ยงด้านการออกกลางคันได้ตั้งแต่ต้น เช่น ครอบครัวที่ยากจน เด็กที่มีปัญหาด้านสุขภาพ หรือผู้เรียนที่มีผลการเรียนตกต่ำ รวมถึงนักเรียนและผู้ปกครองสามารถดูความก้าวหน้าของนักเรียน

2. การคัดกรอง โรงเรียนใช้เครื่องมือเฉพาะ เช่น แบบสอบถามคัดกรองความเสี่ยงทางการเรียนและพฤติกรรม คัดกรองภาวะความเครียดและภาวะซึมเศร้า ประเมินทักษะทางสังคมและอารมณ์ รวมถึงการสังเกตของครู เพื่อระบุเด็กที่มีแนวโน้มจะออกกลางคัน ข้อมูลที่ได้จะบันทึกในระบบ PROT CARE เพื่อแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา การคัดกรองที่แม่นยำช่วยให้โรงเรียนสามารถวางแผนการช่วยเหลือที่แตกต่างกันตามระดับความรุนแรงของปัญหา

3. การป้องกันและแก้ไข โรงเรียนพรตพิทยพยัต ดำเนินโครงการมอบทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนยากจน รวมทั้งจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในเชิงป้องกัน เช่น การแนะแนวอาชีพ กิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิต และการอบรมผู้ปกครอง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมและลดแรงกดดันที่ผลักดันให้เด็กออกจากระบบ ขณะเดียวกันควรมีระบบแก้ไขรายกรณี เช่น การจัดทำแผนการเรียนรู้เฉพาะบุคคลสำหรับนักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำ หรือการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาสำหรับผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิต เพื่อให้เด็กได้รับการดูแลตรงกับความต้องการ

4. การพัฒนาและส่งเสริม โรงเรียนพรตพิทยพยัตออกแบบกิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเองและการศึกษา เช่น การส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมนุมและชมรม การจัดโครงการนักเรียนต้นแบบ การยกย่องชมเชยนักเรียนที่มีพัฒนาการดีขึ้น รวมถึงการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับทักษะอาชีพ เพื่อให้นักเรียนตระหนักว่าการศึกษาคือหนทางสู่โอกาสที่ดีกว่า โครงการฝึกอาชีพร่วมกับสถานประกอบการในนิคมอุตสาหกรรม การพัฒนานี้จะช่วยสร้างความผูกพันของนักเรียนกับโรงเรียนและลดความเสี่ยงในการออกกลางคัน

5. การส่งต่อ โรงเรียนพรตพิทยพยัตได้สร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างกว้างขวางกับโรงเรียนทุกแห่งในเขตลาดกระบัง สถาบันศึกษาระดับอุดมศึกษา สำนักงานเขต โรงพยาบาล สถานีตำรวจ ศูนย์บริการสาธารณสุข และชุมชน เครือข่ายดังกล่าวช่วยให้การส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหาซับซ้อนเกินกว่าที่โรงเรียนสามารถดูแลได้ เช่น ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาครอบครัวรุนแรง หรือปัญหากฎหมาย สามารถดำเนินไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง การบูรณาการเชิงเครือข่ายเช่นนี้ทำให้ PROT CARE ของโรงเรียนพรตพิทยพยัตไม่เพียงเป็นระบบภายในโรงเรียน แต่ยังเป็นระบบที่เชื่อมโยงกับสังคมรอบข้างอย่างเป็นองค์รวม

กรณีของโรงเรียนพรตพิทยพยัตสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาระบบ PROT CARE ที่ใช้ทั้งห้าขั้นตอนและบูรณาการกับเครือข่ายชุมชนและหน่วยงานภายนอก เป็นแนวทางที่เป็นไปได้และมีประสิทธิภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการออกกลางคัน ระบบดังกล่าวไม่เพียงช่วยรักษานักเรียนให้อยู่ในระบบการศึกษา แต่ยังสร้างความมั่นคงทางการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนและครอบครัวในระยะยาว

บทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน PROT CARE ของโรงเรียนพรตพิทยพยัต เป็นกระบวนการที่ไม่สามารถสำเร็จได้เพียงด้วยความพยายามของโรงเรียนเพียงฝ่ายเดียว หากแต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายระดับ ทั้งในและนอกสถานศึกษา โดยแต่ละฝ่ายมีบทบาทเฉพาะที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ความร่วมมือนี้ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยลดความเสี่ยงต่อการออกกลางคันและสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

ในระดับโรงเรียน ผู้บริหารมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย สนับสนุนทรัพยากร และวางระบบติดตามที่มีประสิทธิภาพ ครูที่ปรึกษาทำหน้าที่หลักในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ติดตามข้อมูลครอบครัวและพฤติกรรมของผู้เรียน รวมถึงการคัดกรองนักเรียนที่มีความเสี่ยง ครูผู้สอนก็มีบทบาทสำคัญในการสังเกตพฤติกรรม ปรับวิธีการสอนให้เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียน และร่วมมือกับครูที่ปรึกษาในการให้ข้อมูล ขณะที่ฝ่ายแนะแนวและกิจการนักเรียนจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต เสริมสร้างแรงจูงใจ และวางมาตรการเชิงป้องกันอย่างเป็นระบบ

ในระดับครอบครัว ผู้ปกครองเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อการคงอยู่ของนักเรียนในระบบการศึกษา กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2567) พบว่า ความยากจนและการขาดการสนับสนุนจากครอบครัวเป็นสาเหตุสำคัญของการออกกลางคัน โรงเรียนพรตพิทยพยัตจึงเน้นการสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด เช่น การประชุมผู้ปกครอง การสร้างช่องทางสื่อสารออนไลน์เพื่อติดตามพฤติกรรมและการเรียนของบุตรหลาน ตลอดจนการจัดกิจกรรมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับคุณค่าของการศึกษา การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของผู้ปกครองจึงเป็นฐานสำคัญในการลดโอกาสของการออกกลางคัน

ในระดับชุมชน โรงเรียนพรตพิทยพยัตตระหนักว่าชุมชนรอบข้าง โดยเฉพาะพื้นที่ใกล้เคียงอุตสาหกรรม เป็นทั้งโอกาสและความท้าทาย โรงเรียนได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนเพื่อจัดโครงการฝึกอบรมสถานประกอบการ การแนะแนวการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการแรงงาน และการจัดกิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมเพื่อป้องกันการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดหรือแหล่งอบายมุข นอกจากนี้ โรงเรียนยังทำงานใกล้ชิดกับผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้ปกครองในพื้นที่ เพื่อร่วมกันสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและสนับสนุนการเรียนรู้

ในระดับหน่วยงานภายนอก โรงเรียนพรตพิทยพยัตได้สร้างความร่วมมือกับโรงเรียนทุกแห่งในเขตลาดกระบัง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและแนวปฏิบัติที่ดีในการดูแลนักเรียน นอกจากนี้ยังทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในการสนับสนุนองค์ความรู้ โรงพยาบาลและศูนย์บริการสาธารณสุขในพื้นที่เพื่อดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตของนักเรียน รวมถึงความร่วมมือกับสถานีตำรวจในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่อาจกระทบต่อผู้เรียน ความร่วมมือเชิงเครือข่ายนี้ช่วยเสริมให้ PROT CARE มีความเข้มแข็ง และสามารถตอบสนองต่อปัญหาที่หลากหลายได้อย่างครอบคลุม

กล่าวโดยสรุป บทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งในระดับโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานภายนอก ล้วนเชื่อมโยงและเกื้อหนุนกันในระบบ PROT CARE ความร่วมมือที่มีความชัดเจนและต่อเนื่องนี้ไม่เพียงแต่ช่วยลดโอกาสในการออกกลางคันของนักเรียน แต่ยังสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างรอบด้านของผู้เรียน และสนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

ความท้าทายและข้อจำกัด

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน PROT CARE ของโรงเรียนพรตพิทยพยัต แม้จะมีศักยภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการออกกลางคัน แต่ก็ยังต้องเผชิญกับความท้าทายและข้อจำกัดหลายประการ ความท้าทายที่สำคัญที่สุดคือบริบททางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวนักเรียน โรงเรียนตั้งอยู่ใกล้นิคม

อุตสาหกรรมซึ่งมีการเคลื่อนย้ายแรงงานสูง ส่งผลให้นักเรียนจำนวนหนึ่งต้องย้ายตามครอบครัวและขาดความต่อเนื่องทางการศึกษา อีกทั้งผู้ปกครองบางรายมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของบุตรหลาน ทำให้ระบบดูแลช่วยเหลือแม้จะเข้มแข็งเพียงใด ก็ยังต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านปัจจัยพื้นฐานที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของโรงเรียน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2567ก)

ข้อจำกัดอีกประการคือความพร้อมของบุคลากร ครูที่ปรึกษาและครูผู้สอนมีภาระงานสูง ทำให้การดำเนินงาน PROT CARE อาจไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร การเก็บข้อมูล การคัดกรอง และการติดตามนักเรียนรายบุคคลต้องอาศัยทั้งเวลาและทักษะเฉพาะด้าน เช่น การให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาหรือการจัดการกรณี ซึ่งยังไม่ใช้ความถนัดของครูทุกคน ข้อจำกัดนี้สอดคล้องกับรายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ที่ระบุว่าการทำงานของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในหลายโรงเรียนมักประสบปัญหาด้านภาระงานและความชำนาญของบุคลากร

ความท้าทายที่สำคัญอีกด้านหนึ่งคือการประสานงานเครือข่าย แม้โรงเรียนพรตพิทยพยัตจะมีความร่วมมือกับโรงเรียนในเขตลาดกระบัง สถาบันอุดมศึกษา โรงพยาบาล สถานีตำรวจ และศูนย์บริการสาธารณสุข แต่การทำงานเชิงบูรณาการระหว่างหน่วยงานยังต้องใช้เวลาและกลไกสนับสนุนเพิ่มเติม ปัญหาที่พบคือความล่าช้าในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการตอบสนองต่อกรณีเร่งด่วน ความไม่ต่อเนื่องของความร่วมมือบางครั้งทำให้การช่วยเหลือไม่ทันต่อสถานการณ์จริง

ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างในระดับนโยบายก็เป็นอีกประเด็นที่ต้องพิจารณา ปัจจุบันการสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากรเพื่อเสริมสร้างระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีจำนวนนักเรียนมาก การดำเนินงาน PROT CARE จึงต้องพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่เป็นหลัก ส่งผลให้การดำเนินการบางด้านไม่สามารถครอบคลุมทุกมิติได้อย่างเต็มที่

กล่าวโดยสรุป ความท้าทายและข้อจำกัดของ PROT CARE อยู่ทั้งในมิติของเศรษฐกิจและสังคม ครอบครัว ความพร้อมของบุคลากร การประสานงานเครือข่าย และข้อจำกัดเชิงนโยบาย การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยทั้งการเสริมสร้างสมรรถนะครู การสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด และการทำงานแบบบูรณาการกับเครือข่ายภายนอก เพื่อให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา

การพัฒนาแบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน PROT CARE ของโรงเรียนพรตพิทยพยัตจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและบูรณาการหลายมิติ เพื่อให้สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาการออกกลางคันได้อย่างยั่งยืน แนวทางแรกคือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของฐานข้อมูล โดยโรงเรียนควรพัฒนาระบบสารสนเทศที่ทันสมัยสำหรับการเก็บ รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลของนักเรียนแต่ละคนอย่างรอบด้าน เพื่อให้สามารถติดตามความเสี่ยงได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ การจัดการข้อมูลที่มีคุณภาพจะช่วยให้ครูที่ปรึกษาและผู้บริหารสามารถวางมาตรการช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2021)

แนวทางต่อมาคือการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ครูที่ปรึกษาและครูผู้สอนควรได้รับการอบรมด้านการแนะแนว การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาเบื้องต้น และทักษะการจัดการกรณี เพื่อให้สามารถดำเนินการตามขั้นตอนของ PROT CARE ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างสมรรถนะครูจะช่วยให้การรู้จักนักเรียน การคัดกรอง และการติดตามดูแลมีความละเอียดและตอบสนองต่อปัญหาได้ตรงจุดมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2567ก) ที่เน้นความสำคัญของบุคลากรในการลดปัญหาการหลุดออกจากระบบการศึกษา

นอกจากนี้ โรงเรียนควรพัฒนาความร่วมมือเชิงเครือข่ายอย่างเป็นระบบ โดยการสร้าง MOU หรือข้อตกลงร่วมกับหน่วยงานภายนอก เช่น โรงเรียนในเขตลาดกระบัง สถาบันอุดมศึกษา โรงพยาบาล สถานีตำรวจ และศูนย์บริการสาธารณสุข การมีข้อตกลงที่ชัดเจนจะช่วยให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลและการส่งต่อนักเรียนเป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ชุมชนรอบโรงเรียน โดยเฉพาะสถานประกอบการในนิคมอุตสาหกรรม ควรมีส่วนร่วมในการจัดโครงการฝึกอาชีพและสนับสนุนทรัพยากรเพื่อเพิ่มแรงจูงใจให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการศึกษา

อีกแนวทางหนึ่งคือการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนควรสร้างกิจกรรมเชื่อมโยงระหว่างบ้านกับโรงเรียน เช่น การอบรมผู้ปกครอง การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างกลุ่มสื่อสารออนไลน์เพื่อการติดตามบุตรหลานอย่างใกล้ชิด การสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองไม่เพียงแต่ช่วยลดปัญหาการออกกลางคัน แต่ยังเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เกื้อกูลและเข้มแข็งมากขึ้น

โดยสรุป แนวทางการพัฒนาระบบ PROT CARE ของโรงเรียนพรตพิทยพยัตควรเน้นการพัฒนาฐานข้อมูล การเสริมสร้างศักยภาพครู การสร้างความร่วมมือเชิงเครือข่าย และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หากแนวทางเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจัง จะช่วยให้โรงเรียนสามารถป้องกันและลดอัตราการออกกลางคันได้อย่างยั่งยืน และเป็นต้นแบบในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับสถานศึกษาอื่น ๆ

บทสรุป

ปัญหาการออกกลางคันของนักเรียนในประเทศไทยยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน งานวิจัยและรายงานหลายฉบับยืนยันว่าความยากจน ความไม่มั่นคงทางครอบครัว และปัจจัยทางสังคมเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้นักเรียนหลุดจากระบบการศึกษา (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2567) สำหรับโรงเรียนพรตพิทยพยัตซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับนิคมอุตสาหกรรม ปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานและข้อจำกัดด้านรายได้ของผู้ปกครองยิ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อการออกกลางคัน การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เข้มแข็งจึงเป็นมาตรการสำคัญในการรักษานักเรียนให้อยู่ในระบบการศึกษา

ระบบ PROT CARE ที่โรงเรียนพรตพิทยพยัตนำมาใช้ แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการทั้งห้าขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การป้องกันและแก้ไข การพัฒนาและส่งเสริม และการส่งต่อ ระบบนี้ช่วยให้การดูแลครอบคลุมทั้งมิติของการเรียนรู้ เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาวะของนักเรียน อีกทั้งยังมีความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะปรับใช้กับนักเรียนที่มีความหลากหลายทางพื้นฐานและความต้องการเฉพาะ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของ PROT CARE อยู่ที่ความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก ความร่วมมือนี้ทำให้โรงเรียนสามารถป้องกันปัญหาการออกกลางคันได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันเวลา แม้จะยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร และการประสานงานเครือข่าย แต่หากได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระบบนี้สามารถเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษาอื่น ๆ ได้

กรณีศึกษาของโรงเรียนพรตพิทยพยัตชี้ให้เห็นว่าการป้องกันปัญหาการออกกลางคันจำเป็นต้องใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เข้มแข็งและมีเครือข่ายสนับสนุนรอบด้าน PROT CARE ไม่เพียงช่วยให้นักเรียนได้รับการดูแลที่ครอบคลุม แต่ยังเป็นเครื่องมือเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำ สอดคล้องกับเป้าหมายของประเทศไทยในการขับเคลื่อนไปสู่ “Zero Dropout” และการศึกษาที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2567ก). *ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน OBEC CARE: ระบบสารสนเทศเพื่อหลักประกันโอกาสทางการเรียนรู้*. สืบค้นจาก <https://www.eef.or.th/obec-care/>.
- _____. (2567ข). รายงานพิเศษ: ความจริงและความเร่งด่วนของสถานการณ์เด็กนอกระบบในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.
- กานต์ชนก ทองมา และพิกุล ภูมิโคกรักษ์. (2567). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อลดอัตราการออกกลางคันของนักเรียนโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 15(1), 211–225.
- จิรวรรณ แสงคุณธรรม และสนั่น ประจงจิตร์. (2566). แนวทางการแก้ไขปัญหาการออกกลางคันของผู้เรียนสถานศึกษาอาชีวศึกษาของรัฐ จังหวัดชลบุรี. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 17(1), 65–80.
- ชูฟเพียน เจ๊ะมะ และชวลิต เกิดทิพย์. (2564). เหตุปัจจัย มุมมอง และแนวทางการแก้ปัญหาการออกกลางคันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนของรัฐ จังหวัดปัตตานี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 8(9), 196–210.
- ธัญญ์พิชชา ท้วมทับ, หยกแก้ว กมลวรเดช และสุกัญญา รุจิเมธธาดา. (2563). แนวทางการป้องกันการออกกลางคันของนักศึกษาในกลุ่มเสี่ยง กรณีศึกษา: วิทยาลัยเทคนิคอุดรดิตถ์. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 7(6), 60–76.
- ปิ่นนรา ยลถวิล และธรินธร นามวรรณ. (2567). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานแก้ปัญหาการออกกลางคันของนักเรียนโดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA. *Journal for Developing the Social and Community*, 11(1), 413–432.
- พีรศักดิ์ วงศ์อภิชาติ, อภิญญา ลิ้มสุวัฒน์ และศิริรัฐ คชนทร์พงศ์. (2567). การศึกษาสาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหา การออกกลางคันของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กลุ่มสำนักวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. *Trends of Humanities and Social Sciences Research*, 12(2), 172–200.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *คู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้นจาก https://www.sesalpglpn.go.th/wp-content/uploads/2021/03/student_care_manual-1.pdf.
- สิทธิพร เกษจ้อย, พระวรชาติ ทะสา และพระมหาสัจจารักษ์ ไร่สงวน. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการออกกลางคันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปลายโรงเรียนขามแก่นนคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*, 4(2), 92–101.
- อภิชาติ เสนะนันท์, คุณวุฒิ คนฉลาด และเสรี ชัดเข้ม. (2555). โมเดลเชิงสาเหตุของการออกกลางคันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา*, 6(1), 74–86.
- อัศวพงษ์ ธรรมมาวิวัฒน์. (2567). *แนวทางการบริหารจัดการนักเรียนออกกลางคันของโรงเรียนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3*. (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, อุดรดิตถ์).
- Astin, A. W. (1984). Student involvement: A developmental theory for higher education. *Journal of College Student Personnel*, 25(4), 297–308.

- Munro, B. H. (1981). Dropouts from higher education: Path analysis of a national sample. *American Educational Research Journal*, 18(2), 133–141.
- Rumberger, R. W. (2011). *Dropping out: Why students drop out of high school and what can be done about it*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Tinto, V. (1975). Dropout from higher education: A theoretical synthesis of recent research. *Review of Educational Research*, 45(1), 89–125.

นโยบายของวารสาร (Journal Policies)

จุดมุ่งหมายและขอบเขต (Aim and Scope)

Applied Economics, Management and Social Sciences (AEMS) มีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความวิชาการ ในสาขาสังคมศาสตร์ ได้แก่ เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ, สาขารัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์, พัฒนาสังคม, จิตวิทยา การศึกษา รวมถึง สหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านสังคมศาสตร์ วารสารตีพิมพ์เผยแพร่บทความออนไลน์ ปีละ 3 ฉบับ โดยทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2-3 ท่าน โดยผู้พิจารณาบทความจะไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความ และผู้นิพนธ์บทความจะไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review) AEMS เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร (Types of articles)

- 1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับด้านสังคมศาสตร์ และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านสังคมศาสตร์
- 2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

กำหนดออกเผยแพร่วารสาร (Publication schedule)

- Applied Economics, Management and Social Sciences มีกำหนดการเผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ ดังนี้
- ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน
 - ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม
 - ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

อัตราค่าธรรมเนียมตีพิมพ์บทความ (Publication fee)

เปิดรับบทความวิจัย และบทความวิชาการ โดยไม่มีค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์

กระบวนการการพิจารณาบทความ (Review process)

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยจากหลากหลายสถาบันและต่างสังกัดกับผู้เขียน และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ ทั้งนี้จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความและผู้นิพนธ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review) โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) บทความวิจัย และบทความวิชาการ ทางกองบรรณาธิการวารสารจะพิจารณาเบื้องต้นในด้านคุณภาพของบทความ หากเห็นว่าไม่มีคุณภาพเพียงพอจะไม่ดำเนินการต่อ หรืออาจส่งให้ปรับแก้ไขก่อน
- 2) บทความที่พิจารณาแล้วเหมาะสม มีคุณภาพ จะส่งผู้ทรงคุณวุฒิตามความเชี่ยวชาญของสาขาวิชานั้น พิจารณากลั่นกรอง (Peer review) 2-3 ท่าน
- 3) เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา ผลเป็นประการใดทางกองบรรณาธิการจะแจ้งให้ท่านทราบ หลังจากได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิครบทุกท่าน
- 4) ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิท่านต้องปรับแก้ หากไม่ปรับแก้จะไม่ได้รับการตีพิมพ์ กระบวนการโดยรวม ใช้ระยะเวลาอย่างน้อย 60 วัน ทั้งนี้ขึ้นกับผู้พิจารณาบทความ และการปรับแก้ไขของผู้ประพันธ์ผลการประเมินมี 4 แบบ คือ 1) เห็นควรได้รับการตีพิมพ์โดยไม่ต้องแก้ไข 2) ควรปรับปรุงแก้ไขก่อนการตีพิมพ์ (มอบหมายให้กองบรรณาธิการพิจารณาต่อ) 3) ควรปรับปรุงแก้ไขก่อนการตีพิมพ์ (โดยส่งมาให้พิจารณาใหม่) 4) ไม่สมควรได้รับการตีพิมพ์

เกณฑ์การพิจารณาบทความ (Review criteria)

- 1) บทความวิจัย และบทความวิชาการ ทางกองบรรณาธิการวารสารจะพิจารณาเบื้องต้น ในด้านคุณภาพของบทความ และการจัดรูปแบบให้เป็นไปตามข้อกำหนดของวารสารฯ หากเห็นว่าไม่มีคุณภาพเพียงพอจะไม่ดำเนินการต่อ หรืออาจส่งให้ปรับแก้ไขก่อน บทความที่พิจารณาแล้วเหมาะสม มีคุณภาพ จะส่งผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกตามความเชี่ยวชาญของสาขาวิชานั้น พิจารณากลั่นกรอง (Peer review) 2-3 ท่าน
- 2) เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา ผลเป็นประการใดทางกองบรรณาธิการจะแจ้งให้ท่านทราบ
- 3) ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิท่านต้องปรับแก้ หากไม่ปรับแก้จะไม่ได้รับการตีพิมพ์
- 4) เมื่อมีการปรับแก้เป็นไปตามผู้ทรงคุณวุฒิ กองบรรณาธิการจะตรวจสอบความสมบูรณ์เนื้อหาบทความให้เป็นไปตามรูปแบบของวารสาร และตรวจสอบไฟล์รูปภาพที่ใช้ในบทความที่มีความคมชัดในการจัดพิมพ์ก่อนเผยแพร่บทความ

Applied Economics, Management and Social Sciences
ISSN 3027-8449 (Online)

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เลขที่ 50 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว
เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
e-mail: aems.eco@ku.th

